

การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง
อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

เอื้องคำ ลิทธิตุ่น

รายงานการค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารองค์การภาครัฐและเอกชน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองรายงานการค้นคว้าอิสระ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารองค์การภาครัฐและเอกชน

ชื่อเรื่อง

การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง

อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

โดย

เอื้องคำ สิริสุนัน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(อาจารย์ ดร.ศดาพร แสงสุโพธิ์)

วันที่ 29 เดือน มกราคม พ.ศ. 2558

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)

วันที่ 29 เดือน มกราคม พ.ศ. 2558

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.ธรรมพร ตันตรา)

วันที่ 29 เดือน มกราคม พ.ศ. 2558

ประธานอาจารย์ประจำหลักสูตร

(อาจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญผล)

วันที่ 2 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จาดูพงศ์ วาฤทธิ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 1 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558

ชื่อเรื่อง	การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเอื้องคำ สิริทัศน์
ชื่อปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารองค์การ ภาครัฐและเอกชน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ กลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน และกลุ่มนักวิชาการ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาวิจัย สภาพการณ์ปัจจุบันของการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่ป่าชุมชนเป็น 4 ประเภท ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ได้แก่ ป่าต้นน้ำ ป่าใช้สอย ป่าตามประเพณี ป่าเขตเพาะปลูกและการบริหารจัดการแต่ละด้านดังนี้ ด้านทรัพยากรบุคคล โครงสร้างการบริหารใช้คณะกรรมการป่าชุมชนชุดเดียวกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ในชุมชนไม่มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน ด้านเงินงบประมาณ การบริหารจัดการป่าชุมชนต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชน โดยไม่มีการเขียนแผนโครงการรองรับ ขาดแหล่งรายได้หรืองบประมาณที่เกิดจากภายในชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนยังไม่ได้ดำเนินการด้านแผนการจัดการและแผนการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาป่าชุมชน ด้านวัสดุอุปกรณ์ยังมีเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนไม่เพียงพอ ด้านการจัดการ คณะกรรมการป่าชุมชนยังไม่ได้ดำเนินการด้านระบบการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินงานรวมทั้งแผนจัดฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง ในด้านทรัพยากรบุคคล ปรับปรุงพัฒนาระบบทรัพยากรบุคคลภายใน โดยจัดโครงสร้างตำแหน่งและคณะกรรมการหมู่บ้านควรแยกออกจากชุดคณะกรรมการป่าชุมชน มอบหมายภารกิจและหน้าที่อย่างชัดเจน ด้าน

เงินงบประมาณ กำหนดแผนและเป้าหมายงบประมาณประจำปีจัดหาแหล่งรายได้ที่เกิดจากภายใน
ชุมชน จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการบริหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ เพิ่มงบประมาณส่วนวัสดุ
อุปกรณ์เพื่อให้มีใช้ส่วนกลาง ด้านการจัดการ กำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน จัดระบบการตรวจสอบหรือ
ประเมินผลการดำเนินงาน ปรับปรุงระบบสนับสนุนการทำงานของป่าชุมชน กำหนดนโยบายและ
แผนงาน นำป่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ให้ทุกคนมีส่วนร่วม

Title	Community Forest Management in Baan Yangpiang, Moo 2, Yangpiang Sub-district, Omkoi District, Chiangmai Province
Author	Miss Auangkam Sittitun
Degree of	Master of Public Administration in Public and Private Organizational Administration
Advisory Committee Chairperson	Dr. Sathaporn Saengsupho

ABSTRACT

A study on the management of Baan Yang Piang community forest, Moo 2, Yang Piang Sub-district, Om Koi district, Chiangmai province aimed to explore current situations of the community forest management and develop a guideline for the management of Baan Yang Piang community forest. Informants in this study were community leaders, community forest committee, representatives of local people, and a group of academics. Data were collected through a set of interview schedules and focus-group discussion.

Regarding the current situations of Baan Yang Piang community forest management, it was found that the community forest area was classified into 4 types based on utilization type: upstream forest, exploitation forest, traditional forest, and cultivation forest. The management of Baan Yang Piang community forest included the following aspects: personnel resource, management structure using the village committee as the community forest committee, unclear determination of tasks and responsibilities, and budgets. In addition, there was lack of supporting budgets offered by external organizations. The community forest committee still not yet prepared a management and operation plan for the community forest development. There were inadequate equipment and materials for the community forest management. The community forest committee still not yet prepared a monitoring system or an assessment of the operational outcomes, training programs, and personnel development.

Regarding a guideline for the management of Baan Yang Piang community forest in terms of personnel resource, there was the internal improvement of the personnel resource system. This could be done by managing the position structure; that was, the village

committee should be separated from the community forest committee with clear tasks and responsibilities. For budgeting, it should have the determination of a plan and a goal of annual budgets. Besides, the following should be done: finding of internal income sources; allocation of management supporting budgets; adding budgets for equipment and materials for common use; clear determination of tasks and responsibilities; preparing a monitoring or assessment system; improving a supporting system on the community forest participation; and the determination of a policy or operational plan on using the community forest as a natural tourist attraction source based on community participation.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอกมก้อย จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้จาก อาจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์ และอาจารย์ ดร.ธรรมพร ตันตรา กรรมการที่ปรึกษา ผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และช่วยเหลือด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี รวมทั้งคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้วิชาการตลอดระยะเวลาที่ศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน เจ้าหน้าที่ บุคลากร เพื่อนๆ นักศึกษาที่ได้ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือด้านกำลังใจมาโดยตลอด และคณะผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลและเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย ผู้ศึกษาวิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ท้ายที่สุด ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อแถว คุณแม่ศรีชุม สิริธิคุณ ที่ได้อุปการะเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน รวมทั้งให้การศึกษา และเป็นกำลังใจให้เสมอมาจนทำให้การศึกษาวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงสมบูรณ์ดังปณิธานที่ตั้งไว้ การค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้ ผู้เขียนได้ทุ่มเทและตั้งใจทำอย่างดีที่สุด หากมีสิ่งขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยเป็นอย่างสูง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอื้องคำ สิริธิคุณ

กุมภาพันธ์ 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
สารบัญภาพผนวก	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
นิยามศัพท์	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ	11
แนวคิดด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน	18
แนวคิดด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	22
กฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน	25
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30
กรอบแนวคิดการวิจัย	32
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	34
ระเบียบวิธีวิจัย	34
ชุมชนและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	34
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	35
การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
การวิเคราะห์ข้อมูล	36

บทที่ 4 ผลการวิจัย

38

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนบ้านยางเปียง

หมู่ที่ 2

38

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

46

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบันของการบริหารจัดการป่า

ชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

48

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชน

บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

56

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

63

สรุปผลการวิจัย

63

อภิปรายผลการศึกษา

68

ข้อเสนอแนะ

76

บรรณานุกรม

78

ภาคผนวก

82

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์

83

ภาคผนวก ข รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

88

ภาคผนวก ค จดหมายเวียนเชิญร่วมสนทนากลุ่มย่อย

92

ภาคผนวก ง ภาพการสนทนากลุ่มย่อย

94

ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

100

ภาคผนวก ฉ แผนที่ตำบลยางเปียง

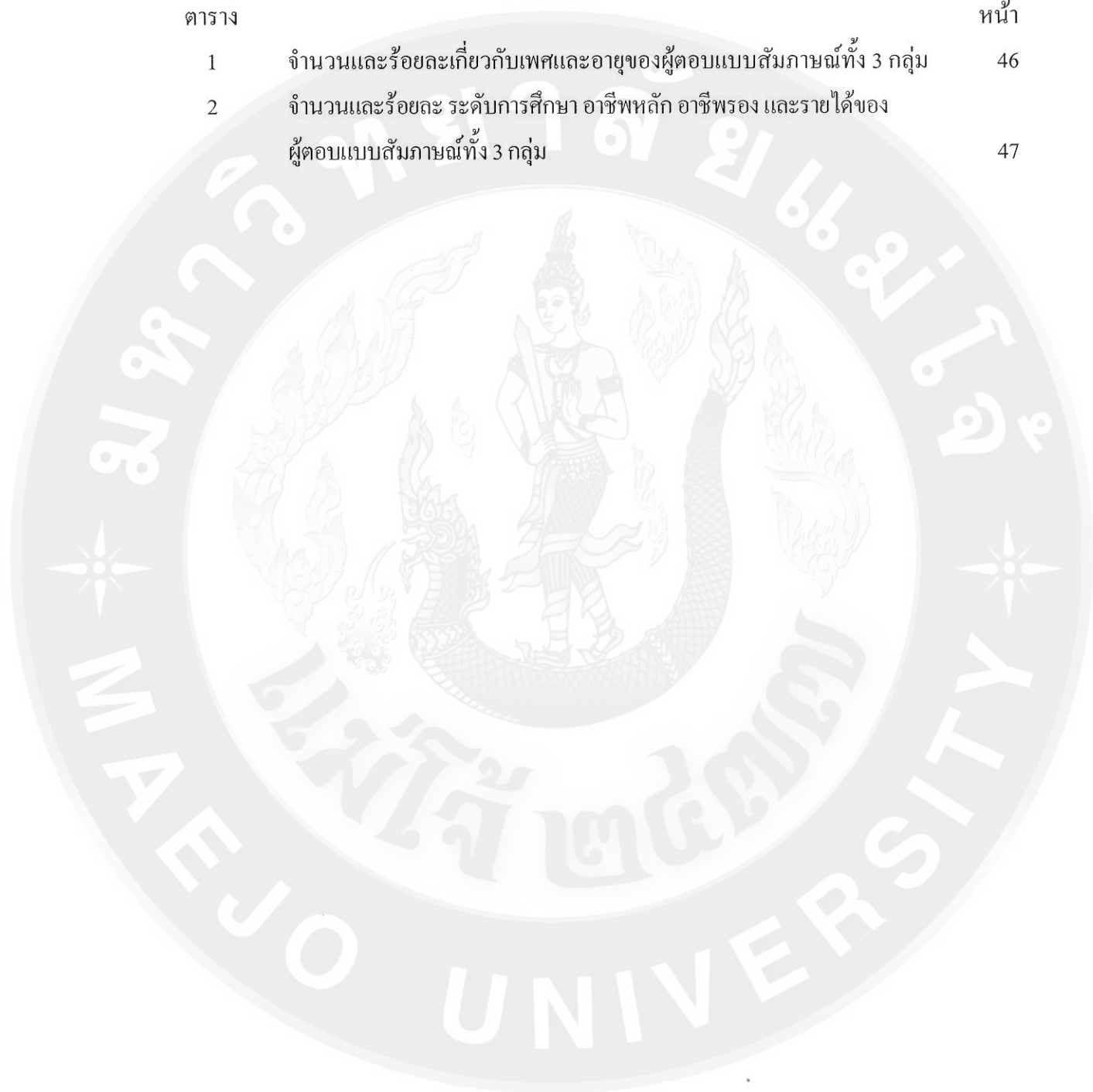
105

ภาคผนวก ช ประวัติผู้วิจัย

108

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนและร้อยละเกี่ยวกับเพศและอายุของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 กลุ่ม	46
2	จำนวนและร้อยละ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง และรายได้ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 กลุ่ม	47

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	ความสัมพันธ์ของกระบวนการ ทรัพยากรการบริหาร และวัตถุประสงค์	13
2	กรอบแนวคิดการวิจัย	33
3	โครงสร้างการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ในปัจจุบัน	51
4	กรอบกระบวนการสนทนากลุ่มวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA)	56
5	แนวทางการพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2	57

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวก	หน้า
1 จดหมายเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านยางเปียง หมู่ 2 เข้าร่วมสนทนา กลุ่มย่อย	93
2 โรงเรียนบ้านยางเปียง	95
3 ท่านผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2	95
4 การประชุมสนทนากลุ่ม	96
5 การประชุม	96
6 การชี้แจงความคิดเห็น	97
7 การสนทนา	97
8 การออกความคิดเห็น	98
9 การระดมความคิด	98
10 การประชุม	99
11 การระดมความคิดเห็น	99
12 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันทำแนวกันไฟ	101
13 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันกำจัดวัชพืช	101
14 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันปลูกต้นไม้เสริมในป่าชุมชน	102
15 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันขุดลอกลำคลอง	102
16 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันทำฝายชะลอน้ำ	103
17 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันทำฝายชะลอน้ำอีกแบบหนึ่ง	103
18 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันทำฝายชะลอน้ำแบบเทซีเมนต์	104
19 คณะกรรมการป่าชุมชนและประธานฯ ร่วมประชุมปรึกษาหารือ ในเรื่องต่างๆ	104
20 แผนที่ตำบลยางเปียง หมู่ที่ 2 ในส่วนของ อบต.ยางเปียง	106
21 แผนที่โดยสังเขปบริเวณป่าชุมชนและบริเวณหมู่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2	107
22 แผนที่โดยสังเขปบริเวณป่าชุมชนและบริเวณหมู่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2	107

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเสียเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลืองและฟุ่มเฟือย ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้ความต้องการที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น ภาวะโลกร้อน น้ำท่วม ฝนแล้ง ไฟป่า และหมอกควัน ฯลฯ มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบทที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตประจำวัน

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาลดลงของพื้นที่ป่าไม้ดังกล่าว กรมป่าไม้ได้ออกนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 โดยกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ 1) ป่าเพื่อการอนุรักษ์ กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่หายากและป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยและนันทนาการของประชาชนในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ 2) ป่าเพื่อเศรษฐกิจ กำหนดไว้เพื่อการผลิตไม้และของป่าเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ และกำหนดให้มีการปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้สึกรักและหวงแหน รู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างประหยัด รัฐจะต้องให้ความรู้ ทักษะ ความสำนึก ความรู้สึกและทักษะแก่ประชาชน เกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากทรัพยากรป่าไม้และผลเสียจากการตัดไม้ทำลายป่า การใช้สอยไม้อย่างฟุ่มเฟือย จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่มีต่อส่วนรวม (กรมป่าไม้, 2555: ระบบออนไลน์)

ชุมชนในเขตชนบทของไทยส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางด้านราคาของผลผลิตตกต่ำ ปัญหาที่ดินทำกินที่ไม่เพียงพอเนื่องจากไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ การเก็บหาของป่าจึงเป็นทางหนึ่งเพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย ความเข้มในการใช้ประโยชน์จากป่าไม้โดยการเก็บหาของป่าจึงเพิ่มมากยิ่งขึ้น และใช้วิธีการเก็บหาของป่าที่ผิด เช่น การจุดไฟเผาป่าเพื่อเก็บหาเห็ด ผักหวาน ส่งผลทำให้ของป่าเหล่านั้นมีจำนวนลดลง และยังเป็นการทำลายพื้นที่ป่าไม้มากจนเกินขีดความสามารถที่จะรองรับได้ของระบบนิเวศป่าไม้ แม้ว่าชุมชนชนบทส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาการใช้ประโยชน์จากของป่าเกิน

ขีดความสามารถของระบบนิเวศป่าไม้และเกิดความเสื่อมโทรม แต่ก็ยังมีชุมชนบางแห่งที่ผ่านประสบการณ์ดังกล่าว จนตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ดังเช่นชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบกับนโยบายสิ่งแวดล้อมที่เปิดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดผลตรงตามความต้องการของประชาชนและชุมชนเป็นศูนย์กลางผลักดันไปสู่การปฏิบัติ โดยนโยบายได้กล่าวเน้นถึง การจัดการป่าโดยชุมชน การใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยแต่ละชุมชนจะมีการจัดการที่สอดคล้องกับบริบท วัฒนธรรม ประเพณี สร้างจิตสำนึกร่วมกันจากการรณรงค์ส่งเสริมอย่างจริงจังและต่อเนื่องของกรมป่าไม้ ทำให้ในปัจจุบัน ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของป่าไม้ มีการตื่นตัวในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น โดยเห็นว่าการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชน ควรเน้นให้องค์กรชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับป่าและมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องและผูกพันกับป่า โดยมีหน่วยงานของภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษาเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงาน ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมของรูปแบบในการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อความดำรงอยู่ของพื้นที่ป่าควบคู่ไปกับความเข้มแข็งของชุมชน ป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอมก๋อย (พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งอำเภอมก๋อย พ.ศ. 2501) โครงการอนุรักษ์สภาพป่าในพื้นที่อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการมีเป้าหมาย 1) ปกป้องรักษาป่าไม้ที่มีสภาพอุดมสมบูรณ์ เนื้อที่ 1,688,535 ไร่ ให้คงสภาพสมบูรณ์ต่อไปโดยชุมชนมีส่วนร่วม 2) ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเนื้อที่ 765,000 ไร่ รวมอยู่ในเขตปกป้องรักษาป่าไม้ที่สมบูรณ์ตามข้อ 1) ให้เน้นการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่เหมาะสม สำหรับการอยู่อาศัยรวมทั้งการขยายพันธุ์ของสัตว์ป่า 3) ฟื้นฟู ปรับปรุง และพัฒนาสภาพป่าไม้ที่เสื่อมโทรมจำนวนประมาณ 136,325 ไร่ โดยแยกตามศักยภาพของพื้นที่เป็นหลัก พื้นที่สภาพป่าไม้ที่เสื่อมโทรม จำนวนประมาณ 48,000 ไร่ โดยใช้ศักยภาพในการฟื้นฟูป่าตามธรรมชาติเป็นหลัก รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบการฟื้นฟูและรักษาป่าไม้ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสิ่งแวดล้อมด้วยพื้นที่ที่เหลือจากการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ที่เหมาะสม ให้จัดระเบียบชุมชนและสิทธิทำกินแก่ราษฎร 6 ตำบล ภายในอำเภอมก๋อย รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรมบางส่วน ให้เป็นป่าไม้แบบเอนกประสงค์เพื่อราษฎร ได้มีแหล่งไม้ใช้สอย ไม้เศรษฐกิจเพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชนต่อไป ถือได้ว่าเป็นป่าเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ผลผลิตจากป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ ผักหวาน ไข่มดแดง ปลา น้ำผึ้ง ฟิน ถ่าน ตลอดจนพืชสมุนไพร ไม้ยืนต้น ไม้พุ่มบ้าน ฯลฯ สามารถอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการลดภาระค่าครองชีพของราษฎร รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้มแข็งของ

ชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม ทั้งด้านการเกษตร ศิลปหัตถกรรมและอื่นๆ เพื่อให้ราษฎรมีระดับการครองชีพที่ดีขึ้น (วิทยา สติพิพนธ์, 2555: สัมภาษณ์)

ป่าไม้ส่วนใหญ่ในเขตอำเภออมก๋อยมีสภาพเป็นป่าเต็งรังที่มีความหลากหลายของพรรณไม้นานาชนิด ด้านภูมิประเทศ อำเภออมก๋อยมีพื้นที่ทั้งหมด 2,099.831 ตารางกิโลเมตรหรือ 1,365,177.812 ไร่ มีลักษณะเป็นภูเขาสลับซับซ้อน สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 เขตย่อย ดังนี้ 1) เขตภูเขาสูง เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธาร อยู่ในพื้นที่ตำบลอมก๋อย ตำบลยางเปียง ตำบลสบโขง ตำบลนาเกียน ตำบลม่อนจอง ตำบลแม่ตั้น คิดเป็นพื้นที่ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่อำเภอ 2) เขตภูเขาเตี้ย มีพื้นที่ร้อยละ 20 ของพื้นที่อำเภอ ด้านภูมิอากาศ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอเป็นที่สูงและภูเขา จึงทำให้มีอากาศค่อนข้างเย็นตลอดทั้งปี ในฤดูร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ย 25 องศาเซลเซียส ส่วนในฤดูหนาวมีอุณหภูมิเฉลี่ย 15-20 องศาเซลเซียส และมีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 2-4 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,000 มิลลิเมตรต่อปี อำเภออมก๋อยมีสภาพอากาศแบ่งเป็น 3 ฤดู ดังนี้ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน-พฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม-มีนาคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรน้ำ อำเภออมก๋อยมีแหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำแม่ต้อม มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตอยพูย ทางทิศตะวันออกของอำเภอ ไหลผ่านหมู่บ้านต่างๆ แล้วลงสู่ลำน้ำแม่ตั้น มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร เป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับการใช้ในการเกษตร ลำน้ำแม่ตั้น มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาขุนตั้น ในตำบลสบโขง ไหลผ่านตำบลอมก๋อย ตำบลยางเปียง ซึ่งมีแม่น้ำต้อม น้ำแม่หาด และอีกมากมาย ไหลมารวมกันเป็นน้ำแม่ตั้น ไหลสู่ตำบลม่อนจองและตำบลแม่ตั้น แล้วไหลลงรวมกับแม่น้ำปิง ที่จังหวัดตาก มีความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของอำเภอลำน้ำอื่นๆ เช่น ลำน้ำแม่หาด ลำน้ำเทย ลำน้ำขุนแม่ตั้นน้อย ทรัพยากรธรณีและป่าไม้ ดินที่พบในอำเภออมก๋อยมีหลายประเภท ลักษณะเนื้อดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ แตกต่างกันตามชนิดต้นกำเนิดของดินในบริเวณนั้นๆ มักมีหินโผล่กระจายระจายทั่วไปตามภูเขา ส่วนป่าไม้ ส่วนใหญ่อำเภอยังมีป่าไม้ประเภทต่างๆ ปกคลุมทั่วไป เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบ แต่หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอย โดยปราศจากการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน อำเภออมก๋อยมีการจัดสรรพื้นที่ต่างๆ ดังนี้ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอมก๋อย พื้นที่ 1,059,860 ไร่ (ร้อยละ 74.66 ของพื้นที่) พื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ 337,640 ไร่ (ร้อยละ 23.78 ของพื้นที่) เขตจำแนกเขตถาวร พื้นที่ 16,961 ไร่ (ร้อยละ 0.1 ของพื้นที่) พื้นที่นอกเขตป่าและที่อยู่อาศัย พื้นที่ 5,706 ไร่ (ร้อยละ 0.04 ของพื้นที่) อำเภออมก๋อยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล ในจำนวนตำบลนั้นมีตำบลยางเปียงรวมอยู่ด้วย และตำบลยางเปียงมีจำนวนหมู่บ้าน 17หมู่บ้าน มีพื้นที่ในตำบลยางเปียง 485.75 (ตร.กม.) มีจำนวนประชากร 8,661 คน ความหนาแน่น 16.18 (คน/ตร.กม.) (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2551)

ชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 มีจำนวนประชากร ปี พ.ศ. 2554 ประชากรชาย 259 คน หญิง 265 คน รวม 524 คน 150 ครัวเรือน ปี พ.ศ. 2556 ปัจจุบันมีประชากรชาย 384 คน หญิง 343 คน รวม 727 คน 239 ครัวเรือน จากผลสำรวจข้อมูลของกรมการพัฒนาชนบทพบว่า ชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 เป็นชุมชนที่ได้คะแนนตัวชี้วัดอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีข้อตัวชี้วัดที่มีคะแนนระดับมีปัญหา มากหรือต่ำกว่าเกณฑ์ 7 เรื่อง ได้แก่ การเรียนรู้โดยชุมชน การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของชุมชน การติดต่อสื่อสาร การกีฬา การปลอดภัยเสพติด คุณภาพดิน คุณภาพน้ำ ปัญหาเรื่องดินที่พบคือ หนาดินถูกชะล้าง ดินมีกรวดทราย ดินเปรี้ยว จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพาะปลูก 150 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ทำนาปลูกพืชผักตามฤดูกาล เลี้ยงวัวควาย ไก่และหมู จากข้อมูลสำรวจจากกรมการพัฒนาชนบท ยังพบอีกว่า ครัวเรือนที่มีคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์ของชุมชนจำนวน 73 ครัวเรือน และมีจำนวนผู้เข้าเสพติดทั้งหมดภายในหมู่บ้าน 115 คน (ศักดิ์ชัย พรหมเสน, 2556: สัมภาษณ์)

ป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 มีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ ได้รับการอนุมัติการจัดตั้งเป็น “ป่าชุมชน” บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 จากกรมป่าไม้ อำเภอมกน้อย ปี พ.ศ. 2548 โดยการประชาคมหมู่บ้านและการประชุมร่วมกันของประชาชนภายในชุมชน จัดให้มีคณะกรรมการป่าชุมชนพื้นที่ป่าชุมชนมีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ นี้ บางส่วนทับซ้อนกับเขตพื้นที่ป่าของหน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้ บางส่วนทับซ้อนกับเขตพื้นที่ป่าของหน่วยป้องกันไฟป่าเชียงใหม่ 38 กรมอุทยานแห่งชาติและเขตป่าสงวนแห่งชาติ การมีป่าชุมชนให้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเหมือนธนาคารอาหารของราษฎรบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการบริหารจัดการป่าชุมชนร่วมกันของชุมชน มีการตั้งระเบียบกฎเกณฑ์ กติกาในการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนร่วมกัน มีการจัดตั้งเวร-ยามลาดตระเวนป่าทำแนวกันไฟ ทำฝายชะลอน้ำ มีกิจกรรมการปลูกเสริมป่า ฯลฯ ทำให้สภาพป่าคงความอุดมสมบูรณ์ นำความชุ่มชื้นมาสู่บริเวณใกล้เคียงที่คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย (องค์กรเอกชน, หน่วยงานรัฐ, เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ, ประชาชนภายในชุมชน) ตลอดระยะเวลาที่มีการจัดตั้งป่าชุมชนขึ้น มีเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันระหว่างประชาชนกับประชาชน เช่น การแผ้วถางทำลายป่าไม้เพื่อเอาที่ดินมาใช้เพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร (การเกษตรเชิงพาณิชย์) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องและขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ รวมถึง การลักลอบตัดไม้ของนายทุน การใช้ประโยชน์ที่ดินของภาครัฐที่ถูกกำหนดขึ้นจากส่วนกลางโดยไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมกับนายทุนในการแสวงหาผลประโยชน์จากป่าไม้ของเจ้าหน้าที่รัฐบางคน ได้ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงยิ่งขึ้น นำมาซึ่งการสูญเสียคุณภาพของธรรมชาติ การแย่งชิงผลประโยชน์ ปัญหาความยากจน (สำคัญที่สุด) ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือ เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนตลอดมา ปัญหาเหล่านี้จะนำไปสู่การสร้างและสะสมความ

รุนแรง และท้ายที่สุดก็เกิดความล้มเหลว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงสาเหตุและวิธีการแก้ไข เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปและเพื่อให้พื้นที่ป่าเท่าที่มีอยู่ถูกทำลายมากยิ่งขึ้น ท่ามกลางวิกฤตดังกล่าว ประชาชนชาวบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัด เชียงใหม่ ได้เล็งเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติภายในป่าชุมชนควรที่จะส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการป่าชุมชนที่มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะเดียวกันยังคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติภายในป่าชุมชนนั่นเอง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการบริหารจัดการป่าชุมชนโดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การป้องกันรักษาป่า การฟื้นฟูสภาพป่า การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและสนใจศึกษาถึงสภาพการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร มีฐานอำนาจการบริหารจัดการอย่างไร ตลอดจนต้องการพัฒนาแนวทางการดำเนินงาน ในการบริหารจัดการป่าชุมชน เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นข้อมูลให้ป่าชุมชนในพื้นที่แหล่งอื่นๆ ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพการณ์ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแนวทางอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษา ป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 500 ไร่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ บางส่วนอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของหน่วยป้องกันไฟป่าเชียงใหม่ 38 กรมอุทยานแห่งชาติ และบางส่วนอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของหน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าบ้านยางเปียงกรมป่าไม้ สภาพป่ามีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ สภาพโดยทั่วไปของป่าชุมชนเป็นป่าที่มีความหลากหลายของพรรณไม้ ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ ป่าสนเขา ป่าดิบเขา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึง 2 ประเด็นหลัก คือ

1. การศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน อันได้แก่ อาณาเขต ลักษณะทางภูมิกายภาพของพื้นที่ป่าชุมชนจำนวนแม่น้ำ/ลำห้วยที่มีอยู่ภายในป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ทรัพยากรธรรมชาติ ชนิดของพรรณไม้ ความหนาแน่นของต้นไม้ รวมถึงความสมบูรณ์ของระบบนิเวศทั้งในอดีตและปัจจุบัน การแบ่งพื้นที่ป่าชุมชนตามรูปแบบลักษณะการใช้ประโยชน์ กฎระเบียบ การบริหารจัดการ ภูมิปัญญา/ความเชื่อ/กิจกรรม/พิธีกรรม ความร่วมมือ และปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการป่าชุมชน เช่น (ภายในชุมชน) ประชากร การศึกษาในชุมชน ศาสนา เศรษฐกิจและสังคม เช่น อาชีพ รายได้ และองค์กรภาครัฐ/เอกชน (ภายนอกชุมชน) สิ่งที่กำลังมาเป็นภาพรวมของสภาพการณ์ปัจจุบันในการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่

2. ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ เช่น สิ่งใหม่ที่ได้ค้นพบเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารวมทั้งองค์ความรู้ใหม่ในการบริหารจัดการและสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์อันได้แก่ ทรัพยากรการบริหารจัดการทั้ง 4 ด้าน ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรด้านเงินงบประมาณ ทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรด้านการจัดการ เป็นต้น

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในบ้านยางเปียง หมู่ 2 ทั้งหมดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม โดยประชากรกลุ่มที่ 1 คือ ผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการหมู่บ้าน ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวน 20 คน ประชากรกลุ่มที่ 2 คือ ประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 จำนวน 10 คน และประชากรกลุ่มที่ 3 คือ องค์กรภายนอกชุมชน เช่น นักวิชาการ จำนวน 5 คน ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสามกลุ่มรวมจำนวน 35 คน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 – พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้บริหารของกรมป่าไม้ สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลประกอบการวางแผน และกำหนดนโยบายการดำเนินงานการบริหารจัดการป่าชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของชุมชนทุกพื้นที่ในประเทศไทย
2. ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชนในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล สามารถนำข้อมูลการวิจัยไปวางแผนดำเนินงาน ส่งเสริม และพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น
3. ผู้สนใจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการป่าชุมชน สามารถนำข้อมูลการวิจัยไปใช้เพื่อประโยชน์ประกอบการศึกษาค้นคว้าและการวิจัยต่อไป
4. คณะกรรมการป่าชุมชน ประชาชน เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชนได้
5. ทำให้ทราบถึงสภาพการณ์ปัจจุบันของการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนมีผลต่อการทำงานของป่าชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมทำให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกความเป็นเจ้าของ

6. ทำให้ชุมชนเกิดความเป็นเจ้าของข้อมูลทราบและเข้าใจถึงกระบวนการบริหารจัดการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการตระหนักเห็นความสำคัญของข้อมูลเพื่อจะนำข้อมูลไปใช้ประกอบในการต่อสู้หรือขับเคลื่อนเรียกร้องเพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

นิยามศัพท์

การบริหาร หมายถึง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นกระบวนการทางสังคมของบุคคลในฐานะผู้นำชุมชนที่ทำหน้าที่การวางแผน การจัดการ จัดคนทำงาน สั่งการและควบคุมการทำงาน ให้กิจกรรมของการบริหารจัดการดำเนินงานไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานปัจจัยในการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน

การจัดการป่าชุมชน หมายถึง การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ประโยชน์ที่ต้องการจากป่าเป็นสิ่งที่กำหนดวัตถุประสงค์ในการรักษาป่าเหล่านั้นไว้ เช่น เป็นแหล่งป่าไม้เพื่อการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งแปรผันตามสภาพสังคม การใช้แหล่งป่าไม้เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธารของหมู่บ้าน การใช้แหล่งป่าไม้เป็นแหล่งไม้ใช้สอย จะเป็นจุดร่วมที่ประชาชนจะรวมตัวกันในการรักษาป่าไว้เพื่อการใช้สอยร่วมกันหรือเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน

ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่ประชาชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมกันอนุรักษ์ไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชน โดยมีการกำหนดกฎระเบียบ กติกา และนำภูมิปัญญาชาวบ้าน จารีตประเพณี และวิถีชีวิตในท้องถิ่นมาใช้ในการปรับตัวเข้าหาทรัพยากรธรรมชาติ และเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรในป่าชุมชนอย่างเหมาะสม และอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการจัดการเพื่อลดความขัดแย้ง และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติภายในป่าชุมชน

ชุมชน (Community) หมายถึง ชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และมีการจัดองค์กรทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ให้ความหมายใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกันตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เช่น ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนแออัด เป็นต้น ส่วนลักษณะที่สอง หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกัน ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน โดยมีโครงสร้างและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนต่อเนื่อง มีประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง และทุกคนในชุมชนปฏิบัติสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

ทรัพยากรบุคคล (Man) หมายถึง ประชากรภายในชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการประกอบด้วย โครงสร้างหรืออัตรากำลังด้านทรัพยากรบุคคล ที่เป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดในการบริหารจัดการเพื่อ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับงานให้มากที่สุด

เงินงบประมาณ (Money) หมายถึง สิ่งที่เป็นทรัพยากรการบริหารที่สำคัญอาจ ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชนซึ่งเงินงบประมาณที่มีอยู่ภายในส่วนของป่าชุมชน บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จะนำมาจัดสรรเงินอย่างไรให้ ใช้จ่ายต้นทุนน้อยที่สุด ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยาง เปียง หมู่ที่ 2 มากที่สุด

วัสดุอุปกรณ์ (Materials) หมายถึง สิ่งที่นำมาเป็นองค์ประกอบของการบริหาร วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ว่าจะอย่างไรให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุดหรือเกิดประโยชน์สูงสุด

การจัดการ (Management) หมายถึง กระบวนการจัดการบริหารควบคุมปฏิบัติ กิจกรรมของการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัด เชียงใหม่ เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่

ระบบนิเวศ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างพืชพรรณกับทรัพยากรธรรมชาติ ภายในป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เช่น ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ ในสังคมของสิ่งมีชีวิต ที่มีปัจจัยสิ่งแวดล้อมการเกื้อกูลของการดำรงอยู่ทั้งที่มีชีวิตและ ไม่มีชีวิตหรือภายในกลุ่มทรัพยากรธรรมชาติด้วยกันเอง

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ดิน ต้นไม้ น้ำ รวมทั้งสิ่งที่ไม่มีชีวิตทุกอย่างในสังคม ของป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีผลทำให้ สามารถอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่และการครองชีพอย่างยั่งยืน

ลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง ลักษณะส่วนตัวทางด้านกายภาพของแต่ละบุคคลของ ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพหลัก อาชีพรอง

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับสูงสุดของการศึกษาที่ประชาชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มี ส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ค่าขาย หมายถึง กิจกรรมการแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภค บริโภค เล็กๆ น้อยๆ ที่ เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอัตรา

การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยน ไม่มากมายนัก ผักมัดละห้าบาทหรือห่อละสิบบาทเป็นต้น เช่น ผักกาด ผักกูด ผักหนาม ผักหวาน หน่อไม้ เห็ด พริก ถั่ว ข้าวโพด ฯลฯ

อาชีพหลัก หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่บุคคลนั้นใช้เวลาทำเป็นส่วนใหญ่ ในระยะเวลาที่กำหนดหรือใช้เวลาที่มีชั่วโมงการทำงานมากกว่าสำหรับผู้ทำงานมากกว่าหนึ่งชนิด

อาชีพรอง หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่บุคคลนั้นใช้เวลาทำเป็นส่วนน้อย ในระยะเวลาที่ว่างหรือใช้เวลาที่มีชั่วโมงการทำงานน้อยกว่า

รายได้ หมายถึง รายได้หรือค่าตอบแทนที่ได้จากการทำงานประเภทใดประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นรายได้หรือค่าตอบแทนที่สูงสุด เมื่อเทียบกับรายได้หรือค่าตอบแทนที่ได้จากการทำงานประเภทอื่น ในกรณีที่ทำงานมากกว่าหนึ่งประเภท ทั้งนี้รายได้หลัก อาจจะไม่ใช่ว่ารายได้หรือค่าตอบแทนจากอาชีพหลักก็ได้

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาและใช้แนวคิด ทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ
2. แนวคิดด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน
3. แนวคิดด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
4. กฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน
5. ข้อสรุปแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ

การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันภายในสังคมใดสังคมหนึ่งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกระบวนกรส่งเสริมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เหมือนกับกระบวนกรด้านการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีกระบวนกรด้านการจัดกิจกรรมหลายๆ อย่าง เพื่อสานสัมพันธ์คนกับป่า เช่นการสร้างฝายชะลอน้ำ การบวชป่า การปลูกป่าทดแทน การตั้งเวรยามตรวจตราป่าชุมชน รวมถึงการดูแล และซ่อมแซมฝายชะลอน้ำที่ชำรุดเสียหายเป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวมีกระบวนกรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ซึ่งมีผู้ให้คำอธิบาย ดังนี้

นิรมล กิติกุล (2554: 9-14) ได้ให้ความหมายคำว่า การจัดการหรือการบริหาร มีคำภาษาอังกฤษที่ใช้อยู่ 2 คำ คือ Management และ Administration โดยปกติเราจะใช้คำว่า Management กับคำว่ากรจัดการ และใช้คำว่า Administration กับคำว่ากรบริหาร เราจะพบว่าบ่อยครั้งที่มีการใช้สองคำนี้แทนกันได้ ส่วนความหมายของการจัดการหรือการบริหารนั้น เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำทั้งสองคำนี้มากขึ้น มีการพิจารณาความหมายไว้ 3 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 การบริหาร (Administration) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย (Policy) และแผน (Plan) เป็นงานศิลปะ (Art) ส่วนการจัดการ (Management) เป็นกระบวนการนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติ

แนวทางที่ 2 การจัดการเป็นคำที่มีความหมายทั่วไป โดยการรวบรวมการบริหารเข้าด้วยกัน การจัดการเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการดำเนินการขององค์การธุรกิจ ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่วนการบริหารเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เป้าหมายที่กำหนดในขั้นการจัดการบรรลุผล

แนวทางที่ 3 การจัดการและการบริหารมีความหมายไม่แตกต่างกัน สามารถใช้แทนกันได้ โดยทั่วไปบุคคลที่รับผิดชอบในด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการและการควบคุม มักเรียกว่า ผู้จัดการ หรือการจัดการในภาคธุรกิจเรียกว่า นักบริหาร

นักบริหาร (Administrator) หรือการบริหาร (Administration) ในภาครัฐกิจ ดังนั้นจะเห็นว่ามีความแตกต่างก็เป็นเรื่องของการใช้คำระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเท่านั้น

การจัดการ คือ ศิลปะของผู้บริหารในการจัดระบบการทำงาน โดยใช้คนและทรัพยากรต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

การจัดการ คือ กระบวนการนำเอาวัสดุอุปกรณ์และมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ และได้ผลตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการประเมินผลของความสำเร็จ

การจัดการ คือ เทคนิค หรือศิลปะ ที่จะสั่งการและจูงใจบุคคลในองค์การ ทำงานตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

การจัดการ คือ กระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การควบคุมธุรกิจในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากรให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

ผู้จัดการ คือ ผู้ที่มีหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบ ประสานงาน วินิจฉัย สั่งการ โน้มน้าวใจ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และมีประสิทธิภาพที่สุด

ทักษะทางการจัดการ (Managerial Skills)

1. ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) คือ ความชำนาญ และความถนัดเฉพาะด้านหรือสาขาวิชาชีพของงาน โดยใช้ความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการทำงานที่ใช้ฝีมือ ผู้บริหารระดับล่างจำเป็นต้องมากในเทคนิคด้านนี้

2. ทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skills) เป็นกระบวนการจูงใจคนให้แสดงพฤติกรรมในรูปต่างๆ โดยความร่วมมือร่วมใจกัน ปฏิบัติงานตามทิศทางของวัตถุประสงค์

3. ทักษะทางด้านการคิด (Conceptual Skills) เป็นทักษะที่เกี่ยวกับความสามารถมองภาพรวมขององค์กร แก้ปัญหา วิวินิจฉัย วิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ และแผนในอนาคตขององค์กรได้ เช่น นโยบายการตลาดเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง

ทรัพยากรในการจัดการ

ทรัพยากรบุคคล (Man) คือ ทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุด ที่จะสร้างความสำเร็จให้กิจกรรมมากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในองค์กรนั้น

เงินงบประมาณ (Money) คือ ทรัพยากรที่จะเอื้ออำนวยหรือสนับสนุนกิจการขององค์กร ให้ดำเนินไปด้วยดี

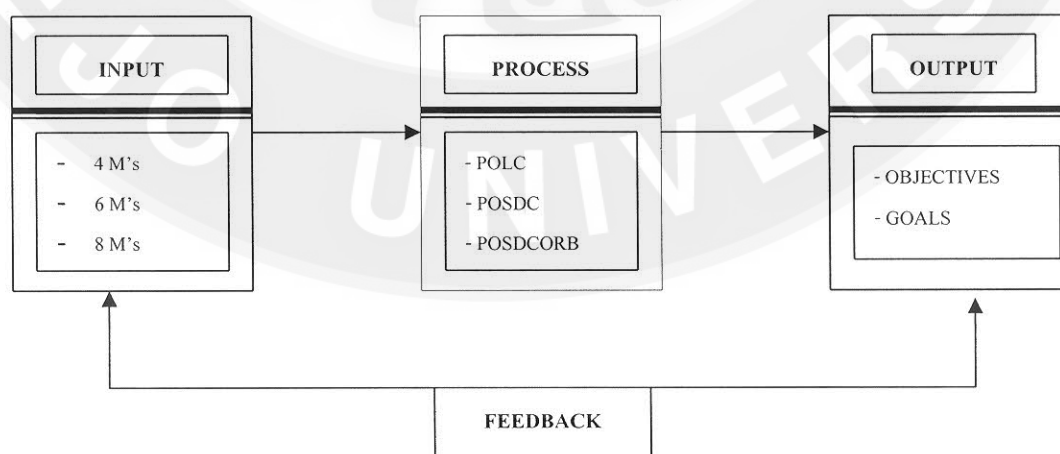
วัสดุอุปกรณ์ (Materials) คือ ทรัพยากรที่เป็นวัสดุสิ่งของหรืออุปกรณ์ในการดำเนินงาน ที่จะสรรหามาเพื่อใช้ในการผลิต

การจัดการ (Management) คือ ทรัพยากรที่เป็นกระบวนการจัดการบริหารควบคุม เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่

ตุลา มหาพฤฒานนท์ (2545: 30-41) ได้ให้ความหมาย การจัดการ คือ กระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหาร คือ

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดการองค์การ (Organizing)
3. การชี้นำ (Leading)
4. การควบคุม (Controlling)

ซึ่งจากความหมายดังกล่าว มีคำสำคัญ 3 คำ คือ กระบวนการ ทรัพยากรการบริหาร และวัตถุประสงค์ สามารถนำมาเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังภาพ

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ของกระบวนการ ทรัพยากรการบริหาร และวัตถุประสงค์

INPUT คือ ทรัพยากรการบริหาร (Management Resources) อันได้แก่ 4 M's ประกอบด้วย ทรัพยากรบุคคล (Man) เงินงบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และวิธีการจัดการ (Method/Management) ถูกนำเข้าไปในระบบเพื่อการประมวลผลหรือการบริการที่เติบโตและพัฒนาก้าวหน้าไปพร้อมกับอุตสาหกรรมการผลิตและการบริการที่เติบโตและพัฒนาขึ้นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ทรัพยากรเพียง 4 ประการเริ่มไม่เพียงพอสำหรับเป้าหมาย จึงได้เพิ่มขึ้นอีก 2 M's เป็น 6 M's ได้แก่ เครื่องจักรกล (Machine) และการตลาด (Market) ในขณะเดียวกัน การทำงานที่มองเห็นถึงความสำคัญหรือคุณค่าของจิตใจของผู้ปฏิบัติงานมีมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของคนงานมากขึ้น จึงเพิ่มขวัญและกำลังใจ (Morale) เข้าไปเป็น 7 M's และเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ระบบการสื่อสารไร้พรมแดนที่ติดต่อเชื่อมโยงกันเป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั่วโลก ทำให้การติดต่อสื่อสารรวดเร็ว ใครไม่รู้หรือไม่มีข้อมูลย่อมเสียเปรียบในเชิงธุรกิจ จึงได้เพิ่มข้อมูลข่าวสาร (Message) เข้าไปในทรัพยากรกระบวนการผลิต รวมเป็น 8 M's ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ ไม่สิ้นสุด ตราบเท่าที่ระบบอุตสาหกรรมผลิต การจัดจำหน่าย และการบริการ ยังคงพัฒนาและก้าวหน้าไปไม่หยุดยั้ง

PROCESS คือ หน้าที่หรือกิจกรรมขั้นพื้นฐานที่ผู้บริหารต้องกระทำ ในปัจจุบันยึดถือหน้าที่ (POLC) 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งมีพัฒนาการของแนวคิดมาตั้งแต่สมัยของ Henri Fayol ปี 1916 ที่เห็นว่าหน้าที่การจัดการประกอบด้วย POCCC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) การควบคุม (Controlling) ต่อมาในปี 1937 Gulick และ Urwick เห็นว่า กระบวนการจัดการประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงานผล (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ซึ่งนิยมเรียกย่อว่า POCDORB ครั้งเมื่อเข้าปี 1972 Harold D. Koontz มีความเห็นว่าหน้าที่ทางการจัดการคือ POSDC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งแนวความคิดของเขาเปลี่ยนแปลงไปชัดเจน โดยในปี 1988 Koontz และ Weihrich เขียนตำราโดยใช้ชื่อว่า Management ร่วมกัน และได้เปลี่ยนหน้าที่ทางการจัดการจากตัว D (Directing) เป็น L (Leading) พัฒนาการด้านแนวคิดดังกล่าวยังคงก้าวต่อไปไม่หยุดยั้ง บางทีในยุคหน้าเราอาจเห็นหน้าที่การจัดการที่เหลืออักษรเพียงตัวเดียวหรือสองตัวเท่านั้นก็ได้ ดังนั้น อาจสรุปหน้าที่หรือกิจกรรมขั้นพื้นฐานทางการจัดการได้ว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการ (Process) แปลรูปทรัพยากรที่นำเข้าไปเป็นผลผลิตตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรต่อไป

OUTPUT คือ เป้าหมาย (Goals) หรือวัตถุประสงค์ (Objectives) ขององค์การที่นำออกมาจากกระบวนการแปรรูปในขั้นตอนที่สอง เป้าหมายขององค์การสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ องค์การที่มีเป้าหมายที่มุ่งแสวงหากำไร (Profit) และองค์การที่มีเป้าหมายไม่มุ่งแสวงหากำไร (Non-profit) หรืออาจแบ่งเป็นองค์การที่วัตถุประสงค์เพื่อการผลิตสินค้า กับองค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการ (Services) ก็ได้

อำพร ชำรงลักษณะ (2551: 156-159) จากผลการศึกษาของ ทอม เบิร์นส์ และ สเตอลค์เคอร์ ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อโครงสร้างการบริหารจัดการภายในองค์การมี 2 ประเภท คือ องค์การที่มีลักษณะเป็นเครื่องจักร การจัดการแบ่งหน้าที่การทำงานตามความชำนาญเฉพาะด้านมากที่สุด มีโครงสร้างการบังคับบัญชาที่เป็นทางการและเป็นไปตามแนวนอน ระบุถึงอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน สายการบังคับบัญชาการตัดสินใจข้างบนสั่งการลงมาข้างล่างเน้นการแสดงความเคารพและเชื่อฟัง ประเภทที่สองคือองค์การที่มีลักษณะเหมือนสิ่งมีชีวิต มีลักษณะตรงกันข้ามกับองค์การแบบเครื่องจักร สมาชิกในองค์การมีส่วนร่วมช่วยเหลือสนับสนุนงานอื่นๆขององค์การได้ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหน้าที่ความรับผิดชอบบ่อยครั้ง การสื่อสารเป็นไปทั้งแนวตั้งและแนวนอน เน้นการสร้าง ความผูกพันให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อบรรลุผลประโยชน์ร่วมขององค์การ สำหรับองค์การในภาครัฐ ปัจจัยสภาพแวดล้อมสามารถส่งผลกระทบและส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพ ต้องสามารถตอบสนองต่อแรงกดดันและข้อเรียกร้องจากกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ และต้องสามารถตอบคำถามต่อการกระทำ ผลของการกระทำที่เกิดขึ้นกับสาธารณะ อิทธิพลของพลังในสภาพแวดล้อม มีดังนี้

1. กระบวนการตัดสินใจกำหนดนโยบายสาธารณะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหรือสาธารณะได้เข้าถึงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจทุกขั้นตอนทุกขณะทุกเรื่อง
2. ผลมาจากข้อหนึ่ง ส่งผลให้พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ไม่กล้าในการตัดสินใจก่อให้เกิดความล่าช้าในการให้บริการสาธารณะและมักจะปฏิเสธให้ความช่วยเหลือ
3. องค์การสาธารณะมีหลายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องตอบสนองต่อทั้งฝ่ายการเมือง ฝ่ายนิติบัญญัติ และกลุ่มต่างๆในสภาพแวดล้อม
4. งบประมาณที่จำกัดขององค์การสาธารณะเป็นปัจจัยอุปสรรคขัดขวางไม่ให้องค์การสาธารณะใช้เป็นแรงจูงใจกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ทำงานด้วยความทุ่มเท

อำพร ชำรงลักษณะ (2551: 76) แนวคิดระบบ (System Approach) องค์การทุกองค์การประกอบด้วยส่วนต่างๆหลายส่วนที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตลอดเวลา ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งขององค์การเกิดความขัดข้อง จะส่งผลกระทบถึงส่วนอื่นๆ ในองค์การทั้งหมดและความสามารถขององค์การในการให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในกระบวนการ ความสามารถ

ในการรักษาความสมดุลภายในองค์กรในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตในสังคมรวมทั้งความสามารถขององค์กรในการตอบโต้กับสภาพแวดล้อมภายนอกขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพขององค์กรจะเน้นที่ความสามารถขององค์กรในการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้อยู่รอด ต้องมีการซ่อมแซมปรับปรุงส่วนต่างๆให้อยู่ในสภาพที่ดีพร้อมเสมอในการปฏิบัติงาน เช่น มีการฝึกอบรมพนักงานเพื่อพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถของสมาชิกอยู่เสมอ รวมถึงความสามารถขององค์กรในการพยากรณ์ ความต้องการทรัพยากรต่างๆ (คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ) ขององค์กรในอนาคตได้

อำพร ชำรงลักษณ์ (2551: 84-85) แนวคิดทรัพยากร (Resource-Based Approach) แนวคิดนี้เน้นการวัดประเมินประสิทธิผลขององค์กร โดยดูจากการใช้ทรัพยากร (Input) องค์กรที่มีประสิทธิภาพในที่นี้ คือ องค์กรที่ประสบผลสำเร็จในการสรรหาทรัพยากรที่มีคุณค่าและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างของตัวชี้วัดประสิทธิผลขององค์กรได้แก่

1. อำนาจในการต่อรอง หมายถึง ความสามารถในการหาทรัพยากรที่ขาดแคลนและมีค่าจากสภาพแวดล้อมภายนอกซึ่งได้แก่ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรเงิน วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ ความรู้ เทคโนโลยี
2. ความสามารถของผู้มีอำนาจตัดสินใจในองค์กรในการประเมินถึงคุณค่าทรัพยากรในสภาพแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง
3. ความสามารถของผู้บริหารในการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งหลายที่จับต้องได้ เช่น วัตถุดิบในการผลิต คน เงิน และที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความรู้ วัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้ได้ผลการดำเนินการที่ดีที่สุด
4. ความสามารถขององค์กรในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

ดริว เบ็ลล์ เอ็ดเวิร์ดส์ เดมมิง (W. Edwards Deming) เป็นผู้นำแนวความคิดเชิงสถิติ (Statistical Thinking) และวิธีการปรับปรุงคุณภาพ (Methods for Quality Improvement) มาสู่ประเทศญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงเวลานั้นวงการอุตสาหกรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา เติบโตเป็นอย่างมาก เนื่องจากอเมริกาเป็นผู้ชนะสงคราม สินค้าทุกชนิดที่สามารถผลิตได้ ก็จะสามารถขายได้แน่นอน ต่างจากสถานการณ์ของญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้แพ้สงคราม ฐานสำคัญของอุตสาหกรรมซึ่งได้รับความเสียหายจากระเบิดปรมาณู กำลังถูกปรับปรุงขึ้นใหม่ ทรัพยากรธรรมชาติที่ได้รับความเสียหายก็มีน้อยลง และชื่อเสียงในการผลิตสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพ ก็แพร่กระจายไปทั่ว ผู้บริหารของญี่ปุ่นจึงได้

หันมาสนใจในแนวความคิดของเดมมิง และได้เชิญเขามายังญี่ปุ่น ซึ่งผู้บริหารของญี่ปุ่นได้ให้ความสนใจกับปรัชญาคุณภาพของเดมมิง และนำหลักการทางสถิติมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพ

กฎข้อบังคับและหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในนาม ปรัชญาคุณภาพ 14 ข้อ ของเดมมิง (Deming's 14 Points) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะต้องยึดถือและปฏิบัติเป็นอันดับแรก

ปรัชญาคุณภาพ 14 ข้อของเดมมิง (Deming's 14 Points)

1. สร้างวัตถุประสงค์แน่วแน่ในการปรับปรุงคุณภาพสินค้าและบริการ
2. นำเอาปรัชญาใหม่มาใช้: การไม่ยอมรับความไม่มีคุณภาพ
3. หยุดใช้หลักการตรวจสอบคุณภาพที่ตัวสินค้า: ปรับปรุงที่กระบวนการทำงาน
4. หยุดเลือกผู้ส่งมอบสินค้าที่ราคาถูกแต่เลือกโดยเน้นที่คุณภาพ
5. เป็นหน้าที่หลักของการจัดการที่จะปรับปรุง กระบวนการทำงาน สินค้า และบริการอย่างต่อเนื่อง
6. จัดให้มีการอบรม
7. จัดให้มีการพัฒนาผู้นำ: ช่วยเหลือ ชี้นำ
8. กำจัดความเกลียดกลัว สอนให้กล้าถาม กล้าเสนอความเห็น กล้าคิดและกล้าทำ
9. กำจัดอุปสรรคการทำงานระหว่างส่วนงาน: สอนให้ทำงานเป็นทีม โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรมากกว่าวัตถุประสงค์ของสายงานหรือส่วนงาน
10. เลิกใช้ Slogan ภาพรวมสำหรับพนักงาน: หากพนักงานทำงานเป็นทีมและต้องการมี Slogan ของทีม องค์กรต้องยอมให้ทำได้
11. เลิกเน้นที่จำนวนตัวเลข: เน้นที่คุณภาพ
12. กำจัดอุปสรรคที่ไม่เอื้อต่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย: ไร้ภาวะผู้นำ ขาดการอบรมที่เพียงพอ ขาดเครื่องมือ หรือกระบวนการทำงานไม่มีประสิทธิภาพ
13. จัดให้มีการให้ความรู้และอบรมแก่พนักงานทุกระดับทั้งผู้บริหารและพนักงานต้องมีการอบรมเรื่อง Total quality เครื่องมือทางสถิติ และการทำงานเป็นทีม
14. ลงมือทำ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงองค์กร: คุณภาพเป็นเรื่องของทุกคน ทั้งผู้บริหารสูงสุด จนถึงพนักงานระดับล่างสุด ผู้นำต้องมีความมุ่งมั่นและสนับสนุนเรื่องคุณภาพวงจร PDCA หรือ วงจรเดมมิง

PLAN วางแผน- วางแผนการปฏิบัติงาน- วางแผนการดำเนินงาน- วางแผนการปรับปรุงงาน

DO ปฏิบัติ- ทำให้ถูกต้อง- ตรวจสอบทุกขั้นตอน

CHECK ตรวจสอบ- ตรวจสอบวิธีการ- ตรวจสอบระยะเวลา- ประเมินผลการดำเนินงาน

ACTION ปรับปรุง- ประสบความสำเร็จ- ข้อบกพร่อง- การปรับปรุงข้อดีของ PDCA- สามารถจัดการงานประจำวันได้ดีขึ้น- สามารถแก้ไขปัญหาได้- ช่วยในการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง- ช่วยปรับเปลี่ยนการทดลองกระบวนการใหม่

ดังนั้น จึงสรุปความหมายด้านการบริหารจัดการ คือ การนำเอาความรู้ความสามารถของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและการนำเอานโยบายและแผนไปปฏิบัติ รวมถึงภูมิปัญญาซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันภายในสังคมที่ยอมรับในกฎระเบียบร่วมกัน และมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมที่เป็นอยู่ปัจจุบันส่งผลสู่อนาคตและเกิดกระบวนการเรียนรู้ของสังคม

แนวคิดด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน

นโยบายของรัฐในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้ภาคเกษตรและชนบทเป็นฐานรองรับภาคอุตสาหกรรมในการนำวัตถุดิบมาป้อน จึงต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากมาย ส่งผลให้กระทบต่อระบบนิเวศวิทยา สภาพแวดล้อมธรรมชาติถูกทำลาย และป่าเสื่อมโทรม ทำให้เกษตรกรหรือประชาชนที่อยู่ในชนบทที่ต้องพึ่งพิงป่าไม้ต้องประสบกับปัญหาหลายอย่าง เช่น ขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร เกิดวิกฤตการณ์ทางธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม ทั้งภาครัฐและเอกชนมองเห็นปัญหาดังกล่าว จึงเกิดแนวคิดที่จะให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการป่า เรียกว่า “ป่าชุมชน” เป็นการนำเอาความต้องการพึ่งพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่า ได้รับประโยชน์จากป่าในลักษณะพึ่งตนเอง การดำเนินการโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชน การบริหารจัดการป่าชุมชนได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

อรดาวัลย์ ธนาวุฒิ (2555: 20-21) ได้สรุปความหมายของการบริหารจัดการป่าชุมชนไว้ว่า การจัดการป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าซึ่งได้รับการจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ชุมชนผู้ในพื้นที่ป่าดังกล่าวต้องการ อาจจะโดยตรง เช่น เป็นแหล่งไม้ใช้สอยแหล่งอาหารหรือโดยทางอ้อม เช่น เป็นแหล่งดินน้ำลำธาร แหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนนันทนาการ และתרסנהของการใช้ประโยชน์ หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้เหมือนกันหรือแตกต่างกัน ในการใช้ประโยชน์จากป่าภายใต้การยอมรับซึ่งกันและกัน

กรมป่าไม้ (2540: 17) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชน ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมนุษยชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม สรุปหลักการสำคัญของป่าชุมชนไว้ 4 ประการ คือ ประการแรก เป็นการจัดการเพื่อรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศวิทยาของชุมชนและของประเทศไทยโดยรวม ประการที่สอง เพื่อตอบสนองต่อเศรษฐกิจในการยังชีพของชุมชน ประการที่สาม เป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และประการสุดท้าย สิทธิในการดูแลรักษาจัดการและประโยชน์จากป่าชุมชนเป็นสิทธิร่วมของคนทั้งชุมชน

อรดาวัลย์ ธนวุฒิ (2555: 19) การบริหารจัดการป่าชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงและยั่งยืนจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่า ประโยชน์ที่ต้องการจากป่า จะเป็นสิ่งกำหนดวัตถุประสงค์ในการรักษาป่าไว้ เช่น ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร แหล่งต้นน้ำลำธารเพื่อเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน
2. การมีระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมกันเองระหว่างประชาชนในหมู่บ้าน การจัดการชุมชนจะมีระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่วางไว้ เป็นที่ยอมรับของทุกคนในหมู่บ้าน เมื่อมีการละเมิด จะมีการปรับไหมหรือการลงโทษตามกฎหมายที่ได้ตกลงกันไว้
3. องค์การประชาชน เพื่อดำเนินการจัดการป่าให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ จะต้องมียุทธศาสตร์ประชาชนที่เข้มแข็งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของผู้นำองค์กร ที่จะดูแลป่าไม้ให้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในชุมชน
4. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การบริหารจัดการป่าชุมชนขององค์กรประชาชนในหมู่บ้าน จะต้องอาศัยการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น การสนับสนุนทางวิชาการ การสนับสนุนอุปกรณ์และวัสดุที่จำเป็น เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการป่าให้เกิดประโยชน์สนองความต้องการได้อย่างเพียงพอและยั่งยืน

สัจจิตา กาญจนพันธ์ (2534: 71-72) ได้เสนอวิธีการบริหารจัดการป่าชุมชนไว้ 5 ประเด็น คือ

1. การกระจายตัวของป่าชุมชน ซึ่งชุมชนท้องถิ่นที่อนุรักษ์ป่าส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานบนที่ราบเชิงคดอย ทำนาค่าเป็นหลัก และมักจะมีการทำไร่ตามที่ดินเพิ่มเติมด้วย ป่าที่อนุรักษ์ไว้มักจะเป็นป่าบนคดอย ซึ่งเป็นต้นน้ำลำธารของลำห้วยที่ไหลมาหล่อเลี้ยงพื้นที่นา โดยอาศัยระบบเหมืองฝาย
2. การจำแนกประเภทป่า ชาวบ้านจะมีการจำแนกพื้นที่ป่าเป็น 3 ประเภท คือ ป่าต้นน้ำลำธาร ป่าใช้สอย และป่าตามประเพณี

3. การกำหนดขอบเขตป่า ต้องมีขอบเขตแสดงสิทธิในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เพื่อให้ชุมชนใกล้เคียงรับรู้ ไม่ล่วงล้ำเข้ามาลักลอบใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชนนั้น ชาวบ้านจะกำหนดขอบเขตป่าโดยอาศัยสันปันน้ำ แนวลำห้วย ถนนหรือแม้แต่เขตภาษีบำรุงท้องที่เป็นเส้นแบ่งเขต

4. ระบบการบริหารจัดการป่าชุมชนถือเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน สมาชิกของชุมชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการใช้ประโยชน์จากป่า สมาชิกของชุมชนอื่นไม่มีสิทธิใช้ทรัพยากรในป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ถ้าได้รับอนุญาตจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขชุมชนเจ้าของป่า เช่น อนุญาตให้เก็บของป่าไปใช้หรือไปบริโภค แต่ห้ามนำไปขาย เพราะจะเกิณกำลังผลิตของชุมชนนั้น ซึ่งในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าเพื่อใช้ภายในชุมชน ชาวบ้านแบ่งประเภทป่าและกำหนดระดับการใช้ประโยชน์จากป่าและการดูแลป่า ดังนี้

4.1 ป่าต้นน้ำ มักจะเป็นป่าที่ชาวบ้านหวงแหนที่สุด เพราะต้องพึ่งพาน้ำใช้ในการเกษตร ซึ่งมักจะห้ามตัดไม้หรือรบกวนสภาพป่าโดยเด็ดขาด แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนบางแห่งอาจอนุญาตให้เก็บไม้ล้ม เพราะถูกลมพัด โคนหรือไม้ที่ยืนต้นตายได้

4.2 ป่าใช้สอย เป็นป่าที่ชาวบ้านหวงแหนรองลงมาจากป่าต้นน้ำ ชาวบ้านมีสิทธิถอนวัช ครอบควาย ไปเลี้ยงในป่า เก็บหาของป่า ไม้แห้งที่ใช้ทำฟืน ตลอดจนขออนุญาตตัดไม้จำนวนไม่มากนัก มาใช้สร้างบ้านเรือน ซ่อมแซมวัดหรือฝาย

4.3 ป่าตามประเพณี เป็นป่าที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนเป็นที่สิงสถิตของผีเจ้าเป็นที่เคารพยำเกรง ชาวบ้านไม่ค่อยกล้าเข้าไปตัดไม้หรือรบกวนความสงบ

4.4 ป่านอกเขตป่าชุมชน อาจเป็นป่าที่ชุมชนข้างเคียงดูแลรักษา ต้องทำตามกติกาของชุมชนที่เป็นเจ้าของ ในกรณีที่มีการแก่งแย่งทรัพยากรกันมาก ชาวบ้านอาจจะถือว่าเป็นป่าสงวนของรัฐที่ไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ทั้งนี้ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนมักจะควบคู่ไปกับการดูแลตรวจป่ามักจะช่วยสอดส่องไม่ให้คนภายนอกชุมชนเข้ามาลักลอบตัดไม้หรือเก็บของป่าที่มีจำนวนน้อยไปขาย บางพื้นที่การจัดการป่าชุมชนของชาวบ้านอาจจะมีกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร และส่วนใหญ่แล้วคำปรับที่ได้มักจะนำไปใช้ในกิจกรรมส่วนรวม เช่น สร้างศาลาในหมู่บ้าน บูรณะวัด ซ่อมแซมโรงเรียน หรือบางพื้นที่อาจแบ่งเงินบางส่วนเป็นค่าเบี้ยเลี้ยงให้แก่ผู้ต้องเสียสละเวลาทำงานในไร่นามาเดินตรวจ

5. ปัจจัยที่เอื้ออำนวยในการรักษาป่า จากการสำรวจป่าชุมชนในภาคเหนือตอนบนพบว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกคุณค่าของป่าและแสดงความจำเอนที่ต่องอนุรักษ์ป่า แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มการสืบทอดประเพณีการรักษาป่าบนพื้นฐานความเชื่อ

ของชุมชน กลุ่มการเผชิญปัญหาการจัดแย่งทรัพยากรบุคคลภายนอกชุมชน และกลุ่มการประสพภัยธรรมชาติที่เป็นผลมาจากการทำลายป่า

สมชาย เตชนันท์ (2551: 10-11) ได้เสนอแนวของดัชนีชี้วัดความยั่งยืนของป่าชุมชนไว้ว่า ความหลากหลายของภูมิประเทศและวัฒนธรรมของป่าชุมชนแต่ละแห่งมีจุดร่วมที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จในการจัดการป่าและมีความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนสามารถมองได้สองมิติ คือ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านนิเวศวิทยา ซึ่งทั้งสองมิติถือได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน

มิติทางด้านสังคมได้มองถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการป่าชุมชนเพื่อความปลอดภัยทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนคือ

1. ความเป็นชุมชนสูง สมาชิกของชุมชนยังรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมไว้ได้ เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความเป็นเพื่อนบ้านช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงานกัน ดังนั้นความเชื่อเป็นชุมชนอาจสะท้อนออกมาในรูปแบบความเชื่อ อุดมการณ์ และพิธีกรรม ที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติร่วมกัน
2. มีป่าที่อยู่ในสภาพใช้ได้ หรือมีศักยภาพที่จะพลิกฟื้นให้คืนกลับมาสู่ความอุดมสมบูรณ์ได้ มีทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตในภาคการเกษตรของชุมชนอยู่เพราะป่าชุมชนไม่อาจเกิดขึ้นได้บนพื้นที่ ที่ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้อีก
3. ชุมชนอนุรักษ์ป่ามักมีผลประโยชน์ร่วมกัน เพราะพื้นฐานการอนุรักษ์ป่าของชาวบ้านคือการได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดิน น้ำ ป่า เพื่อการเกษตรและการใช้ผลผลิตจากป่าในชีวิตประจำวันการอนุรักษ์ป่าจึงเป็นการพิทักษ์ผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนเอาไว้
4. ต้องมีจิตสำนึกในการรักษาป่าที่เข้มข้นและลึกซึ้งกว่าการมีประโยชน์ร่วมกัน คือมีอุดมการณ์ มีความเชื่อ ที่จะพิทักษ์สิทธิของชุมชนและสิทธิธรรมชาติในทางเป็นมนุษย์มิให้ถูกก้าวล้ำจากบุคคลภายนอก ทั้งนี้จิตสำนึกอาจเกิดขึ้นได้จากหลายเหตุผล เช่น เกิดจากประเพณี ความเชื่อ เป็นอุดมการณ์ที่สืบทอดกันมา เกิดจากความจำเป็นในการป้องกันและรักษาคุณภาพของระบบนิเวศชุมชน รักษาป่าต้นน้ำ ป่าซับน้ำ เกิดจากการร่วมกันต่อต้านการรุกรานจากภายนอก เช่น การต่อต้านสัมปทานไม้
5. มีผู้นำที่เข้มแข็งและมีภูมิปัญญาสูง ทั้งผู้นำตามธรรมชาติและผู้นำที่เป็นทางการ นอกจากสามารถควบคุมและรักษากฎระเบียบต่างๆของชุมชนได้แล้ว ยังต้องสามารถปรับใช้ภูมิปัญญาและจารีตประเพณีท้องถิ่นให้เข้ากับสภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่

เปลี่ยนแปลงไป สำคัญที่สุดคือทำงานบนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นหลัก

6. มีการจัดตั้งองค์กรในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งขึ้นมาเป็นตัวแทนชาวบ้าน เช่น กลุ่มเหมืองฝาย กลุ่มอนุรักษ์ป่า องค์กรเหล่านี้ต้องทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม นอกจากนี้องค์กรชาวบ้านในแต่ละชุมชนต้องเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรร่วมกันได้

7. มีจารีตที่ถือได้ว่าทรัพยากรเป็นสิทธิและทรัพย์สินร่วมของชุมชน ยึดมั่นในจารีตประเพณีว่า ป่าเป็นของชุมชน ผู้ที่รักษาป่าเท่านั้นจึงจะมีสิทธิในการใช้ประโยชน์และชุมชนมีสิทธิในการจัดการเพื่อผลประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

8. มีการร่างกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ เงื่อนไข และมีผลบังคับใช้จริง ต้องมีการสืบสานแนวคิดและปลูกฝังจิตสำนึกในการดูแลทรัพยากรให้แก่คนรุ่นใหม่ในชุมชนด้วย ดังจะพบว่ามีกลุ่มเยาวชนฮักถิ่นเกิดขึ้นมากมายในปัจจุบัน (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ, 2547)

ดังนั้นจึง สรุปความหมายด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน คือ การใช้ทรัพยากรในป่าชุมชนให้ก่อเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพมากที่สุด โดยมีลักษณะของวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เป็นอยู่ในธรรมชาติตามเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ชุมชนมีความคิดเห็นตกลงร่วมกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน

แนวคิดด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบันเหมือนดังเช่น ป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีกลุ่มตัวแทนชุมชน โดย กลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนจัดตั้งขึ้นมาเพื่อความประสงค์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในเขต ป่าชุมชนบ้านยางเปียงหมู่ที่ 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาตินี้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

จักรพันธ์ ปัญจะสุวรรณ (2545: 7) ได้ให้ความหมาย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง วิธีการดำเนินการหรือวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติดำรงอยู่ มีเพิ่มขึ้นหรือไม่ ถูกทำลายจนเกินขอบเขต ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกัน การรักษา การอนุรักษ์ หรือการแก้ไขก็ตาม เป็นการทำให้ทรัพยากรคงอยู่ มีเพิ่มขึ้นหรือไม่ถูกทำลาย

อำนาจ เจริญศิลป์ (2543: 4) ให้ความหมายว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Management ซึ่งหมายถึง การดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคำว่า การ

ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ นั้น รวมถึง การจัดหา การเก็บรักษา ซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด อีกทั้ง การสงวนเพื่อให้สิ่งที่ดำเนินการนั้น สามารถให้ผลยั่งยืน (Sustained Yields) ต่อมวลมนุษย และธรรมชาติ

เหตุที่มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

อำนาจ เจริญศิลป์ (2543: 4-11)

1. ต้องการให้มีทรัพยากรธรรมชาติสำหรับมนุษย์ได้ใช้สอยและพึ่งพาในการดำรงชีวิต ทั้งโดยปัจจัยพื้นฐาน คือ ปัจจัย 4 ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยของชีวิต
2. การจัดการนั้นมุ่งหวังที่จะให้ทรัพยากรธรรมชาติที่ประกอบกันอยู่ภายในระบบมีศักยภาพในการให้ผลแบบยั่งยืนอย่างถาวรและเป็นไปด้วยความมั่นคง
3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะบรรลุแนวทางปฏิบัติในการควบคุมของเสียมิให้เกิดขึ้นในระบบสิ่งแวดล้อม เพราะถ้าเกิดปัญหาแล้ว จะทำให้สต็อกของทรัพยากรนั้นมีศักยภาพในการผลิตลดลง ซึ่งสุดท้าย อาจจะต้องเผชิญการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต อีกทั้ง อาจมีปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นภายในระบบนั้นๆ ด้วย
4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวแล้ว ได้ยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยา มาเป็นพื้นฐาน ดังนั้น แนวทางในการดำเนินการจัดการ จึงต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในสภาพที่ดีตามธรรมชาติ ในสภาพที่กำลังมีการใช้ และในสภาพที่ทรุดโทรมร่อยหรอ เพราะการใช้ที่ผ่านมาแล้วเป็นที่คาดหวังได้ว่า ถ้าดำเนินการดังกล่าวแล้ว จะทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติใช้สอยชั่วนาน
5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นต่อสิ่งใด ระบบใด หรือท้องที่ใด มีความต้องการ นอกจากจะเกี่ยวข้องกับการใช้ การกำจัดของเสีย การเพิ่มศักยภาพในการผลิตของสต็อกและการปรับปรุงซ่อมแซมแล้ว ก็ยังคงต้องใช้ให้มีการจัดองค์ประกอบภายในระบบสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศให้มีชนิด ปริมาณของแต่ละชนิด และสัดส่วนของสิ่งแวดล้อมในระบบให้ได้มาตรฐานธรรมชาติที่ทุกๆ สิ่ง ทุกชีวิตในระบบ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข ทำให้ระบบนั้นๆ อยู่ในภาวะสมดุลตามธรรมชาติ
6. การจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้น มีความมุ่งหวังอย่างยิ่งที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์และสิ่งที่เกี่ยวข้องดีขึ้น คุณภาพชีวิตนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ปัจจัยทางการศึกษา เศรษฐกิจ สภาพสังคม เชื้อชาติ สภาพทางภูมิศาสตร์ สถานภาพทรัพยากรธรรมชาติ และ

สิ่งแวดล้อมในท้องที่ สุดท้ายคือ ความพอใจ ดังนั้น แนวทางดำเนินการจัดการเพื่อให้คุณภาพชีวิตที่ดีนั้น จะต้องพิจารณาปัจจัยดังกล่าวข้างต้นนี้ด้วย

ทฤษฎีบางประการเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ

สมชาย เตชรัตน์ (2551: 17-19) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การรบกวนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ กิจกรรมในการจัดการป่า เช่น การตัดไม้ การปลูกป่า การเก็บหาของป่า การเผาป่า ก็คือรูปแบบหนึ่งของการรบกวน ปัจจัยที่ควบคุมอิทธิพลของการรบกวน

1. ความถี่ (frequency) ของการรบกวน คือเกิดขึ้นบ่อยครั้งแค่ไหน
2. ขนาดของเนื้อที่ (size) ที่ถูกทำลาย
3. ปริมาณพืชชั้นบนที่ถูกตัดทำลาย
4. ปริมาณพืชคลุมที่ถูกทำลาย และปริมาณดินชั้นบนถูกรบกวนมากน้อยเพียงใด

ผลกระทบที่เกิดจากการรบกวนมี 2 อย่าง คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะแรก เช่น การทำลายต้นไม้ เชื้อพันธ์ การเปลี่ยนแปลงสภาพการปลอกคลุมดิน และผลกระทบที่เกิดขึ้นระยะยาว เช่น การใช้สารปราบวัชพืช การพัฒนาการของหญ้าไม้ ความยาวรอบหมุนเวียน (rotation) รูปแบบของการฟื้นตัวของระบบนิเวศภายหลังถูกรบกวนทำลายแล้วให้ฟื้นตัวเองไปตามกาลเวลามี 2 ทฤษฎี คือ

1. รูปแบบของภาวะสมดุล (equilibrium models) อธิบายว่า ณ ที่ใดก็ตามภายหลังการรบกวนหรือทำลายป่าที่เกิดขึ้นแล้ว จำนวนองค์ประกอบของสิ่งมีชีวิตก็จะทดแทนเพิ่มขึ้นจนถึงจุดที่เป็นภาวะสมดุล และจุดนี้เองที่ระบบนิเวศจะมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงสุด
2. รูปแบบที่ไม่สมดุล (non-equilibrium models) ทฤษฎีนี้อยู่บนพื้นฐานของนิเวศวิทยาที่มองทุกอย่างเป็นพลวัตร (dynamic ecology) โดยเชื่อว่าสังคมพืชในธรรมชาติจะไม่มีทางถึงภาวะสมดุลเพราะจะมีการตายของต้นไม้ที่เกิดขึ้นอย่างสุ่มเกิด (random)

สมมติฐานที่พยายามอธิบายรูปแบบที่ไม่สมดุลนี้ เช่น สมมติฐานว่าด้วยการรบกวนขนาดปานกลาง ได้อธิบายว่า การรบกวนช่วยไม่ให้ชนิดใดชนิดหนึ่งครอบครองที่นั้นเพียงผู้เดียวได้ ส่วนสมมติฐานว่าด้วยโอกาสเท่านั้น ก็อธิบายกรณีที่ดินไม้หลายชนิดที่มีความสามารถแก่งแย่งใกล้เคียงกัน ดังเช่นในป่าเขตร้อนที่มีต้นไม้หลายชนิดมีความต้องการสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึงกัน ความหลากหลายทางชีวภาพก็ขึ้นอยู่กับจำนวนชนิดที่มีโอกาสจะอพยพเข้าไปในที่นั้น

ทั้งสองทฤษฎีชี้ให้เห็นบทบาทของการรบกวน (Disturbance) การรบกวนเป็นปัจจัยทางนิเวศวิทยา เป็นภาษาทางนิเวศวิทยา และเชื่อกันว่าความหลากหลายทางชีวภาพจะสูงสุด

เมื่อการรบกวนเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีขนาดปานกลาง ความถี่ของการรบกวน (frequency) ปานกลาง และมีความรุนแรง (intensity) ปานกลาง

ดังนั้น จึงสรุปความหมายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ คือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดผลที่คุ้มค่ามากที่สุด โดยคงความสมดุลต่อระบบนิเวศวิทยาไว้เพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ เชื่อมความสัมพันธ์ของชุมชน เพื่อการควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อระบบความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกันของสังคมที่พัฒนาศักยภาพของชุมชนรวมใจเป็นหนึ่งเดียวอย่างมั่นคงและยั่งยืน แห่งวิถีชีวิตที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่า

กฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับกฎหมาย เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดขอบเขตการบริหารจัดการป่าชุมชน ไม่ให้กระทบกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มี การศึกษาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน โดยมีผู้ศึกษาดังนี้

แนวคิดในการจัดการทรัพยากรป่าของรัฐ

สมชาย เตชนันท์ (2551: 20-22) การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ที่ดิน ป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้ เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่มีคุณค่าหายากเพื่อป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดจน เพื่อเพื่อประโยชน์ด้านการศึกษา วิจัย นันทนาการของประชาชน และความมั่นคงของชาติ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 พื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้ประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปแล้ว พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

1. พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ได้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกาตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503
2. พื้นที่อุทยานแห่งชาติ ได้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกาตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

3. พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ตามผลการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ โดยสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี

ส่วนที่ 2 พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพป่าสมบูรณ์หรือมีศักยภาพเหมาะสมต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

1. พื้นที่ที่มีสภาพป่าสมบูรณ์ตลอดจนพื้นที่ป่าที่สมควรสงวนไว้เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ
2. พื้นที่ป่าที่มีความเหมาะสมต่อการสงวนไว้เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาวิจัย
3. พื้นที่ป่าที่มีให้บุคคลใดเข้าไปหรืออยู่อาศัยตามแนวชายแดน
4. พื้นที่ป่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น
5. พื้นที่ป่าซึ่งกำหนดเป็นเขตที่ตั้งแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518

หากย้อนประวัติศาสตร์การสูญเสียป่าไม้ของประเทศไทยจะพบว่ามีสาเหตุหลายประการด้วยกัน ในยุคแรกเราสูญเสียป่าไม้อย่างมหาศาลเพราะการเปิดสัมปทานป่าไม้ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา กระทั่งรัฐบาลยุติการให้สัมปทานป่าไม้ในปี พ.ศ. 2532 เราจึงพบว่าป่าไม้ที่มีอยู่ร้อยละ 70 ของพื้นที่ประเทศไทยถูกทำลายจนเหลือเพียงร้อยละ 28 เท่านั้นการปฏิรูปการเกษตรภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา มีการส่งเสริมการเพาะปลูกเป็นผลให้มีการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตรทั้งในที่ราบและพื้นที่สูง นับเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการที่ทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างต่อเนื่อง และเมื่อรัฐบาลเข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านเปิดป่าเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าไปควบคุม และปราบปรามคอมมิวนิสต์ ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2521 ทำให้เกิดการสูญเสียป่าครั้งใหญ่อีกครั้งนอก ภูเขาหัวโล้นแถบจังหวัดน่าน เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก ที่เราเห็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากนโยบายนี้ทั้งสิ้น ตลอดระยะเวลาที่ป่าถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง เครื่องมือที่รัฐบาลใช้ในการจัดการป่าคือ การออกกฎหมายป่าไม้ฉบับต่างๆ เช่น พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 แต่ด้วยข้อจำกัดของอัตรากำลังของกรมป่าไม้ที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน การขาดความรู้ที่จะนำมาใช้จัดการทรัพยากรอย่างสอดคล้องกับระบบนิเวศของแต่ละภูมิภาค และที่สำคัญปัญหาเรื่องคอร์รัปชัน ทำให้กรมป่าไม้ไม่สามารถป้องกันผืนป่าเอาไว้ได้

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2545) ยังได้กล่าวถึง ความหมายและแนวทางในการจัดการป่าโดยชุมชนไว้ว่า ชุมชนมีคำเรียก “ป่า” ที่ใช้ประโยชน์ต่างกันไปตามประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น แต่มีความเข้าใจตรงกันคือ ป่าชุมชนไม่ใช่ป่าที่ปลูกไว้เพียงแต่ใช้ประโยชน์จากเนื้อ

ไม้ หรือป่าที่อนุรักษ์ไว้เหมือน “มณีมีค่า” ห้ามคนเข้าไปแตะต้องทำลายใช้ประโยชน์ และแม้แต่การ
 กำจัดการใช้ประโยชน์ได้เฉพาะอย่างแต่ป่าชุมชนคือ ป่าที่ชุมชนมีกระบวนการกิจกรรมคุ้มครอง
 ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยร่วมกับกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน อีก
 ทั้งป่าชุมชนยังเป็นป่าที่ชุมชนสามารถใช้ไม้และผลผลิตอื่นๆจากป่า เพื่อการยังชีพและเป็นรายได้
 เสริมรวมทั้งเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนด้วย ส่วนความหมาย
 และแนวทางจัดการป่าโดยรัฐในการจัดการพื้นที่อนุรักษ์ที่ผ่านมาจะใช้กฎหมายเป็นตัวกำหนด
 ขอบเขตการจัดการด้านต่างๆการห้ามเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่เพื่อที่จะทำการรักษาความ
 สมบูรณ์และความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เอาไว้ห้ามมีการตัดแปลงหรือต่อเติม การจัดการป่าพื้นที่
 ป่าอนุรักษ์จึงใช้กฎหมายเข้าไปจับกุมผู้ที่ทำผิดจากการเข้าไปควบคุมดูแลของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวมา
 ตลอดกว่าร้อยปีนั้น ได้สะท้อนประสบการณ์ที่สำคัญมากมายที่เห็นได้ชัดก็คือปัญหาป่าถูกทำลาย
 ไม่สามารถแก้ไขได้ ไม่สามารถหยุดยั้งการทำลายป่าในพื้นที่อนุรักษ์ได้ทำให้รัฐต้องสูญเสีย
 งบประมาณในการป้องกันและปราบปรามเป็นอันมากในแต่ละปี ที่สำคัญการจัดการดังกล่าวยัง
 ส่งผลต่อภาพพจน์หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในทางลบจากประชาชนในพื้นที่และสังคมในวง
 กว้างอีกด้วย

เบรนนอร์ และคณะ (2543 อ้างใน สมชาย เตชนันท์, 2551: 22) ได้กล่าวถึง การ
 จัดการทรัพยากรป่าไม้ของรัฐในประเทศไทยว่า กรมป่าไม้ที่เป็นอยู่นี้มีใช้สถาบันที่เหมาะสมสำหรับ
 ติดตามผลของป่าชุมชน กรมป่าไม้เคยมีความยุ่งยากอย่างมากในการจัดการป่าไม้ให้อยู่ยั่งยืนในอดีต
 ที่ผ่านมา ชาวบ้านมองเจ้าหน้าที่ป่าไม้ว่าเป็นตัวแทนของรัฐ ประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้พบกับ
 เจ้าหน้าที่ป่าไม้โดยมากจะเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ตรวจตราป่าจับกุมและจับไล่ชาวบ้าน
 เหตุการณ์แบบนี้ผนวกกับกรณีที่เกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก อย่างเช่นการตัดไม้ป่าสาละวิน ที่อื้อฉาวซึ่ง
 เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ที่ทุจริตบางคนไม่เพียงแต่ไม่สามารถหยุดยั้งการตัดไม้อย่างผิดกฎหมายในเขต
 รักษาพันธุ์สัตว์ป่า แต่ยังเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องอีกด้วย ส่วนพนักงานป่าไม้โดยทั่วไปจะเห็นชาวบ้าน
 เป็นพวกบุกรุกป่ามิใช่ผู้ครอบครองป่า จะมียกเว้นก็น้อยรายระหว่างสองฝ่ายก็ไม่ค่อยมีอะไรที่แสดง
 ว่าไว้วางใจกัน อันจะเป็นพื้นฐานของการจัดการป่าร่วมกันได้ การตั้งกรมป่าไม้เป็นสถาบันหลักใน
 การควบคุมจัดการป่าชุมชนจึงไม่น่าจะเปลี่ยนภาวะนี้ได้

ดังนั้น จึงสรุปความหมายกฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน คือ ความพยายามของรัฐที่จะ
 เข้าไปมีส่วนควบคุมทรัพยากรธรรมชาติจึงออก พ.ร.บ.ต่างๆหลากหลายฉบับ เพื่อเป็นข้ออ้างใน
 อำนาจและในฐานะรัฐมีหน้าที่กำกับดูแลความผาสุกของประชาชน โดยเจตนารมณ์ของตัวกฎหมาย
 ทุกฉบับมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต (สงบสุข) ของประชากรภายในรัฐนั้นๆ ซึ่ง
 ทรัพยากรธรรมชาติจะคงอยู่ได้ต้องมีปัจจัยทางระบบนิเวศวิทยาที่มีความสมดุล ไม่ถูกรบกวนโดย

ความตั้งใจของมนุษย์อันเกินที่ทรัพยากรจะฟื้นตัวตามระบบธรรมชาติได้ การออกกฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชนเป็นความตั้งใจของรัฐที่จะรักษาสภาพความสมดุลธรรมชาติเอาไว้เพื่อที่ทำให้ป่าคงอยู่และให้มนุษย์เข้าไปใช้ประโยชน์ได้ในเขตป่าชุมชนที่กำหนดภายในแต่ละท้องถิ่นอาจร่างกฎระเบียบข้อบังคับขึ้นมาเป็นข้อตกลงร่วมกัน ในส่วนกฎระเบียบหรือรูปแบบการจัดการอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามเงื่อนไขทางกายภาพและภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละท้องถิ่น หากท้องถิ่นใดที่ไม่สามารถกำหนดข้อตกลงเป็นเขตป่าชุมชนได้จะนำมาซึ่งข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่ ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ กับองค์กรรัฐ เจ้าหน้าที่หรือพนักงานหน่วยงานรัฐ ในฐานะที่เป็นตัวแทนฝ่ายรัฐ หากมีกรณีเกิดขึ้นระหว่างประชาชนในพื้นที่กับตัวแทนฝ่ายรัฐ ภาพพจน์ที่ออกมาทำให้รัฐเสียหายทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดๆ ตัวอย่างเช่น กรณี “บิลลี่” ชนชาวปะกาเกอวย จังหวัดเพชรบุรี กับเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติป่าแก่งกระจาน เหตุเกิดขณะ (เมษายน 2557) ศาลมีการไต่สวนพยาน พิจารณาคดี แม้การพิพากษาคดีตัดสินว่าตัวแทนฝ่ายรัฐไม่ผิด ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอชี้มูลความผิด (กรกฎาคม 2557) แต่สังคมตั้งคำถามว่า “บิลลี่” หายตัวไปไหน มีการจับกุมตัวบิลลี่ไป แต่ให้การว่าได้ปล่อยตัวแล้ว ในความเป็นจริงสามัญสำนึกความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ปล่อยตัวแล้วบิลลี่จะหนีไปที่อื่นที่ไม่ใช่ป่าแก่งกระจาน พื้นที่อาศัยของปู่ย่าตาทวดที่ดำรงชีวิตมาหลายชั่วอายุคน ปล่อยให้ภรรยาอายุ 28 ปีเลี้ยงลูกน้อยวัยไล่เลี่ยกัน 5 คนเพียงลำพังหรือ เรื่องนี้เป็นกรณีที่ไม่ใช่กรณีแรกและกรณีเดียวในประเทศไทยกรณีคล้าย ๆ กันนี้ก็เกิดขึ้นที่ป่าชุมชนบ้านยางเปียงหมูที่ 2 ตำบลยางเปียงอำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณปี พ.ศ. 2537 นายเอี่ยม มาโน ถูกยิงด้วยอาวุธปืน นอนตายภายในป่าชุมชน ผู้กระทำคือเจ้าหน้าที่หน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าบ้านยางเปียง ผู้ถูกกระทำเป็นประชาชนในชุมชนหาของป่าเพื่อยังชีพ การพิจารณาคดีกฎหมาย ขั้นตอน องค์ประกอบหรือกระบวนการ ไม่สามารถทำให้ภาพพจน์ฝ่ายตัวแทนของรัฐได้รับการชื่นชมหรือได้รับความไว้วางใจจากประชาชนฝ่ายผู้ถูกกระทำ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเกิด ณ ที่ใดภายในประเทศไทย กฎหมายมีไว้บังคับใช้กับทุกคนที่อาศัยอยู่ภายในประเทศ แต่ปัญหาอยู่ที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายที่เป็นตัวแทนของรัฐนำเอากฎหมายมาบังคับใช้ อาจจะไม่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ และบริบททางสังคม

สรุป

การบริหารจัดการนั้นหมายถึง การนำเอาความรู้ความสามารถของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและการนำเอานโยบายและแผนไปปฏิบัติ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันภายในสังคมที่ยอมรับในกฎระเบียบร่วมกัน มีเป้าหมายในการดำรงชีวิต

ประจำวันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมที่เป็นอยู่ปัจจุบันส่งผลสู่อนาคตและเกิดกระบวนการเรียนรู้ของสังคม มิติทางด้านสังคมได้มองถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการป่าชุมชนเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน การบริหารจัดการป่าชุมชนนั้นหมายถึงการใช้ทรัพยากรในป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพมากที่สุด โดยมีลักษณะของวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เป็นอยู่ในธรรมชาติตามเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ชุมชนมีความคิดเห็นตกลงร่วมกัน ขอมรับซึ่งกันและกัน โดยมีกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการรบกวนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ กิจกรรมในการจัดการป่า เช่น การตัดไม้ การปลูกป่า การเก็บหาของป่า การเผาป่า ก็คือรูปแบบหนึ่งของการรบกวน ปัจจัยที่ควบคุมอิทธิพลของการรบกวน ได้แก่ ความถี่ (frequency) ของการรบกวน คือเกิดขึ้นบ่อยครั้งแค่ไหน ขนาดของเนื้อที่ (size) ที่ถูกทำลาย ปริมาณพืชชั้นบนที่ถูกตัดทำลายหรือปริมาณพืชคลุมที่ถูกทำลาย และปริมาณดินชั้นบนถูกรบกวนมากน้อยเพียงใด การจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้นหมายความว่า การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดผลที่คุ้มค่ามากที่สุด โดยคงความสมดุลต่อระบบนิเวศวิทยาไว้เพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ เชื่อมความสัมพันธ์ของชุมชน เพื่อการควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อระบบความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกันของสังคมที่พัฒนาศักยภาพของชุมชน รวมใจเป็นหนึ่งเดียวอย่างมั่นคงและยั่งยืน แห่งวิถีชีวิตที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ายิ่ง และสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของการควบคุมการบริหารจัดการป่าชุมชน นั่นคือ กฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน หมายความว่า ความพยายามของรัฐที่จะเข้าไปมีส่วนควบคุมทรัพยากรธรรมชาติจึงออก พ.ร.บ. ต่างๆ หลากหลายฉบับ เพื่อเป็นข้ออ้างในอำนาจและในฐานะรัฐมีหน้าที่กำกับดูแลความผาสุกของประชาชน โดยเจตนารมณ์ของตัวกฎหมายทุกฉบับมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต (สงบสุข) ของประชากรภายในรัฐนั้นๆ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติจะคงอยู่ได้ต้องมีปัจจัยทางระบบนิเวศวิทยาที่มีความสมดุล ไม่ถูกรบกวนโดยความตั้งใจของมนุษย์อันเกินที่ทรัพยากรจะฟื้นตัวตามระบบธรรมชาติได้ การออกกฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชนเป็นความตั้งใจของรัฐที่จะรักษาสภาพความสมดุลธรรมชาติเอาไว้เพื่อที่ทำให้ป่าคงอยู่และให้มนุษย์เข้าไปใช้ประโยชน์ได้ในเขตป่าชุมชนที่กำหนดภายในแต่ละท้องถิ่นอาจร่างกฎระเบียบข้อบังคับขึ้นมาเป็นข้อตกลงร่วมกัน ในส่วนกฎระเบียบหรือรูปแบบการจัดการอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามเงื่อนไขทางกายภาพและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละท้องถิ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบประเด็นในการศึกษาดังนี้

ชัชฎาภกร ละทะโล (2556) ได้ศึกษาถึงเรื่อง บทบาทเชิงบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาทะนุงในการส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาทะนุง อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน พบว่า ในการส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก โดยบทบาทเชิงบริหารจัดการในฐานะที่เป็นผู้ประสานเครือข่าย ทำให้เกิดเครือข่ายความรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัด โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

อรดาวัลย์ ธนาวุฒิ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชนในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มเยาวชนมีกิจกรรมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทุกกลุ่มจะให้ความสำคัญและสนใจกับทุกกิจกรรมเสมอ เช่น การทำพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ การทำพิธีบวชป่า การทำแนวกันไฟ การปลูกป่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดความรัก ความหวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ต้องการเห็นป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเยาวชนในรุ่นต่อไปในอนาคต

วิเชียร บุญระชัยสวรรค์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่ป่าในตำบลแม่กิ อำเภอบุณยนาถ จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นเริ่มจาก ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงการศึกษาสาเหตุของปัญหาและการแก้ไขปัญหา และการอนุรักษ์ ขั้นตอนต่อมาได้แก่ การร่วมหาวิธีการและการตัดสินใจแก้ไขปัญหา โดยจัดเวทีประชุมประชาคมหมู่บ้านหรือตำบล โดยมีผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านร่วมเป็นกรรมการกลางในการจัดการป่าของชุมชน และตั้งกฎระเบียบในการแก้ปัญหาแต่ละด้าน มีการร่วมวางแผน กำหนดกิจกรรมในการดำเนินงาน เช่น ร่วมประชุมวางแผน และกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การบวชป่า การปลูกป่า รวมทั้งประชุมคณะกรรมการชาวบ้าน เพื่อเพิ่มความเข้าใจในส่วนประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนโดยมีการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชน ได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนจากผู้เชี่ยวชาญในงานป่าไม้ และยังได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากสำนักงานป่าไม้

บุญเพ็ง วงศ์หน่อบุญธรรม (2550) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา ประชาชนในเมืองไซทานี ในนครหลวงเวียงจันทร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รองลงมามีส่วนร่วมในการรักษากฎระเบียบของทางราชการและปัจจัยภายในตัวบุคคลมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมมากที่สุด

วุฒิชัย พิรุณสุนทร (2554) ได้ศึกษา ปัจจัยทางการบริหารที่มีผลต่อการจัดการป่าชุมชนของคณะกรรมการป่าชุมชนในพื้นที่สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น พบว่า ป่าชุมชนถือได้ว่าเป็นป่าเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ผลิตผลจากป่า เช่น ฝืน ถ่าน อาหารป่า ตลอดจนสมุนไพร ไม้พื้นบ้าน ฯลฯ สามารถอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการลดภาระค่าครองชีพของราษฎร รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินงานร่วมกันอยู่อย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานจัดการป่าชุมชนจึงได้รับการขานรับจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

รุ่งเสาวลักษณ์ ชันแก้ว (2550) ได้ศึกษาถึง การจัดการป่าชุมชนของประชาชนบ้านศรีบัวบาน ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า การจัดการป่าชุมชนโดยวิธีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน กำหนดบทลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ ปลุกพันธุ์ไม้เพิ่มเติมในพื้นที่ป่าชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อการบริโภคและอุปโภค ตลอดจนใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อและประเพณี

วันทนา บัลลังก์ (2547) ได้ศึกษาถึง ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำชุมชนเพื่อการจัดการต้นน้ำแสนสุข ตำบลศรีคำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พบว่า ศักยภาพผู้นำทั้งทางด้านประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การริเริ่มกิจกรรมในการจัดการต้นน้ำในหมู่บ้าน การระดมทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเสริมสร้างความรู้ และการสร้างหรือส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่เกิดจากตัวบุคคลและการทำกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีความร่วมมือเกิดขึ้น เริ่มตั้งแต่ภายในหมู่บ้าน ที่ต้องรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดผู้นำในหมู่บ้าน เพื่อเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านและเป็นผู้ประสานงานกับองค์กรภายนอกหมู่บ้าน เพื่อเข้ามาช่วยในสิ่งที่หมู่บ้านต้องการความช่วยเหลือ จึงก่อให้เกิดรูปแบบเครือข่ายขึ้น

เผด็จ จำเพ็ง (2543) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านทุ่งยาว ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยที่สำคัญ

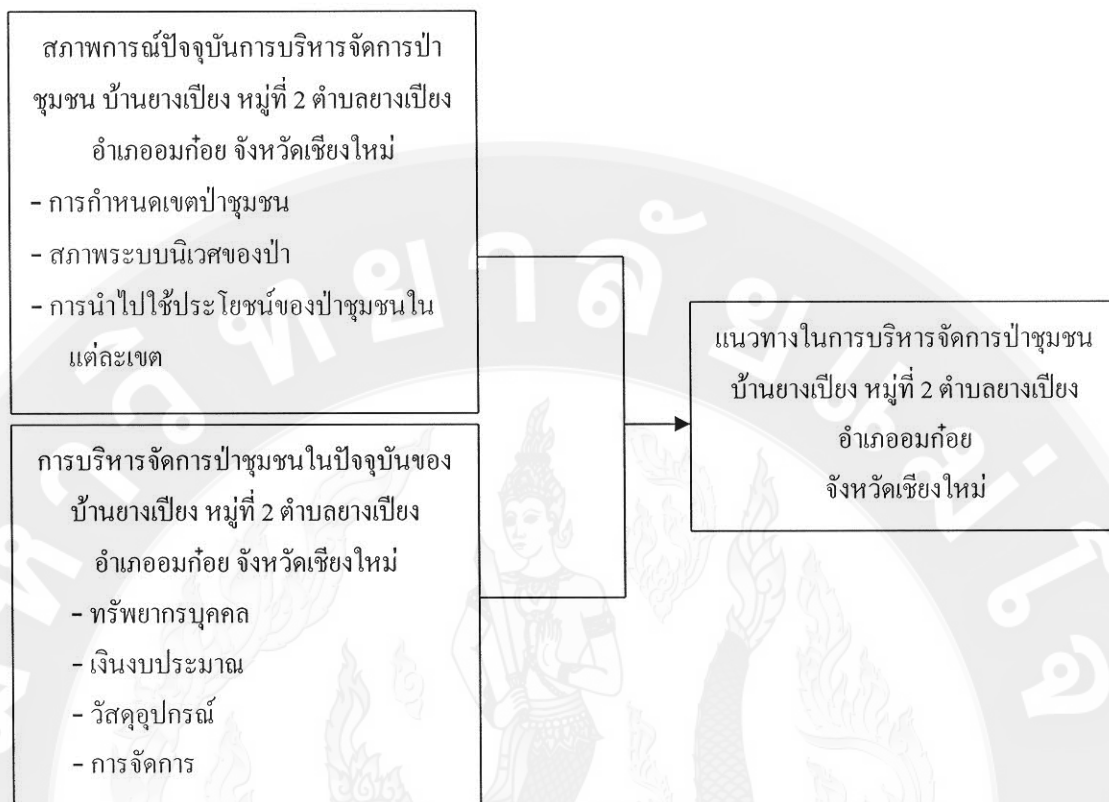
ต่อการอยู่รอดของป่าก็คือ ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่นั้นเอง เพราะชาวบ้านจะได้รับประโยชน์จากการจัดการป่าไม้ในรูปแบบของป่าชุมชน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ได้อย่างยั่งยืนอีกทางหนึ่งด้วย

ศุภชัย พันธุ์ทอง (2554) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน ตำบลเสริมซ้าย อำเภอสว่าง จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านการดำเนินการ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การได้รับการฝึกอบรม และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ($Sig < .05$)

สมชาย เชนันท์ (2551) ได้ศึกษา การทดแทนของพื้นที่ป่าในป่าชุมชนภายใต้การจัดการของชุมชนบ้านหินเหล็กไฟและบ้านห้วยมะนาว พบว่าข้อมูลทางนิเวศวิทยาของป่าอนุรักษ์ป่าชุมชน ป่าใช้สอยดั้งเดิม และป่าใช้สอยฟื้นฟู ถึงพัฒนาการจัดการและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่มีกฎระเบียบของชุมชนเป็นตัวควบคุม และพบว่าบ้านห้วยมะนาวมีค่านิเวศป่าไม้ดีกว่าบ้านหินเหล็กไฟเนื่องจากผลของการใช้ประโยชน์และกระบวนการจัดการป่าไม้ของบ้านห้วยมะนาวดีกว่าบ้านหินเหล็กไฟ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดกรอบแนวคิดและตัวแปรในการศึกษาดังนี้

ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงสภาพการณ์ปัจจุบันและเพื่อศึกษาถึงการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งใช้แนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ ในรูปแบบของการพรรณนา (Descriptive Research) มีวิธีการวิจัยดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการศึกษาในครั้งนี้เก็บข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่จะศึกษาและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปคือ สถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่อใช้วิเคราะห์และบรรยายลักษณะส่วนบุคคลในตอนต้นที่ 1 และรวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสภาพพื้นที่จริง โดยการสัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของชุมชน จากการเข้าไปสำรวจพื้นที่การศึกษา สภาพหมู่บ้าน ลักษณะพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เช่น อาชีพ รายได้ การศึกษา ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการศึกษาค้นคว้า
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา ทั้งที่เป็นข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ ที่ได้จากหน่วยงานราชการ เช่น บทความ วิทยานิพนธ์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางการศึกษาต่อไป

ชุมชนและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชุมชน คือ สถานที่ประกอบด้วยกลุ่มคนมีการดำรงชีวิตในถิ่นฐานเดียวกันมีปฏิสัมพันธ์ วิธีการดำรงชีพที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันภายในหมู่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน คนในชุมชน บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการใช้วิธีเลือกตัวอย่าง (Selection) จากคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้นำชุมชน

ตัวแทนประชาชน บุคลากรภายในชุมชน บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กร
ภายนอกหรือนักวิชาการ ในพื้นที่รวม 35 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยคือ การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) รวมถึงการรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กำหนด

แบบสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยกำหนด
ตัวผู้สัมภาษณ์ เพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีข้อมูลที่ดี ลึกซึ้ง กว้างขวางเป็นพิเศษ
เหมาะสมกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยแบ่งประชากรที่จะศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำรวม 20 คน ประกอบด้วย

ประธานและคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2	จำนวน 12 คน
เจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันรักษาป่า	จำนวน 1 คน
เจ้าหน้าที่หน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า	จำนวน 1 คน
ประธานกลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน	จำนวน 1 คน
เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลยางเปียง	จำนวน 1 คน
ผู้ทรงคุณวุฒิ	จำนวน 1 คน
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียง	จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประชาชนทั่วไปในหมู่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 อีก 10 คน

กลุ่มที่ 3 องค์กรภายนอกหรือนักวิชาการอีก 5 คน

รวมทั้งสามกลุ่ม 35 คน

แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยรายละเอียด 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
สำคัญในหมู่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ เพศ อายุ
ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ในการประกอบอาชีพ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบันของการบริหารจัดการป่าชุมชน
บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชนและเป็นการเก็บข้อมูลที่ต้องเข้าไปดูสถานที่จริง เพื่อสังเกต ชักถามและจดบันทึก ให้ทราบถึงการกระทำในการใช้ชีวิตประจำวันของชุมชน อาชีพ การทำมาหาเลี้ยงชีพ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ตลอดจนลักษณะภูมิประเทศและสภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านของป่าชุมชน เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นผลการศึกษาที่เป็นจริงและครอบคลุมอย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้ใช้เทคนิคการศึกษาหลายๆ วิธี โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ และโดยการเสวนากลุ่ม มีหลักเกณฑ์การคัดเลือกโดยคัดจากตัวแทนคณะกรรมการป่าชุมชน ตัวแทนชุมชน ตัวแทนกลุ่มผู้นำ ตัวแทนนักวิชาการรวมทั้งหมดจำนวน 12 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยจำแนกข้อมูลตามประเด็นการศึกษาและนำไปวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา เพื่อเชื่อมโยงกับแนวความคิดและงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยการนำข้อมูลที่ได้อาจจัดให้เป็นระบบและหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล ให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา และทำความเข้าใจกับความหลากหลายของข้อมูลที่ได้อาจแยกแยะเงื่อนไขและปัจจัยอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาในการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลจะทำไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลเป็นระยะ จะทำให้ผู้ศึกษาเห็นว่าข้อมูลด้านใดยังขาดอยู่ และต้องการเก็บเพิ่มเติม เมื่อการเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นลงแล้ว จึงจะอธิบายขั้นตอนที่ต้องนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ เพื่อแยกประเภทของข้อมูลเป็นระบบแล้วจึงทำการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Anlytic Induction) ข้อมูลอีกครั้ง และเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นแนวคิดให้เป็นแบบแผนความสัมพันธ์ โดยการเชื่อมโยงและสร้างข้อสรุปจากข้อมูลทั้งหมด ส่วนคำถามของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในหมู่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก้อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้จากการ

ประกอบอาชีพวิเคราะห์ โดยใช้สถิติความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอ
ในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีผลการศึกษาซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2
- ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
- ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบันของการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2
- ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตั้งอยู่ ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 600 ไร่ (พื้นที่ป่าชุมชนประมาณ 500 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยประมาณ 100 ไร่) ภายในหมู่บ้านมีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1099 เป็นถนนสายหลักที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อกับอำเภอมก๋อยและหมู่บ้านอื่นๆที่ใกล้เคียง มีระยะทางห่างจากอำเภอมก๋อย 20 กิโลเมตร ระยะทางห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 200 กิโลเมตร สภาพโดยทั่วไปเป็นภูเขาสูงชัน ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 1,200 เมตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชันไม่ค่อยมีที่ราบสำหรับทำนา จึงเป็นนาแบบขั้นบันได

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับพื้นที่บ้านยางแก้ว
ทิศใต้	ติดต่อกับพื้นที่บ้านยางเปียงใต้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับพื้นที่บ้านยางครก

ประชากร

บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 727 คน ชาย 384 คน หญิง 343 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 239 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชนพื้นเมือง สัตยาชาติไทย นับถือศาสนาพุทธทุกคน (ศักดิ์ชัย พรหมเสน, 2556: สัมภาษณ์)

การศึกษา

เด็กๆ ทุกคนที่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้เรียนหนังสือเพราะมีศูนย์เด็กเล็กตั้งอยู่ภายในหมู่บ้าน ส่วนเด็กที่เรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นเรียนที่โรงเรียนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ภายในหมู่บ้านยางเปียงหมู่ที่ 2 ส่วนมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม ห่างจากหมู่บ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 เป็นระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร

เศรษฐกิจและสังคม

ประชากรบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม เช่น ทำนาปลูกข้าว ทำสวนมะเขือเทศ สวนพริก สวนถั่วลิสงเตา สวนกาแฟ และเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย อาชีพรอง รับจ้างทั่วไป หาของป่าและขายผักตามฤดูกาล เช่น ผักหวาน ผักกาด ผักกูด ผักหนาม น้ำผึ้งป่า เห็ดถอบ เห็ดโคน ฯลฯ

ภูมิปัญญา/ความเชื่อ/กิจกรรม/พิธีกรรม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละท้องถิ่นมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และการใช้ประโยชน์ เหมือนดังเช่นการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ การกำหนดเขตป่าชุมชนและการจัดการป่ามีมาช้านานหลายชั่วอายุคนตามวิถีชาวบ้านชนบท โดยมีระบบการจำแนกการใช้ที่ดิน ป่าและทรัพยากรต่างๆ มีอาณาเขตกฎเกณฑ์การใช้เป็นที่รับรู้และยอมรับกันภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเช่นการแบ่งเขตแดน จะกำหนดแนวสันปันน้ำ แนวลำห้วย เป็นต้น พร้อมทั้งมีองค์กรชาวบ้านรูปแบบหนึ่งรับผิดชอบด้านการจัดการอย่างเหมาะสมมาแต่รุ่น ปู่ย่าตาทวด บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน

อันเกิดจากประสบการณ์แห่งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดและสะสมมาหลายชั่วอายุคน ความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนไม่มีรูปแบบที่มีอะไรเป็นตัวชี้วัดสามารถมองเห็นได้ว่าเป็นรูปธรรม วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นการแสวงหาคำตอบ เชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีเหตุผล เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการป่าชุมชน ที่อยู่บนพื้นฐานพิธีกรรมความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นมิติทางด้านสังคม เป็นองค์ความรู้ในการจัดการที่เกิดจากการปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศหนึ่งๆ มีพัฒนาการตามสภาพกาลของระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพที่เกิดขึ้นและเป็นองค์ความรู้ที่ไม่เป็นของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นองค์ความรู้ของชุมชนซึ่งทุกคนสามารถที่จะเรียนรู้ได้ กระบวนการพัฒนาของป่าตั้งแต่ป่าถูกทำลายจนนำไปสู่การออกกฎระเบียบเป็นป่าชุมชน เพื่อการจัดการและการใช้ประโยชน์รวมถึงการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน คงจะแยกคนในชุมชนออกจากกระบวนการต่างๆ ไม่ได้ การเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ของคนกับป่าในรูปความเชื่อที่เห็นได้จากชุมชนต่าง ๆ นั้น ไม่สามารถที่จะตรวจวัดได้ว่าระดับมาตรฐานเท่าใดถึงจะถือได้ว่าเป็นวิธีการจัดการป่าที่ดี แต่ละชุมชนจะมีระดับความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป จึงยากที่จะมีระดับความเชื่อที่เป็นมาตรฐาน สำหรับการจัดการป่าด้วยวิธีการทางภูมิปัญญานั้นเราสามารถที่จะเห็นเป็นรูปธรรมได้บ้าง ซึ่งภูมิปัญญานั้นเกิดจากการลองผิดลองถูกในการใช้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ จนสั่งสมเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาและสืบทอดต่อกันมา วิถีชีวิตของคนที่ถูกพันกับป่าไม้นั้นคงจะแยกออกจากระบบการจัดการป่าโดยภูมิปัญญาของคนในชุมชนไม่ได้ ทั้งในรูปแบบของความเชื่อและคำสั่งสอนที่สืบทอดกันมายังรุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบันพิธีกรรมดังกล่าวที่เห็นภาพได้อย่างเด่นชัดดังชุมชนบ้านยางเปียงหมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ นั้น เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีศาลเจ้าพ่อมลทล อยู่บริเวณป่าประเพณีของชุมชน ซึ่งจะเลี้ยงเป็นประจำทุกปี ปีละหนึ่งครั้ง โดยบ้านทุกหลังต้องช่วยออกเงินตามเจตนาหรือนำไก่ไปร่วมพิธีกรรมและพิธีกรรมเลี้ยงผีฝ่าย โดยจะจัดในป่าบริเวณลำห้วยที่มีฝ่ายชะลอน้ำและลำห้วยที่มีอ่างเก็บน้ำด้วยเสมอเป็นประจำทุกปี ปีละหนึ่งครั้ง

ความร่วมมือองค์กร (รัฐ/เอกชน)

ในการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภอมก๋อย จำนวน 10,000 บาท (เงินช่วยเหลือพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรประจำปี) และได้รับเงินจากสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียง จำนวน 20,000 บาท (เงิน

งบประมาณประจำปีในแผนการพัฒนาแหล่งน้ำ) จากสำนักงานอำเภออมก๋อย จำนวน 2,000 บาท (เงินอุดหนุนประจำปี) เงินที่ได้รับมาจากทั้ง 3 หน่วยงานนั้น ไม่ต้องเขียน โครงการขอแต่อย่างใด การวางแผนนำเงินที่ได้รับมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภออมก๋อย จำนวน 10,000 บาท นำไปสร้างฝายชะลอน้ำ 2 ฝาย ฝายละ 5,000 บาท ส่วนเงินจากสำนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียงจำนวน 20,000 บาท และจากสำนักงานอำเภออมก๋อย จำนวน 2,000 บาท นำไปช่วยดูแลเรื่องน้ำอุปโภคและบริโภคตลอดทั้งปี เงินจากทั้ง 3 หน่วยงาน โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภออมก๋อย และสำนักงานองค์การบริหาร ส่วนตำบลยางเปียง สำนักงานอำเภออมก๋อย ทั้ง 3 หน่วยงาน ส่งตัวแทนหรือเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบ บางครั้ง โดยการบันทึกภาพ เพื่อเป็นหลักฐานในทุกๆ กิจกรรมที่นำเงินงบประมาณมาใช้ในป่า ชุมชน จึงถือได้ว่าเป็นความร่วมมือจากองค์กรภายนอกชุมชน ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนเป็นประจำ ทุกปี

ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในอดีต (ทรัพยากรธรรมชาติ)

ทรัพยากรดิน

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 40 มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะ แก่การเพาะปลูกทางการเกษตร การเพาะปลูกได้ผลผลิตค่อนข้างดี พื้นที่เนินเขาที่เป็นดินตะกอนมี แร่ธาตุอาหารสำหรับการเจริญเติบโตของต้นไม้ หน้าดินมีพืชพันธุ์ไม้ใบหญ้ามัก การถูกชะล้าง พังทลายสูญเสียหน้าดินจึงไม่เกิดขึ้น ทำให้หน้าดินมีความชุ่มชื้นมาก

ทรัพยากรน้ำ

มีลำห้วยสายหลัก จำนวน 6 สาย ได้แก่

1. ลำห้วยยางเปียง เป็นลำห้วยที่ใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์เป็นที่อาศัยของฝูงปลา หรือนกจำนวนมาก ปริมาณน้ำในฤดูฝนมีมาก แต่ในฤดูแล้งมีปริมาณน้ำน้อย ดินก้นลำห้วยอยู่ บริเวณบ้านยางครก ไหลจากทิศเหนือไปสู่ทิศใต้ และไหลลงสู่แม่น้ำแม่ตื่นทางทิศตะวันตกเฉียงใต้
2. ลำห้วยปุงปาง เป็นลำห้วยที่อยู่ในเขตป่าดิบเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดในลำ ห้วยทั้งหมดเพราะมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่บริเวณลำห้วยเสมอ เช่น เก้ง กวาง หมูป่า กระต่าย กระรอกและ สัตว์อื่นๆ ที่อาศัยแหล่งน้ำลำห้วยนี้ อยู่ทางทิศตะวันออก ลำห้วยมีน้ำไหลตลอดปี ไหลจากทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือไปสู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้

3. ลำห้วยปลาทุ เป็นลำห้วยที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค มีปริมาณน้ำมากตลอดปี ต้นกำเนิดลำห้วยอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลลงสู่ลำห้วยยางเปียงด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

4. ลำห้วยหิน เป็นลำห้วยที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค ทำอ่างเก็บกักน้ำ ต้นกำเนิดลำห้วยอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลลงสู่ลำห้วยยางเปียงด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน

5. ลำห้วยไม้ไผ่ เป็นลำห้วยที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภครวมทั้งการเกษตร ต้นกำเนิดลำห้วยอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลลงสู่ลำห้วยยางเปียงด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน

6. ลำห้วยเหล่าปู่คำ เป็นลำห้วยที่ใช้เป็นป่าต้นน้ำหรือป่าซับน้ำ เพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภค ทำอ่างเก็บน้ำ ต้นกำเนิดลำห้วยอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลลงสู่ลำห้วยยางเปียง ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน

ทรัพยากรป่าไม้

ชนิดป่าและสภาพป่าทั่วไปของบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 เป็นป่าเบญจพรรณ ป่าสนเขา และป่าดิบเขา ลักษณะเป็นภูเขาสูงชัน สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์ พบต้นไม้ขึ้นกระจายอยู่อย่างหนาแน่น พันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้สัก ไม้ติ่ง ไม้ตะเคียน ไม้สน ก่อ มะขามป้อม และไม้ชนิดต่างๆ เช่น ไม้ซาง ไม้ไร่ รวมทั้งพืชสมุนไพร ต้นยางจืด บอระเพ็ด ฝอยลม ฯลฯ

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ คือ เป็นแหล่งอาหาร ได้แก่ เห็ดชนิดต่างๆ เช่น เห็ดถอบ เห็ดหูหนู เห็ดลม เห็ดขาว เห็ดโคน ปลีกกล้วยป่า ผักหวาน ผักหนาม ผักกูด หน่อไม้ หนอนไม้ไผ่ ลูกก่อ น้ำผึ้ง มะขามป้อม เป็นแหล่งไม้ใช้สอย เช่น ไม้มาแปรรูปสร้างบ้านเรือน สร้างศาลา วัด โรงเรียน ทำไม้ฟืน หรือนำมาเผาถ่าน รวมถึงเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของหมู่บ้าน

ในอดีตที่ยังไม่มีการกำหนดป่าเป็นเขตป่าชุมชนการจัดแบ่งประเภทป่าและกำหนดระดับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนยังไม่มี ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปจนเกิดความจำเป็นในการดำรงชีพ รวมถึงยังไม่มีกฎระเบียบข้อบังคับ ในการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ นอกจากมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อ กิจกรรมในอดีตและพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในปัจจุบัน (ทรัพยากรธรรมชาติ)

ทรัพยากรดิน

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 40 มีหินโผล่มาก เป็นอุปสรรคต่อการเกษตรกรรม การเพาะปลูกได้ผลผลิตต่ำ พื้นที่เนินเขาที่เป็นดินเหนียว เกิดจากการสลายตัวของหินเนื้อละเอียด ดินเป็นกรดอ่อน ง่ายต่อการถูกชะล้างพังทลายสูญเสียหน้าดิน

ทรัพยากรน้ำ

มีลำห้วยสายหลัก จำนวน 6 สาย ได้แก่

1. ลำห้วยยางเปียง เป็นลำห้วยที่ใหญ่ ปริมาณน้ำในฤดูฝนมีมาก แต่ในฤดูแล้งมีปริมาณน้ำน้อย บางช่วงของลำห้วยน้ำแห้งขอด ต้นกำเนิดลำห้วยอยู่บริเวณบ้านยางครก ไหลจากทิศเหนือไปสู่ทิศใต้ และไหลลงสู่แม่น้ำแม่ต้นทางทิศตะวันตกเฉียงใต้
2. ลำห้วยปุงปาง เป็นลำห้วยที่อยู่ในเขตป่าชุมชน อยู่ทางทิศตะวันออก ลำห้วยมีความอุดมสมบูรณ์มีน้ำตลอดปี แต่จำนวนสัตว์ป่าที่อยู่อาศัยมากมายบริเวณลำห้วยแห่งนี้ในอดีต มีจำนวนคงเหลือน้อยมากในปัจจุบัน น้ำในลำห้วยไหลจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปสู่ ทิศตะวันออกเฉียงใต้
3. ลำห้วยปลาทุ เป็นลำห้วยที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค ทำฝายชะลอน้ำ ต้นกำเนิดลำห้วยอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลลงสู่ลำห้วยยางเปียง ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
4. ลำห้วยหิน เป็นลำห้วยที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค ทำอ่างเก็บกักน้ำ ต้นกำเนิดลำห้วยอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลลงสู่ลำห้วยยางเปียง ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน
5. ลำห้วยไม้ไผ่ เป็นลำห้วยที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค ทำอ่างเก็บน้ำ ต้นกำเนิดลำห้วยอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลลงสู่ลำห้วยยางเปียง ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน
6. ลำห้วยเหล่าปู่คำ เป็นลำห้วยที่ใช้เป็นป่าต้นน้ำหรือป่าซับน้ำ เพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภค ทำอ่างเก็บน้ำ ต้นกำเนิดลำห้วยอยู่บนภูเขาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ไหลลงสู่ลำห้วยยางเปียง ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน

ทรัพยากรป่าไม้

ชนิดป่าและสภาพป่าทั่วไปของบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 เป็นป่าเบญจพรรณ ป่าสนเขา และป่าดิบเขา ลักษณะเป็นภูเขาสูงชัน สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์พอสมควร ความหนาแน่นของไม้ยืนต้นมีจำนวนลดน้อยลงมากกว่าอดีต พบต้นไม้ขึ้นกระจายอยู่บ้างเล็กน้อย พันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ ไม้แดง ไม้ติ่ง ไม้ตะเคียน ไม้สน ก่อ มะขามป้อมและไม้ชนิดต่างๆ เช่น ไม้ซาง ไม้ไร่ รวมทั้งพืชสมุนไพร เช่น ฝอยลม สมุนไพรบางชนิดสูญพันธุ์ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ คือ เป็นแหล่งอาหาร ได้แก่ เห็ดชนิดต่างๆ เช่น เห็ดถอบ เห็ดหูหนู เห็ดลม เห็ดขาว เห็ดโคน ปลีกกล้วยป่า ผักหวาน ผักหนาม ผักกูด หน่อไม้ หนอนไม้ไผ่ ลูกก่อ น้ำผึ้ง มะขามป้อม เป็นแหล่งไม้ใช้สอย ทำไม้ฟืน ไม้ไผ่ หรือไม้ที่ตายแล้วตามธรรมชาติ นำมาเผาถ่าน รวมถึงเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของหมู่บ้าน

การแบ่งพื้นที่ป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

แบ่งประเภทป่าและกำหนดระดับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้ ดังนี้

1. ป่าต้นน้ำอยู่บริเวณทิศตะวันตกของหมู่บ้าน เป็นป่าที่ชาวบ้านหวงแหนที่สุด เพราะต้องพึ่งพาน้ำใช้ในการเกษตรและอุปโภคบริโภค ห้ามตัดไม้หรือรบกวนสภาพป่าโดยเด็ดขาด แต่อนุญาตให้เก็บไม้ล้มเพราะถูกลมพัด โคนหรือไม้ที่ยืนต้นตายนำมาใช้ประโยชน์ได้ คณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชนทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาเป็นพิเศษ ให้ความสำคัญกับการเข้าไปรบกวนหรือการใช้ประโยชน์ แต่ปัจจุบันป่าต้นน้ำบริเวณนี้พบว่า มีสภาพความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศเสื่อมโทรมลดลงมากกว่าจากอดีตที่ผ่านมา จำนวนต้นไม้ใหญ่ภายในป่าชุมชนเขตนี้ มีจำนวนลดลง เกิดจากการแอบเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรภายในป่าเขตนี้มากขึ้น เช่น ใช้มีดฟันลำต้นไม้ใหญ่โดยรอบเพื่อทำให้ต้นไม้ยืนต้นตายก่อนแล้วค่อยโค่นนำไปใช้ประโยชน์ทีหลังจากนั้น เป็นต้น ซึ่งส่งผลทำให้ระบบนิเวศมีความเปลี่ยนแปลงดังจะเห็นได้จากปริมาณน้ำจากอ่างเก็บน้ำภายในลำห้วยลดลงอย่างเห็นได้ชัด เป็นปัญหาสำคัญในฤดูแล้ง ปริมาณน้ำใช้อุปโภคบริโภคไม่เพียงพอที่จะแจกจ่ายให้ชุมชนได้ครบทุกๆ ครัวเรือน

2. ป่าใช้สอยอยู่บริเวณทิศเหนือของหมู่บ้าน เป็นป่าที่หวงแหนรองลงมาจากป่าต้นน้ำ ชาวบ้านมีสิทธิด่อนวัว ด่อนควายไปเลี้ยงในป่า เก็บหาของป่า ไม้แห้งที่ใช้ทำฟืน ตลอดจนขออนุญาตตัดไม้จำนวนไม่มากนัก มาใช้สร้างบ้านเรือน ซ่อมแซมวัด หรือฟายได้ ป่าชุมชนบริเวณนี้ทุกคนในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องเนื่องจากการใช้ประโยชน์ รวมถึงมีการรบกวนป่าบริเวณนี้เป็นอย่างมาก เกินกว่าที่ระบบนิเวศวิทยาจะฟื้นตัวคืนสภาพความอุดมสมบูรณ์ได้ทัน จึงเกิดการ

เสื่อมสภาพของหน้าดินและมีการตัดไม้เพื่อนำมาเผาถ่าน รวมทั้งมีการถางป่าเพื่อทำสวน เป็นแหล่งมดฝูงว้าวฝูงควาย เป็นต้น ปัจจุบันปัญหาที่พบคือระดับความหนาแน่นของต้นไม้ใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินลดลงมาก ดังจะเห็นได้จากน้ำในลำห้วยในบริเวณป่าแห่งนี้คือ ลำห้วยยางเปียง มีปริมาณน้ำลดน้อยลงในฤดูแล้ง ภายในลำห้วยจะแห้งขอด ไม่มีน้ำไหล มีผลมาจากการรบกวนหรือการใช้ประโยชน์มากเกินไปที่ระบบนิเวศวิทยาจะฟื้นคืนตัวเองได้ตามธรรมชาติ

3. ป่าตามประเพณีอยู่บริเวณทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เป็นป่าที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนเป็นสุสานประจำหมู่บ้านหรือป่าช้า เป็นที่เคารพยำเกรง ชาวบ้านไม่ค่อยกล้าเข้าไปตัดไม้หรือรบกวนความสงบ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าบริเวณนี้ได้แก่คณะกรรมการป่าชุมชน ชาวชุมชนทุกคน เจ้าหน้าที่ส่วนราชการทุกหน่วย รวมถึงเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทุกคน ที่ทำหน้าที่อนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เพราะพื้นที่ป่าแห่งนี้ทับซ้อนอยู่ในความดูแลของหน่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ ป่าบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ดังเช่นอดีตเหมือนเดิม ไม่มีการรบกวนระบบนิเวศวิทยา ดังจะเห็นจากปริมาณความหนาแน่นของต้นไม้ใหญ่ เช่น เต็ง ตะเคียง สนม มะค่า สัก บางต้นมีบริเวณลำต้นสีสน โอบรอบ ป่าบริเวณแห่งนี้ไม่มีปัญหาเรื่องการถูกรบกวนจากการใช้ประโยชน์แต่มีปัญหาเรื่อง ป่ามีเถาวัลย์ขึ้นรกชัฏ

4. ป่าเขตเพาะปลูกอยู่บริเวณทิศใต้ของหมู่บ้าน เป็นป่าที่ชุมชนข้างเคียงช่วยดูแลรักษาด้วย ต้องทำตามกฎระเบียบกติกาของชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ทั้งนี้ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนมักจะควบคู่ไปกับการดูแลตรวจป่า มักจะช่วยสอดส่องไม่ให้คนภายนอกชุมชนเข้ามาลักลอบตัดไม้หรือเก็บของป่าที่มีจำนวนน้อยไปขาย การจัดการป่าชุมชนของชาวบ้านมีกฎเกณฑ์ที่เป็นหรือไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร และส่วนใหญ่แล้วคำปรับที่ได้มักจะนำไปใช้ในกิจกรรมส่วนรวม เช่น สร้างศาลาในหมู่บ้าน บูรณะวัด ซ่อมแซมโรงเรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าบริเวณนี้ได้แก่ คณะกรรมการป่าชุมชน ชาวชุมชนทุกคน เจ้าหน้าที่ส่วนราชการทุกหน่วย รวมถึงเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทุกคน ที่ทำหน้าที่อนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เพราะพื้นที่ป่าแห่งนี้ทับซ้อนอยู่ในความดูแลของหน่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ รวมทั้งมีบางส่วนทับซ้อนกับพื้นที่ของหน่วยป้องกันไฟป่าเชียงใหม่ 38 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ป่าบริเวณแห่งนี้ถูกรบกวนจากชาวชุมชนเป็นอย่างมาก มีการถากถางขยายพื้นที่เพาะปลูก เพื่อทำสวน ไร่ หรือนาเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี และมีการเก็บหาของป่าที่มีอยู่ ไม่ใช่เพียงพอเพื่อการบริโภค แต่เพื่อการค้าขาย เช่น เก็บมะขามป้อมในป่านำไปขายในเมือง หรือโค่นต้นสนเพื่อนำไปขายเป็นเชื้อเพลิง (ต้นเกี๋ยก) เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการดำรงชีพของคนที่อยู่กับป่า มุมมองอีกด้านของสังคมเศรษฐกิจภายในชุมชน ปัญหาสำคัญที่สุด คือ ความยากจน รายได้ อาชีพ ความยั่งยืนของป่าชุมชน ปัญหาที่พบอีกเรื่องรองลงมาคือ ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม รวม 35 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเพศชาย จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 68.57 และเป็นเพศหญิง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 31.43 ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 41-50 จำนวน 12 คนคิดเป็นร้อยละ 34.29 รองลงมาคืออายุเฉลี่ย 31-40 จำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 25.71 ส่วนคนที่เหลือมีอายุมากกว่า 51 ปีขึ้นไป ตามลำดับดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละเกี่ยวกับเพศและอายุของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 กลุ่ม

ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	24	68.57
หญิง	11	31.43
รวม	35	100.00
2. อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	-	-
20-30 ปี	-	-
31-40 ปี	9	25.71
41-50 ปี	12	34.29
51-60 ปี	8	22.86
60 ปี ขึ้นไป	6	17.14
รวม	35	100.00

ในส่วนของการศึกษาระดับการศึกษา จากผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 รองลงมา จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 17.14 และเท่ากับจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 17.14 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละ 14.29 และเท่ากับจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละ 14.29 ส่วนที่เหลือจบการศึกษาระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวน 3 คน

คิดเป็นร้อยละ 8.57 ในส่วนอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 45.71 รองลงมาได้แก่ อาชีพรับราชการมีจำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 28.57 ในส่วนการประกอบอาชีพรองได้แก่ รับจ้างทั่วไปมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ในส่วนรายได้จากการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองรวมกันในรอบตลอดหนึ่งปีส่วนใหญ่ มีรายได้รวมมากกว่า 20,001 บาทขึ้นไป มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 48.57 รองลงมามีรายได้รวมมากกว่า 10,001 บาทขึ้นไป มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 ตามลำดับ ดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง และรายได้ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 กลุ่ม

ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน	ร้อยละ
1. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	3	8.57
ประถมศึกษาปีที่ 4	6	17.14
ประถมศึกษาปีที่ 6	5	14.29
มัธยมศึกษาตอนต้น	6	17.14
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	14.29
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	10	28.57
รวม	35	100.00
2. อาชีพหลัก (อาชีพที่ใช้เวลาปฏิบัติงานมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นประจำ)		
เกษตรกรรม	16	45.71
ค้าขาย	5	14.29
รับจ้างทั่วไป	4	11.43
รับราชการ	10	28.57
อื่นๆ โปรดระบุ	-	-
รวม	35	100.00

ตาราง 2 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน	ร้อยละ
3. อาชีพรอง (อาชีพที่ใช้เวลาปฏิบัติงานเป็นครั้งคราวหรือใช้เวลาปฏิบัติงานไม่ถึงครึ่งหนึ่ง)		
เกษตรกรรม	14	40.00
ค้าขาย	6	17.14
รับจ้างทั่วไป	15	42.86
อื่นๆ โปรระบุ	-	-
รวม	35	100.00
4. รายได้ (ที่เป็นเงินสดจากการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองในรอบปี พ.ศ. 2556)		
ไม่เกิน 5,000 บาท		
5,001-10,000 บาท	4	11.43
10,001-20,000 บาท	14	40.00
มากกว่า 20,001 บาท ขึ้นไป	17	48.57
รวม	35	100.00

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบันของการบริหารจัดการ

ป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

ป่าชุมชน

ป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 แบ่งเป็น 4 เขต

1. ป่าต้นน้ำอยู่บริเวณทิศตะวันตกของหมู่บ้าน เป็นป่าที่ชาวบ้านหวงแหนที่สุด เพราะต้องพึ่งพาน้ำใช้ในการเกษตรและอุปโภคบริโภค ห้ามตัดไม้หรือรบกวนสภาพป่าโดยเด็ดขาด แต่อนุญาตให้เก็บไม้ล้มเพราะถูกลมพัดโค่นหรือไม้ที่ยืนต้นตายนำมาใช้ประโยชน์ได้ คณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชนทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาเป็นพิเศษ ให้ความสำคัญกับการเข้าไปรบกวนหรือการใช้ประโยชน์แต่ปัจจุบันป่าต้นน้ำบริเวณนี้พบว่ามีสภาพความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศเสื่อมโทรมลดลงมากกว่าจากอดีตที่ผ่านมาจำนวนต้นไม้

ใหญ่ภายในป่าชุมชนเขตนี้มีจำนวนลดลง เกิดจากการแอบเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรภายในป่า เขตนี้มากขึ้นเช่น ใช้มีดฟันลำต้นไม้ใหญ่โดยรอบเพื่อทำให้ต้นไม้ยืนต้นตายก่อนแล้วค่อยโค่น นำไปใช้ประโยชน์ที่หลังจากนั้น เป็นต้น ซึ่งส่งผลทำให้ระบบนิเวศมีความเปลี่ยนแปลงดังจะเห็นได้จากปริมาณน้ำจากอ่างเก็บน้ำภายในลำห้วยลดลงอย่างเห็นได้ชัด

ปัจจุบันพบว่า ปัญหาสำคัญในฤดูแล้งปริมาณน้ำใช้อุปโภคบริโภคไม่เพียงพอที่จะแจกจ่ายให้ชุมชนได้ครบทุกๆ ครัวเรือน อุปสรรคในการบริหารจัดการปัจจุบันพบว่าคณะกรรมการป่าชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสภาพระบบนิเวศวิทยาไม่มีการประเมินสภาพระบบนิเวศป่าชุมชน

2. ป่าใช้สอยอยู่บริเวณทิศเหนือของหมู่บ้าน เป็นป่าที่หวงแหนรองลงมาจากป่าต้นน้ำ ชาวบ้านมีสิทธิต้อนวัว ต้อนควายไปเลี้ยงในป่า เก็บหาของป่า ไม้แห้งที่ใช้ทำฟืน ตลอดจนขออนุญาตตัดไม้จำนวนไม่มากนัก มาใช้สร้างบ้านเรือน ซ่อมแซมวัด หรือฝายได้ ป่าชุมชนบริเวณนี้ ทุกคนในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องเนื่องจากการใช้ประโยชน์ รวมถึงมีการรบกวนป่าบริเวณนี้เป็นอย่างมากเกินกว่าที่ระบบนิเวศวิทยาจะฟื้นตัวคืนสภาพความอุดมสมบูรณ์ได้ทัน จึงเกิดการเสื่อมสภาพของหน้าดินและมีการตัดไม้เพื่อนำมาเผาถ่าน รวมทั้งมีการถากถางป่าเพื่อทำสวน เป็นแหล่งมดฝูงวัวฝูงควาย เป็นต้น

ปัจจุบันปัญหาที่พบคือ ระดับความหนาแน่นของต้นไม้ใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินลดลงมาก ดังจะเห็นได้จากน้ำในลำห้วย คือลำห้วยยางเปียง มีปริมาณน้ำลดน้อยลง ในฤดูแล้งภายในลำห้วยจะแห้งขอด ไม่มีน้ำไหล มีผลมาจากการรบกวนหรือการใช้ประโยชน์มากเกินไปที่ระบบนิเวศวิทยาจะฟื้นฟื้นตัวเองได้ตามธรรมชาติ อุปสรรคในการบริหารจัดการปัจจุบันพบว่าไม่มีคณะกรรมการป่าชุมชนที่มารับผิดชอบโดยตรง กฎระเบียบป่าชุมชนบางข้อที่ร่างขึ้นไว้ ไม่มีการนำมาปฏิบัติเป็นรูปธรรมจริง

3. ป่าตามประเพณีอยู่บริเวณทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เป็นป่าที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนเป็นสุสานประจำหมู่บ้านหรือป่าช้า เป็นที่เคารพยำเกรง ชาวบ้านไม่ค่อยกล้าเข้าไปตัดไม้หรือรบกวนความสงบ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าบริเวณนี้ได้แก่ คณะกรรมการป่าชุมชน ชาวชุมชนทุกคน เจ้าหน้าที่ส่วนราชการทุกหน่วย รวมถึงเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทุกคนที่ทำหน้าที่อนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เพราะพื้นที่ป่าแห่งนี้ทับซ้อนอยู่ในความดูแลของหน่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ ป่าบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ดังเช่นอดีตเหมือนเดิม ไม่มีการรบกวนระบบนิเวศวิทยา ดังจะเห็นจากปริมาณความหนาแน่นของต้นไม้ใหญ่เช่น เต็ง ตะเคียง สนม มะค่า สัก บางต้นมีบริเวณลำต้นสั่นโอบรอบ

ปัจจุบันพบว่า ป่าบริเวณแห่งนี้ไม่มีปัญหาเรื่องการถูกรบกวนจากการใช้ประโยชน์ แต่มีปัญหาร่อง ป่ามีเถาวัลย์ขึ้นรกรก ไม่พบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการปัจจุบันใน บริเวณป่าแห่งนี้เช่น มีการให้ศาลเจ้าพ่อป่าแห่งนี้ ขอความร่วมมือชาวชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทุกฝ่ายจะช่วยกันแผ้วถางด้วยความสามัคคี และความเคารพเต็มใจอย่างยิ่ง

4. ป่าเขตเพาะปลูกอยู่บริเวณทิศใต้ของหมู่บ้าน เป็นป่าที่ชุมชนข้างเคียงช่วยดูแล รักษาด้วย ต้องทำตามกฎระเบียบกติกาของชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ทั้งนี้ การใช้ประโยชน์จาก ป่าชุมชนมักจะควบคู่ไปกับการดูแลตรวจป่า มักจะช่วยสอดส่องไม่ให้คนภายนอกชุมชนเข้ามา ลักลอบตัดไม้หรือเก็บของป่าที่มีจำนวนน้อยไปขาย การจัดการป่าชุมชนของชาวบ้านมีกฎเกณฑ์ที่ เป็นหรือไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร และส่วนใหญ่แล้วคำปรับที่ได้มักจะนำไปใช้ในกิจกรรม ส่วนรวม เช่น สร้างศาลาในหมู่บ้าน บูรณะวัด ซ่อมแซมโรงเรียนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าบริเวณนี้ ได้แก่คณะกรรมการป่าชุมชน ชาวชุมชนทุกคน เจ้าหน้าที่ส่วนราชการทุกหน่วย รวมถึงเจ้าหน้าที่ ป่าไม้ทุกคนที่ทำหน้าที่อนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เพราะพื้นที่ป่าแห่งนี้ทับซ้อนอยู่ในความดูแล ของหน่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชกรมป่าไม้ รวมทั้งมีบางส่วนทับซ้อนกับพื้นที่ของหน่วย ป้องกันไฟป่าเชียงใหม่ 38 กรมอุทยานแห่งชาติ

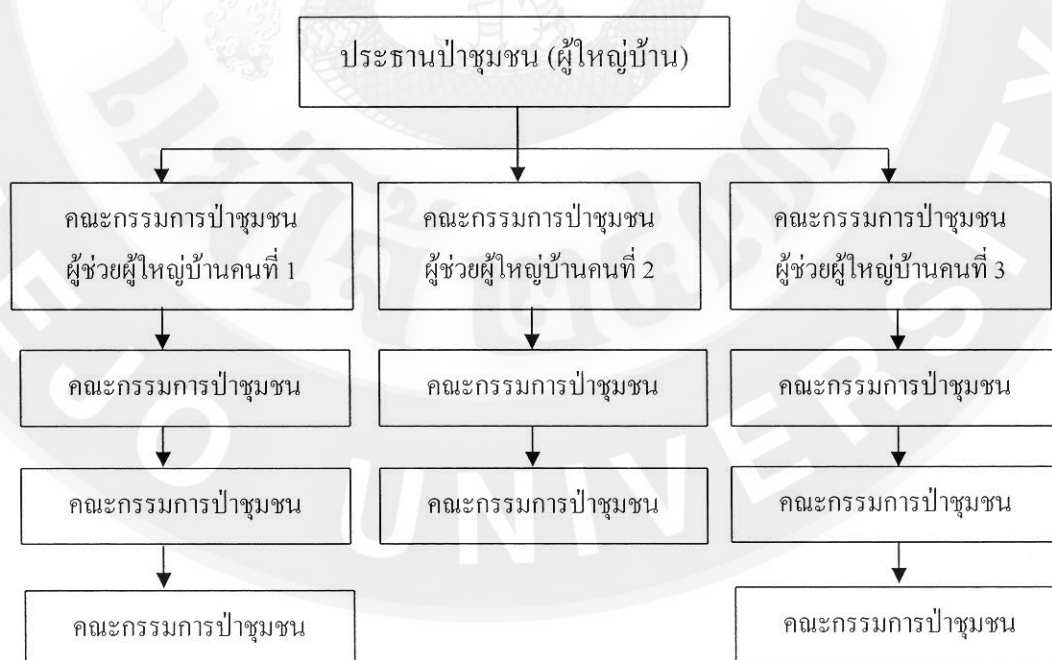
ปัจจุบันพบว่า สภาพป่าบริเวณแห่งนี้ถูกรบกวนจากชาวชุมชนเป็นอย่างมาก มีการ ถากถางขยายพื้นที่เพาะปลูกบริเวณ สวน ไร่ หรือนาเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี และมีการเก็บหาของป่าที่มีอยู่ ไม่ใช่เพียงพอเพื่อการบริโภค แต่เพื่อการค้าขาย เช่น เก็บมะขามป้อมในป่านำไปขายในเมือง หรือ โคนต้นสนเพื่อนำไปขายเป็นเชื้อเพลิง (คั่นเกียก) เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการ ดำรงชีพของคนที่อยู่กับป่า มุมมองอีกด้านของสังคมเศรษฐกิจภายในชุมชนปัญหาสำคัญที่สุด คือ ความยากจน รายได้ อาชีพ และ ความยั่งยืนของป่าชุมชน ปัญหาที่พบอีกเรื่องรองลงมาคือความ ขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอุปสรรคในการบริหาร จัดการปัจจุบันพบว่า ชาวชุมชนบางคนยังไม่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ใน ป่าชุมชน นำไปใช้ประโยชน์อย่างไม่รู้คุณค่า เป้าหมายและความร่วมมือในการบริหารจัดการป่า ชุมชนยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันระหว่าง คณะกรรมการป่าชุมชน ชาวชุมชน เจ้าหน้าที่ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

การบริหารจัดการป่าชุมชนในปัจจุบัน

ผลการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 35 คน พบว่า สภาพการณ์ปัจจุบันของการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 มีสภาพการณ์ปัจจุบันแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านทรัพยากรบุคคล

มีจำนวนคณะกรรมการป่าชุมชน 11 คน ประธานอีก 1 คน รวมทั้งหมด 12 คน และเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่งแต่ละท่านจะมีหน้าที่รับผิดชอบคนละสองตำแหน่งคือ หนึ่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน สองเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนการทำหน้าที่คณะกรรมการป่าชุมชนจะ อยู่ในตำแหน่งวาระจนถึงผู้ใหญ่บ้านมีอายุครบ 60 ปี หรือมีการลาออกจากตำแหน่งโดยความสมัครใจของตนเอง ตำแหน่งที่ว่างลงต้องมีการคัดเลือกหรือแต่งตั้งจากผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น ส่วนเรื่องหน้าที่รับผิดชอบมีหน้าที่ประชุมร่วมกันและช่วยเสนอความคิดเห็นออกกฎระเบียบของป่าชุมชนและส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือ ดูแลความเรียบร้อย การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในด้านการบริการสาธารณะต่างๆ เช่น ดูแลน้ำใช้อุปโภคบริโภคภายในหมู่บ้าน หรือประสานประชาสัมพันธ์ข่าวสารจากส่วนราชการ

ภาพ 3 โครงสร้างการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ในปัจจุบัน

ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1-3 จะได้รับเงินเดือนประจำตำแหน่งจากสำนักงานอำเภออมก๋อยในฐานะตำแหน่งเจ้าหน้าที่ทางการปกครอง ส่วนคณะกรรมการแปดคนที่เหลือไม่ได้รับเงินเดือนค่าตอบแทนแต่ทำงานด้วยจิตอาสา

2. ด้านเงินงบประมาณ

ได้รับเงินสนับสนุนในการบริหารจัดการป่าชุมชน จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภออมก๋อย จำนวน 10,000 บาท (เงินช่วยเหลือพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรประจำปี) และได้รับเงินจากสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียง จำนวน 20,000 บาท (เงินงบประมาณประจำปีในแผนการพัฒนาแหล่งน้ำ) จากสำนักงานอำเภออมก๋อย จำนวน 2,000 บาท (เงินอุดหนุนประจำปี) เงินที่ได้รับมาจากทั้ง 3 หน่วยงานนั้น ไม่ต้องเขียนโครงการขอแต่อย่างใด การวางแผนนำเงินที่ได้รับมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภออมก๋อย จำนวน 10,000 บาท นำไปสร้างฝายชะลอน้ำ 2 ฝาย ฝายละ 5,000 บาท ส่วนเงินจากสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียงจำนวน 20,000 บาท และจากสำนักงานอำเภออมก๋อยจำนวน 2,000 บาท นำไปช่วยเหลือเรื่องน้ำอุปโภคและบริโภคตลอดทั้งปี เงินจากทั้ง 3 หน่วยงาน ที่ได้รับมาเก็บไว้ที่ท่านประธานฯ ไม่มีการนำไปฝากเก็บไว้ที่ธนาคาร การนำไปใช้ไม่ต้องมีบัญชีการใช้จ่าย รับรู้เฉพาะคณะกรรมการบางท่าน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) แล้วนำมาชี้แจงข้อมูลในที่ประชุม การวางแผนการใช้เงินมีการตรวจสอบงบประมาณที่ใช้ โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภออมก๋อย และสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียง สำนักงานอำเภออมก๋อย ทั้ง 3 หน่วยงาน ส่งตัวแทนหรือเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบบางครั้ง โดยการบันทึกภาพ เพื่อเป็นหลักฐานในทุกๆ กิจกรรมที่นำเงินงบประมาณมาใช้ในป่าชุมชน

3. ด้านวัสดุอุปกรณ์

สถานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชน จะใช้ศาลาเอนกประสงค์ภายในหมู่บ้าน หรือบางครั้งอาจใช้บ้านของประธานป่าชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นสถานที่ดำเนินงาน ไม่มีโรงเรือนที่เก็บวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องทำขอบเขตแผนที่ (GPS) การทำฝายชะลอน้ำแต่ละครั้งสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ได้แก่ มีด จอบ เสียม ปูนซีเมนต์ ท่อพีวีซี ไม้ไผ่ และการทำแนวกันไฟ มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้คือ จอบ เสียม มีด คราด เป็นของส่วนตัวของประชากรภายในป่าชุมชนเอง ส่วนวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนกลางยังไม่มีใช้

4. ด้านการจัดการ

มีการประชุมวางแผนการบริหารจัดการ ปีละ 2 ครั้ง เกณฑ์การเรียกประชุม ชี้แจงเรื่องการกำหนดแผนการดำเนินงานแบบทั่วไปไม่ระบุเวลาแน่นอนโดยประธานฯ จะประชุมร่วมวางแผนกับคณะกรรมการป่าชุมชนทุกครั้งก่อนที่จะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น เมื่อจะมีการจัด

กิจกรรมในป่าชุมชนการทำฝายชะลอน้ำ การทำแนวกันไฟ มีการกำหนดกฎระเบียบของป่าชุมชน เช่น ไม่ตัดไม้ใดๆ ทุกอย่างภายในเขตป่าต้นน้ำ หากเป็นเขตป่าไม้เพื่อใช้สอย ให้มาแจ้งแก่ประธานป่าชุมชนก่อนเสมอ เมื่อจะมีการนำไม้ไปใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนรวมและส่วนตัว

กฎระเบียบในการบริหารจัดการป่าชุมชน

1. ห้ามตัดไม้เพื่อแปรรูปขายให้คนนอกชุมชน
2. ห้ามบุกรุกแผ้วถาง ถักลอบตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่อนุรักษ์และป่าต้นน้ำ
3. ห้ามตัดไม้เพื่อเอาใจมดแดง ผึ้ง ต่อ แตน หรือสัตว์ป่าทุกชนิด
4. ห้ามตัดไม้คิบเพื่อเผาถ่านและกันคั่นไม้เพื่อให้มันตาย
5. ห้ามจุดไฟเผาป่า (พื้นที่ป่าชุมชนต้องทำแนวกันไฟ)
6. ห้ามนำกล้วยไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้านไปจำหน่ายหรือขาย
7. ห้ามขายพื้นที่ทำกินในเขตป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำ ให้คนภายนอกชุมชน
8. ห้ามคนนอกชุมชนมาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน
9. ห้ามล่าสัตว์น้ำเขาคีลิงในลำห้วย
10. ห้ามทิ้งขยะลงในลำห้วย (ในชุมชนมีบ่อทิ้งขยะ)
11. ห้ามล่าสัตว์เพื่อขายให้คนนอกชุมชน

บทลงโทษ

1. ตัดไม้แปรรูปเพื่อขายนอกชุมชน ปรับ 1,000-5,000 บาท/ครั้ง
2. ตัดไม้เผาถ่านเพื่อขาย ปรับ 500 บาท/ครั้ง
3. จุดไฟเผาป่าในกรณีที่ไม่ได้เผาไร่ ปรับ 1,000 บาท/ครั้ง
4. บุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน (ขยายพื้นที่ทำกิน) ครั้งแรกให้มีการตักเตือน หากมีการทำ

ผิดอีกครั้งให้คณะกรรมการพิจารณาลงโทษตามความผิด

หากเป็นคนนอกชุมชนมาบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน จะนำส่งเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย และคนภายในชุมชนอนุญาตให้นำไม้มาสร้างบ้านได้ แต่ต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชนก่อน

ไม่มีการประเมินผลการบริหารจัดการป่าชุมชน จะดูจากผลการดำเนินงานมากกว่า เช่น การทำฝายชะลอน้ำ ผลของการปฏิบัติคือ มีแหล่งน้ำใช้เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม และอยู่แบบสังคม วัฒนธรรมชนบท นับถือความเป็นผู้นำชุมชน

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น การหาของป่าเพื่อการดำรงชีพ หาเห็ด หน่อไม้ ผักหวาน ไข่มดแดง สมุนไพร เป็นต้น ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนมีปัญหาด้านงบประมาณ ไม่มีการตั้งงบประมาณที่จำเป็นต้องใช้ในแต่ละปี ไม่มีการกำหนดเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน และอุปสรรคในการบริหารคือ ความร่วมมือของคนภายในชุมชน เช่น จิตสำนึกในการอยู่ร่วมกัน บางคนนำผลผลิตจากป่าชุมชนไปใช้เพื่อผลกำไรด้านธุรกิจ ไม่ใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพจริง และมีปัญหาด้านขอบเขตป่าชุมชนที่ไม่ชัดเจนทับซ้อนกับหมู่บ้านข้างเคียง และข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐในพื้นที่กับชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อการยังชีพ

สรุปสภาพการณ์ปัจจุบัน

ด้านทรัพยากรบุคคล

คณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่งแต่ละท่าน มีหน้าที่รับผิดชอบคนละ 2 ตำแหน่ง คือ เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านและเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน อยู่ในตำแหน่งวาระจนถึง ผู้ใหญ่บ้านมีอายุครบ 60 ปี หรือมีการลาออกจากตำแหน่งโดยความสมัครใจของตนเอง มีตำแหน่ง โครงสร้างหน้าที่ซ้ำซ้อนกันกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หน้าที่ความรับผิดชอบไม่เป็นเอกภาพชัดเจน รวมถึงการมีสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของคนในชุมชน ทำให้การสร้างจิตสำนึกต่อ สาธารณะประโยชน์ในด้านต่างๆ ที่ไม่ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนเท่าที่ควร ซึ่ง การตระหนักถึงการทำลายป่าที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นจนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนคิดว่าหากไม่ช่วยกันปกป้องรักษาดูแลชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติภายในป่า ชุมชนที่มีอยู่ในอนาคตต่อไปคงไม่มีแหล่งทรัพยากรที่มีค่าในป่าชุมชนสำหรับการดำรงชีวิต คง อยู่อย่างยากลำบากเพราะไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้รวมถึงการมีผู้นำที่เข้มแข็ง จริงใจ มีแนวคิด แนวปฏิบัติที่ต้องการทำเพื่อส่วนรวม

ด้านเงินงบประมาณ

การบริหารจัดการป่าชุมชนต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ชุมชนและจากหน่วยงานของรัฐ ไม่มีแผนการบริหารจัดการเรื่องงบประมาณหรือกำหนดเป้าหมาย งบประมาณประจำปีรองรับที่เป็นรูปธรรมและเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ผลประโยชน์ที่ชุมชน

จะได้รับ ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในป่าชุมชน จึงเกิดความคิดที่จะรักษาผลประโยชน์อันควรจะได้รักษาไว้ให้คงอยู่ยาวนาน เช่น ผู้ที่มีรายได้หลักจากการเก็บหาของป่ามองเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการป่าชุมชนและต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชน และให้ความสำคัญในทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการป่าชุมชน

ด้านวัสดุอุปกรณ์

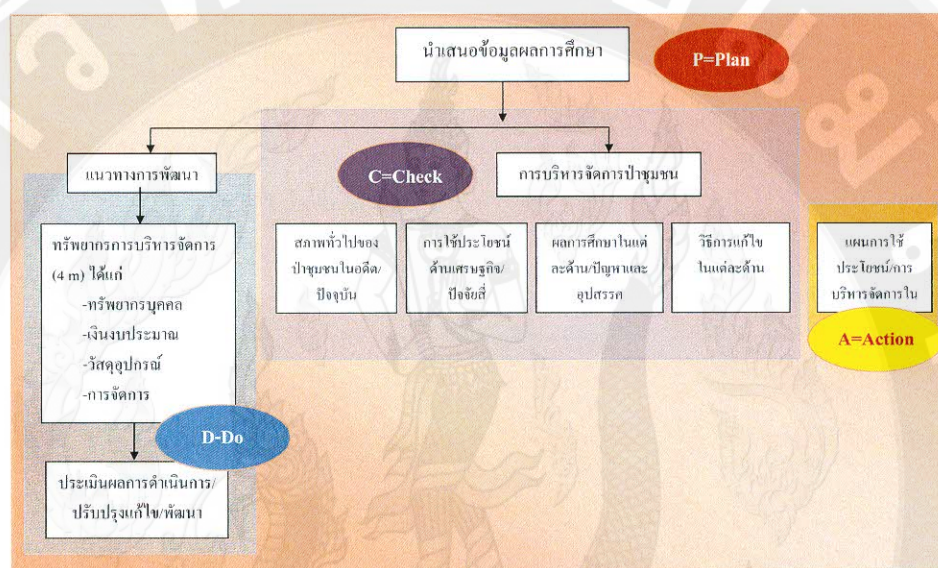
ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนในเรื่องระบบข่าวสารเพื่อการใช้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางราชการและรวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานยังไม่มี และไม่มีโรงเรียนที่เก็บวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องทำขอบเขตแผนที่ (GPS) ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้คือ จอบ เสียม มีด คราด ไม่มีใช้ที่มีใช้อยู่เป็นของส่วนตัว วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นส่วนกลางของป่าชุมชนจริง ยังไม่มีใช้ ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนจะมีบทบาทการมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมแม้ว่าบางกิจกรรมยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น หากมีใช้ส่วนตัวทุกคนจะนำมาใช้ในกิจกรรมนั้นๆ จึงทำให้เกิดความร่วมมือ ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ร่วมกันมักจะเกิดการชำรุดเสียหายตามมาในบางครั้ง เนื่องจากการใช้งาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอในการใช้งานในทุกกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและความยั่งยืนของการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ดี

ด้านการจัดการ

ปัจจุบันการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบช่วยกันทำงานยังมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์ ค่าตอบแทน แบ่งหน้าที่การทำงานไม่ชัดเจน การวางแผนไม่รัดกุม ไม่มีระบบการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินงาน ส่วนขอบเขตพื้นที่ป่าชุมชนยังมีบางส่วนทับซ้อนกับพื้นที่หมู่บ้านข้างเคียง มีการขัดแย้งหรือข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐในพื้นที่กับชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ผู้นำ คณะกรรมการ ผู้ปฏิบัติการยังขาดการประสานงานที่ดี มติการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ นั้นยังขาดการต่อเนื่อง บทบาทหน้าที่สร้างความเข้าใจสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่มี ความเข้มข้นในการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ดี

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการ ป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

ผลการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 35 คน และโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) พบว่า แนวทางการพัฒนาของการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 มีแนวทางการพัฒนาแต่ละประเด็น ดังภาพกรอบกระบวนการสนทนากลุ่มต่อไปนี้

ภาพ 4 กรอบกระบวนการสนทนากลุ่มวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA)

จากผลการสนทนากลุ่มจะเห็นถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างปัญหาที่พบปัจจุบันในแต่ละด้านของทรัพยากรการบริหารจัดการและความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติภายในป่าชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน (ปัจจัย 4) และด้านเศรษฐกิจ การนำเอาองค์ความรู้ของทรัพยากรการบริหารมาเป็นแบบแผนสู่การค้นหาคำตอบที่เป็นจริงตรงกับสาเหตุของปัญหาที่พบ เพื่อการแก้ไขปัญหการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนคนในชุมชนสามารถปรับปรุงกระบวนการศึกษาผลการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในการบริหารจัดการป่าชุมชน จึงทำให้ชุมชนเกิดความเป็นเจ้าของกระบวนการศึกษาวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA)

P = Plan คือ การวางแผนงานจากวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้น

D = Do คือ การปฏิบัติตามขั้นตอนในแผนงานที่ได้เขียนไว้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง

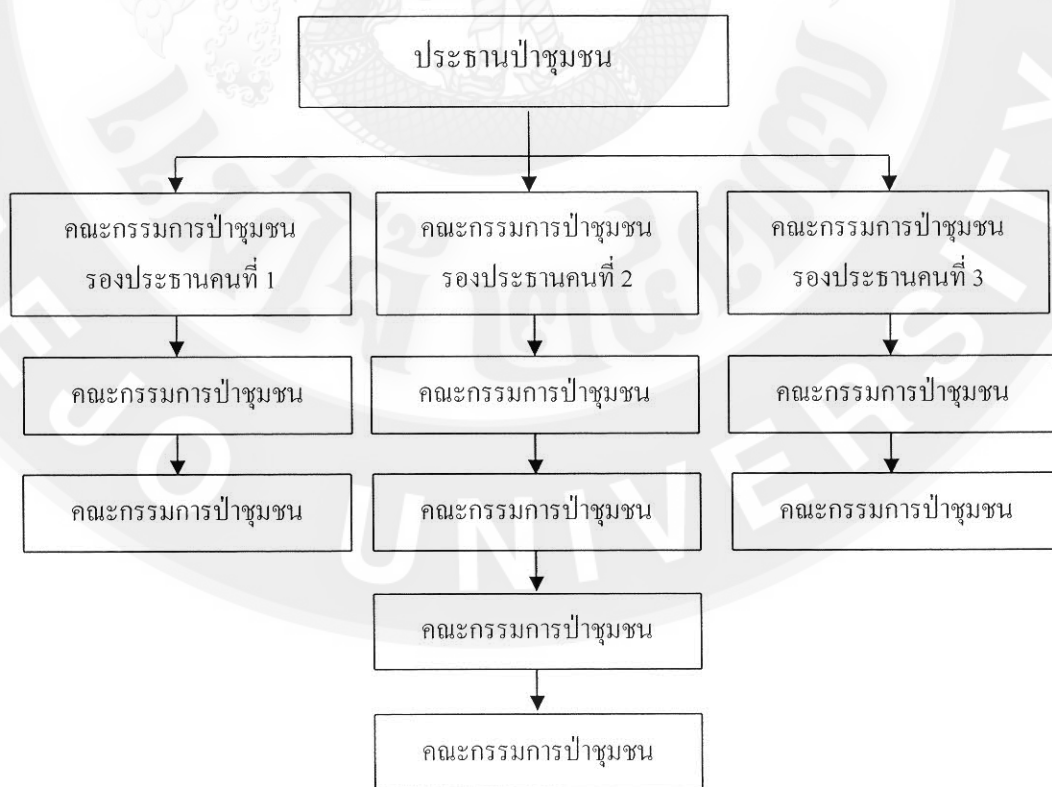
C = Check คือ การตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใด

A = Action คือ การปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหา หรือถ้าไม่มีปัญหาใดๆ ก็ยอมรับแนวทางการปฏิบัติตามแผนงานที่ได้ผลสำเร็จ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานครั้งต่อไปเมื่อได้วางแผนงาน

(P) นำไปปฏิบัติ (D) ระหว่างการปฏิบัติก็ดำเนินการตรวจสอบ (C) พบปัญหา ก็ทำการแก้ไขหรือปรับปรุง (A) การปรับปรุงก็เริ่มจากการวางแผนก่อนวนไปได้เรื่อยๆ จึงเรียกกวงจร PDCA ผลจากการสนทนากลุ่มข้อค้นพบในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ด้านทรัพยากรบุคคล

การวางแผนและการดำเนินการปรับปรุงพัฒนาระบบทรัพยากรบุคคลภายใน โดยการจัดโครงสร้างตำแหน่งและแผนอัตรากำลังคนใหม่ กระบวนการจัดสรร/โยกย้าย คณะกรรมการหมู่บ้านควรแยกออกจากชุดคณะกรรมการป่าชุมชน ไม่ควรอยู่ในหน้าที่คนละ 2 ตำแหน่ง ทุกตำแหน่งควรจะมีการกำหนดหน้าที่ชัดเจน และการสร้างระบบการพัฒนาความรู้ทักษะรวมถึงการปฏิบัติหน้าที่โดยเข้ารับการอบรมหรือศึกษาดูงานสม่ำเสมอทุกๆ ปี

ภาพ 5 แนวทางการพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

ประธานฯ และรองประธานป่าชุมชน คนที่ 1-3 อยู่ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ทางการบริหารป่าชุมชน ส่วนคณะกรรมการแปดคนที่เหลือเป็นผู้ช่วยตามหน้าที่ แบ่งภาระงานตามหน้าที่ให้ชัดเจน รองประธานคนที่ 1 มีหน้าที่ด้านบุคลากร รองประธานคนที่ 2 มีหน้าที่ด้านการเงินและด้านวัสดุอุปกรณ์ รองประธานคนที่ 3 มีหน้าที่ด้านการจัดการและคณะกรรมการแต่ละสายการบังคับการมีหน้าที่คอยรับคำสั่งหรือช่วยเหลือรองประธานตามที่ได้รับมอบหมายการลงมือปฏิบัติตามภาระหน้าที่แต่ละกิจกรรม

ด้านเงินงบประมาณ

ควรจัดหาแหล่งเงินทุนภายในชุมชนเพื่อมาพัฒนาป่าชุมชนเสมอ เพราะเงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนา เช่น จัดผ้าป่า จัดพิธีบวชป่า ผู้มาร่วมพิธีร่วมบริจาคเงินเพื่อการพัฒนาป่าชุมชนได้ วางแผนการพัฒนาเพื่อจัดทำแผนงบประมาณประจำปีที่มีฝ่ายบริหารด้านการเงิน ด้วยการนำโดยรองประธานคนที่ 2 ประชุมคณะกรรมการป่าชุมชน ระดมความคิดเห็น ร่วมกันวางแผนงาน จัดลำดับความจำเป็น ความสำคัญที่จะนำเงินงบประมาณไปใช้ในส่วนที่เกิดประโยชน์กับกลุ่มคนส่วนใหญ่ก่อนเสมอ และวางแผนจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการบริหาร เช่น การเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านอัตราค่าจ้างคณะกรรมการป่าชุมชนแปดคนที่ไม่ได้รับเงินตอบแทนใดๆจากส่วนราชการหรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการป่าชุมชน ตั้งงบภารกิจเชิงรุก งบฉุกเฉิน แสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มรายได้ภายในชุมชน

ด้านวัสดุอุปกรณ์

ปรับปรุงระบบข่าวสารเพื่อการใช้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางราชการและรวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน จัดทำแผนงบประมาณในส่วนของวัสดุอุปกรณ์ให้ชัดเจน ตัดงบประมาณส่วนอื่นๆ ในบางรายการ ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนจะมีบทบาทการมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมแม้ว่าบางกิจกรรมยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น หากมีใช้ส่วนตัวทุกคนจะนำมาร่วมในกิจกรรมนั้นๆ จึงทำให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาร่วมมักจะเกิดการชำรุดเสียหายตามมาในบางครั้ง เนื่องจากการใช้งาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอในการใช้งานในทุกกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและความยั่งยืนของการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ดี จัดซื้อสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชน รวมทั้งโรงเรือนที่เก็บวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องทำขอบเขตแผนที่ (GPS) และอุปกรณ์อื่นๆ เช่น มีด จอบ เสียม คลาด ดาข่าย สแลน ผ้ายาง ถังน้ำ ขันน้ำ กระตักน้ำ หมวก รองเท้าเดินป่า เชือก กระสอบ ไฟฉาย ยาสามัญที่จำเป็น ฯลฯ

ด้านการจัดการ

จัดให้มีการพัฒนาการทำแผนงบประมาณให้รอบคอบ ชัดเจน รัดกุมมากยิ่งขึ้น ศึกษาหรือขอคำแนะนำจากส่วนราชการที่มีความชำนาญในการจัดทำแผนการบริหารจัดการ ภารกิจของผู้บริหารคือ การสร้างประสิทธิภาพในการจัดระบบงานต่างๆ ให้เหมาะสม สะดวกและง่ายสำหรับผู้ปฏิบัติทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ พิจารณามองภาระหน้าที่เป็นภาพรวม ก็คือ “การประสานงาน” รวมถึงการวางแผน หรือการกำหนดทิศทางพร้อมกับเป้าหมายและแผนงานต่างๆ การจัดระเบียบทรัพยากรให้เป็นระบบงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด การจัดหา พัฒนา และธำรงรักษาให้มีทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าสูงสุด เพื่อพร้อมที่จะทำงาน และสร้างสรรค์ความสำเร็จจากที่แต่ละคนรับทำอยู่ การมีศิลปะการสร้างความเข้าใจและรู้จักงูใจ โดยทู่เม เพื่อผลสำเร็จของส่วนรวม ร่วมกันติดตามผลการทำงานที่กำลังดำเนินไป เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการทำงาน ในระหว่างทำงาน และการปรับปรุงกฎระเบียบป่าชุมชนทุกๆ ปี เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบันและอนาคต เช่น จากเดิม หากมีประชาชนภายในชุมชนฝ่าฝืนกฎระเบียบ โทษครั้งที่ 1 ว่ากล่าวตักเตือน ครั้งที่ 2 ปรับเป็นเงิน 3,000 บาท ครั้งที่ 3 ส่งเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีทางกฎหมาย และหากมีประชาชนภายนอกชุมชนฝ่าฝืนกฎระเบียบจะส่งเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีทางกฎหมายสถานเดียวเท่านั้น ปรับปรุงใหม่ (พ.ศ. 2557) เปลี่ยนเป็น หากมีประชาชนภายในชุมชนฝ่าฝืนกฎระเบียบ โทษครั้งที่ 1 ว่ากล่าวตักเตือน ครั้งที่ 2 ปรับเป็นเงิน 5,000 บาท ครั้งที่ 3 ส่งเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีทางกฎหมาย เห็นได้ว่าจำนวนเงินค่าปรับเพิ่มขึ้นจาก 3,000 บาทเป็น 5,000 บาท รูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน นำป่าชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ขณะนี้อยู่ในขั้นกำลังดำเนินการ

แนวทางแก้ไขปัญหและอุปสรรคที่พบปัจจุบัน

1. ป่าต้นน้ำอยู่บริเวณทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ปัญหาสำคัญในฤดูแล้งปริมาณน้ำใช้อุปโภคบริโภคไม่เพียงพอที่จะแจกจ่ายให้ชุมชนได้ครบทุกๆ ครัวเรือน อุปสรรคในการบริหารจัดการปัจจุบันพบว่า คณะกรรมการป่าชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสภาพระบบนิเวศวิทยา ไม่มีการประเมินสภาพระบบนิเวศป่าชุมชน แนวทางแก้ไขปัญหและอุปสรรคโดยส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชน ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสภาพระบบนิเวศวิทยา เช่น ปลูกป่าเสริม งดการเข้าไปรบกวนในเขตพื้นที่บริเวณนี้โดยเด็ดขาด และจัดให้มีการประเมินสภาพระบบนิเวศป่าชุมชน ขอความร่วมมือจากนักวิชาการกรมป่าไม้ เป็นต้น
2. ป่าใช้สอยอยู่บริเวณทิศเหนือของหมู่บ้านปัญหาที่พบคือระดับความหนาแน่นของต้นไม้ใหญ่ความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินลดลงมากดังจะเห็นได้จากน้ำในลำห้วยในบริเวณป่า

แห่งนี้คือ ลำห้วยยางเปียง มีปริมาณน้ำลดน้อยลงในฤดูแล้งภายในลำห้วยจะแห้งขอดไม่มีน้ำไหลมีผลมาจากการรบกวนหรือการใช้ประโยชน์มากเกินไปที่ระบบนิเวศวิทยาจะฟื้นคืนตัวเองได้ตามธรรมชาติอุปสรรคในการบริหารจัดการปัจจุบันพบว่าไม่มีคณะกรรมการป่าชุมชนที่มารับผิดชอบโดยตรงกฎระเบียบป่าชุมชนบางข้อที่ร่างขึ้นไว้ไม่มีการนำมาปฏิบัติเป็นรูปธรรมจริงแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคคือมอบหมายตำแหน่งผู้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในเขตป่าบริเวณแห่งนี้โดยตรงชัดเจนและพร้อมกับการบังคับใช้กฎระเบียบที่มีอยู่ไปในแนวทางที่เหมาะสมเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

3. ป่าตามประเพณีอยู่บริเวณทิศตะวันออกของหมู่บ้านป่าบริเวณแห่งนี้ไม่มีปัญหาเรื่องการถูกรบกวนจากการใช้ประโยชน์ แต่มีปัญหาเรื่อง ป่ามีเถาวัลย์ขึ้นรกชัฏ ไม่พบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการปัจจุบันในบริเวณป่าแห่งนี้เช่น มีการไหว้ศาลเจ้าพ่อป่าแห่งนี้ ขอความร่วมมือชาวชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทุกฝ่ายจะช่วยกันแผ้วถางด้วยความสามัคคี และความเคารพเต็มใจอย่างยิ่ง

4. ป่าเขตเพาะปลูกอยู่บริเวณทิศใต้ของหมู่บ้าน สภาพป่าบริเวณแห่งนี้ถูกรบกวนจากชาวชุมชนเป็นอย่างมาก เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการดำรงชีพของคนที่อยู่กับป่าและความยั่งยืนของป่าชุมชน ปัญหาที่พบอีกเรื่องรองลงมาคือความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน อุปสรรคในการบริหารจัดการปัจจุบันพบว่า ชาวชุมชนบางคนยังไม่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในป่าชุมชน นำไปใช้ประโยชน์อย่างไม่รู้คุณค่าเป้าหมายและความร่วมมือในการบริหารจัดการป่าชุมชนยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชน ชาวชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคคือส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกให้แก่ทุกคนภายในชุมชนเช่น การจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน ก่อตั้งกลุ่มเยาวชนรักป่าชุมชน หรือ กลุ่มภูมิปัญญาชุมชน รวมทั้งการประชุมชี้แจงระดมความคิดเห็นกำหนดเป้าหมายจัดกิจกรรมในการบริหารจัดการป่าชุมชนร่วมกันทุกฝ่าย ในแต่ละครั้งที่มีการลงมือทำกิจกรรมต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานทุกครั้งเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการที่ค้ำประกันการพัฒนาต่อเนื่อง โดยจัดให้มีการประเมินผลการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม เช่น จำนวนงบประมาณที่มีอยู่จำกัด ต้องใช้ในส่วนจำเป็นจริงๆ เท่านั้น ในเรื่องการกำหนดขอบเขตของป่าชุมชนที่ไม่ชัดเจน ทับซ้อนกับหมู่บ้านข้างเคียง ควรให้ผู้นำพบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชนหมู่บ้านข้างเคียงให้เข้าใจทุกฝ่าย ปัญหาข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับหน่วยงานในพื้นที่ ต้องมีข้อตกลงร่วมกับประชาชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนจริง เพื่อผ่อนผันเอื้ออำนวยในการดำรงอยู่ของคนที่มีชีวิตอยู่กับป่าชุมชน

สรุปการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชน

ด้านทรัพยากรบุคคล

การพัฒนาต้องเน้นการปลูกจิตสำนึกด้านจิตสาธารณะหรือจิตอาสา โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้รับรู้ถึงความเป็นเจ้าของป่าชุมชนทุกคน ปรับปรุงพัฒนาระบบทรัพยากรบุคคลภายใน โดยการจัดโครงสร้างตำแหน่งและแผนอัตรากำลังคนใหม่ กระบวนการจัดสรร/โยกย้าย คณะกรรมการหมู่บ้านควรแยกออกจากชุดคณะกรรมการป่าชุมชน สร้างโอกาสนำสมาชิกป่าชุมชน แบ่งบางส่วนไปศึกษาอบรมดูงานหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน

ด้านเงินงบประมาณ

ตั้งเป้าหมายงบประมาณประจำปีในแต่ละปีให้ชัดเจนวางแผนจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการบริหาร เช่น การเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านอัตรากำลังคณะกรรมการป่าชุมชนแปดคนที่ไม่ได้รับเงินตอบแทนใดๆจากส่วนราชการหรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการป่าชุมชน ตั้งงบภารกิจเชิงรุก งบฉุกเฉิน แสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ส่วนราชการมีงบประมาณให้ทุกปี นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และควรนำเอาทรัพยากรในป่าชุมชนที่มีอยู่นำมาจำหน่ายในรูปแบบที่ก่อเกิดรายได้ส่วนกลาง เพราะจะมีรายได้เพิ่มอีกส่วนหนึ่ง

ด้านวัสดุอุปกรณ์

ประเด็นด้านปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติงาน ควรพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชน ปรับปรุงระบบข่าวสารเพื่อการใช้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางราชการและรวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน จัดทำแผนงบประมาณในส่วนของวัสดุอุปกรณ์ชัดเจน ตัดงบประมาณส่วนอื่นๆ ในบางรายการ ตั้งงบประมาณเพิ่มเพื่อจัดให้มีโรงเรือนที่เก็บวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องทำขอบเขตแผนที่ (GPS) และซื้อวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ให้มีใช้ เช่น มีด จอบ เสียม คลาด ตาข่าย

ด้านการจัดการ

ปรับปรุงระบบสนับสนุนการทำงานของป่าชุมชน กำหนดนโยบายและแผนงาน วางแผนการดำเนินงานแบบมีระบบให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ

ศึกษาดูงานว่าแนวทางการพัฒนาการจัดการด้านรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนจากที่
ประธานและคณะกรรมการป่าชุมชนนำมาเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรนำป่าชุมชน
เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และทุกคนมีส่วนร่วมนำบ้านทุกหลังของสมาชิกป่าชุมชนเป็นโฮม
สเตย์ เพราะเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและได้รับผลตอบแทนเป็นเงินเพิ่ม
จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก้อย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อ ศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก้อย จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก้อย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษาสามารถนำมาสรุปตามกรอบวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษากิจการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก้อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นไปตามแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ ดังนี้

จากผลการศึกษาข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มผู้นำชุมชนกลุ่มตัวแทนชุมชน กลุ่มนักวิชาการศึกษารวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ทั้งหมด 35 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเพศชาย จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 68.57 และเป็นเพศหญิง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 31.43 ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 41-50 จำนวน 12 คนคิดเป็นร้อยละ 34.29 ในส่วนของระดับการศึกษา จากผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 ส่วนอาชีวพลัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 45.71 ส่วนการประกอบอาชีพรองได้แก่ รับจ้างทั่วไปมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ในส่วนรายได้จากการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองรวมกันในรอบตลอดหนึ่งปีส่วนใหญ่ มีรายได้รวมมากกว่า 20,001 บาทขึ้นไป มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 48.57

วัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก้อย จังหวัดเชียงใหม่

สรุปได้แต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ด้านทรัพยากรบุคคล

คณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่งแต่ละท่าน มีหน้าที่รับผิดชอบคนละ 2 ตำแหน่ง คือ หนึ่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน สองเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน อยู่ในตำแหน่งวาระจนถึงผู้ใหญ่บ้านมีอายุครบ 60 ปี หรือมีการลาออกจากตำแหน่งโดยความสมัครใจของตนเอง มีตำแหน่งโครงสร้างหน้าที่ซ้ำซ้อนกันกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หน้าที่ความรับผิดชอบไม่เป็นเอกภาพชัดเจนและไม่มีการกำหนดหน้าที่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงการมีสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของคนในชุมชนทำให้การสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะประโยชน์ในด้านต่างๆที่ไม่ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนเท่าที่ควร ซึ่งการตระหนักถึงการทำลายป่าที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นจนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนคิดว่าหากไม่ช่วยกันปกป้องรักษาดูแลชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติภายในป่าชุมชนที่มีอยู่ ในอนาคตต่อไปคงไม่มีแหล่งทรัพยากรที่มีค่ายิ่งในป่าชุมชนสำหรับการดำรงชีวิต คงอยู่อย่างยากลำบากเพราะไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้รวมถึงการมีผู้นำที่เข้มแข็ง จริงใจ มีแนวคิดแนวปฏิบัติที่ต้องการทำเพื่อส่วนรวม

ด้านเงินงบประมาณ

การบริหารจัดการป่าชุมชนต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชนและจากหน่วยงานของรัฐ ไม่มีแผนการบริหารจัดการเรื่องงบประมาณหรือกำหนดเป้าหมายงบประมาณประจำปีรองรับที่เป็นรูปธรรมและเป็นแนวทางในการดำเนินงานการบริหารจัดการป่าชุมชนดำเนินงาน ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในป่าชุมชน จึงเกิดความคิดที่จะรักษาผลประโยชน์อันควรจะได้รับไว้ให้คงอยู่ยาวนาน เช่น ผู้ที่มีรายได้หลักจากการเก็บหาของป่ามองเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการป่าชุมชนและต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชน และให้ความสำคัญในทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการป่าชุมชน

ด้านวัสดุอุปกรณ์

ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนในเรื่องระบบข่าวสารเพื่อการใช้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางราชการรวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานยังไม่มีและไม่มีโรงเรียนที่ใช้ในการประชุมหรือเก็บวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องทำขอบเขตแผนที่ (GPS) วัสดุอุปกรณ์อื่นๆที่จำเป็นต้องใช้คือ จอบ เสียม มีด คราด ที่ใช้อยู่เป็นของส่วนตัวสิ่งของวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นส่วนกลางของป่าชุมชนยังไม่มีใช้ ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนจะมีบทบาทการมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมแม้ว่าบางกิจกรรมยังขาดวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็น หากมี

ใช้ส่วนตัวทุกคนจะนำมาไว้ในกิจกรรมนั้นๆ จึงทำให้เกิดความร่วมมือ ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ร่วมกัน มักจะเกิดการชำรุดเสียหายตามมาในบางครั้ง เนื่องจากการใช้งาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือเพียงพอในการใช้งานในทุกกิจกรรมและโรงเรียนที่ใช้ในการประชุมหรือเก็บวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องทำขอบเขตแผนที่ (GPS) เพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและความยั่งยืนของการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ดี

ด้านการจัดการ

ปัจจุบันการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบช่วยกันทำงานยังมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์ ค่าตอบแทน แบ่งหน้าที่การทำงานไม่ชัดเจน การวางแผนไม่รัดกุม ไม่มีระบบการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินงาน ส่วนขอบเขตพื้นที่ป่าชุมชนยังมีบางส่วนทับซ้อนกับพื้นที่หมู่บ้านข้างเคียง มีการขัดแย้งหรือข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐในพื้นที่กับชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ผู้นำ คณะกรรมการ ผู้ปฏิบัติการยังขาดการประสานงานที่ดี มติการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ นั้นยังขาดการต่อเนื่อง บทบาทหน้าที่สร้างความเข้าใจสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่มี ความเข้มข้นในการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ดี

จึงสรุปได้ว่าสภาพการณ์ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 การดำเนินการนั้นพบว่า ชุมชนยังไม่มีการศึกษาในการประเมินสถานภาพการบริหารจัดการ รวมถึงระบบนิเวศและการพึ่งพาการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และยังคงพบว่า ชุมชนไม่มีแนวทางในการบริหารจัดการป่าชุมชนที่เป็นระบบเพื่อความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับหลักแนวคิดทฤษฎีการบริหารทรัพยากรการจัดการประกอบแต่ละประเด็น ด้านทรัพยากรบุคคล โครงสร้างการบริหารใช้คณะกรรมการป่าชุมชนชุดเดียวกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ในชุมชนไม่มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน ด้านเงินงบประมาณ การบริหารจัดการป่าชุมชนต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชน โดยไม่มีการเขียนแผนโครงการรองรับ ขาดแหล่งรายได้หรืองบประมาณที่เกิดจากภายในชุมชนคณะกรรมการป่าชุมชนยังไม่ได้ดำเนินการด้านแผนการจัดการและแผนการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาป่าชุมชน ด้านวัสดุอุปกรณ์ยังมีเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนไม่เพียงพอ ด้านการจัดการ คณะกรรมการป่าชุมชนยังไม่ได้ดำเนินการด้านระบบการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินงานรวมทั้งแผนจัดฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร

วัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

สรุปได้แต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ด้านทรัพยากรบุคคล

การพัฒนาต้องเน้นการปลูกจิตสำนึกด้านจิตสาธารณะหรือจิตอาสา โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้รับรู้ถึงความเป็นเจ้าของป่าชุมชนทุกคน ปรับปรุงพัฒนาระบบทรัพยากรบุคคลภายใน ถ้าหากชาวชุมชนจะยกระดับการบริหารจัดการป่าชุมชนในโครงสร้างการบริหารจัดการที่สามารถใช้ทดแทนกันได้หรือออกแบบกำหนดโครงสร้างเป็นการเฉพาะ นำผู้ที่มีส่วนได้เสียและผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จริง มีศักยภาพการเป็นผู้นำ กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขึ้นมาเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน โดยการจัดโครงสร้างตำแหน่งและแผนอัตรากำลังคนใหม่ กระบวนการจัดสรร/โยกย้าย คณะกรรมการหมู่บ้านควรแยกออกจากชุดคณะกรรมการป่าชุมชนกำหนดบทบาทหน้าที่ให้คณะกรรมการแต่ละคนชัดเจน โดยกำหนดสายการปฏิบัติงานตามโครงสร้างใหม่รับผิดชอบโซนพื้นที่เขตป่าชุมชน รองประธานคนที่ 1 รับผิดชอบการจัดการบริเวณโซนป่าต้นน้ำ รองประธานคนที่ 2 รับผิดชอบการจัดการบริเวณโซนป่าใช้สอยและป่าประเพณี รองประธานคนที่ 3 รับผิดชอบการจัดการบริเวณโซนป่าเฉพาะปลูกและสร้างโอกาสนำสมาชิกป่าชุมชน แบ่งบางส่วนไปศึกษาอบรมดูงานหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน

ด้านเงินงบประมาณ

ตั้งเป้าหมายงบประมาณประจำปีในแต่ละปีให้ชัดเจนวางแผนจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการป่าชุมชน เช่น การเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านอัตราค่าจ้างคณะกรรมการป่าชุมชนแปดคนที่ไม่ได้รับเงินตอบแทนใดๆจากส่วนราชการหรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการป่าชุมชน ตั้งงบภารกิจเชิงรุก งบฉุกเฉิน แสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ส่วนราชการมีงบประมาณให้ทุกปี นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและควรนำเอาทรัพยากรในป่าชุมชนที่มีอยู่มาจำหน่ายในรูปแบบที่ก่อให้เกิดรายได้แล้วนำเข้าส่วนกลาง เพราะจะมีรายได้เพิ่มอีกส่วนหนึ่ง

ด้านวัสดุอุปกรณ์

ประเด็นด้านวัสดุอุปกรณ์ ควรพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชน ปรับปรุงระบบข่าวสารเพื่อการใช้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางราชการและรวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน จัดทำแผนงบประมาณในส่วนของวัสดุอุปกรณ์สำนักงานเช่นเครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องมือช่วยทำขอบเขตแผนที่ (GPS) และโรงเรือนให้ชัดเจน ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนจะมีบทบาทการมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมแม้ว่าบางกิจกรรมยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น หากมีใช้ส่วนตัวทุกคนจะนำมาร่วมในกิจกรรมนั้นๆ จึงทำให้เกิดความร่วมมือ ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ร่วมกันมักจะเกิดการชำรุดเสียหายตามมาในบางครั้ง เนื่องจากการใช้งาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่เพียงพอในการใช้งานในทุกกิจกรรมและโรงเรือนที่ใช้เก็บเครื่องมือหรือใช้ในการประชุมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและความยั่งยืนของการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ดี ดัดแปลงงบประมาณส่วนอื่น ตั้งงบประมาณเพิ่มขึ้นจากเดิมทุกปี นำมาจัดหาซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้มีใช้ในส่วนกลาง

ด้านการจัดการ

ปรับปรุงระบบสนับสนุนการทำงานของป่าชุมชน กำหนดนโยบายและแผนงานวางแผนการดำเนินงานแบบมีระบบให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม ผู้นำทางศาสนาควรมีบทบาทสำคัญและกลุ่มเยาวชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วม มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ ศึกษาดูงานว่าแนวทางการพัฒนาการจัดการด้านรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนผู้นำ คณะกรรมการ ผู้ปฏิบัติการยังขาดการประสานงานที่ดี มติการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ นั้นยังขาดการต่อเนื่อง บทบาทหน้าที่สร้างความเข้าใจสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่มี ความเข้มข้นในการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ดี ประธานและคณะกรรมการป่าชุมชน นำป่าชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรนำป่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และทุกคนมีส่วนร่วมนำบ้านทุกหลังของสมาชิกป่าชุมชนเป็นโฮมสเตย์ เพราะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวธรรมชาติสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม ผลตอบแทนรายได้ค่าครองชีพเพิ่มจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย

จึงสรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 การดำเนินการนั้นจะต้องสอดคล้องกับหลักแนวคิดทฤษฎีการบริหารทรัพยากรการจัดการรูปแบบการจัดการเป็นไปในลักษณะ ชุมชนหรือภาคประชาชนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนงานภายใต้การพัฒนาโดยอาศัยศักยภาพและภูมิปัญญาของชุมชนบนหลักการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชนและสถาบันทางสังคมอื่นๆ เน้นหนุนเสริมระบบการทำงาน

ของชุมชนยึดหลักการและเป้าหมายเป็นสำคัญ คือ การเคารพชุมชนและผู้คนในชุมชน โดยชุมชนหรือผู้คนในชุมชนเป็นเจ้าของป่าชุมชนนั่นเอง ซึ่งสามารถแยกหลักการประกอบแต่ละประเด็นดังนี้ ด้านทรัพยากรบุคคลปรับปรุง โครงสร้างการบริหารแยกออกจากคณะกรรมการหมู่บ้าน ประเด็นด้านเงินงบประมาณกำหนดแผนและเป้าหมายงบประมาณประจำปี ประเด็นด้านวัสดุอุปกรณ์ จัดทำการรายงานผลปฏิบัติงานและจัดงบประมาณส่วนวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยหรือโรงเรือนเพื่อให้มีใช้ส่วนกลาง กิจกรรมที่ต้องลงมือปฏิบัติทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมกับชุมชน ประเด็นด้านการจัดการ กำหนดหน้าที่ให้ชัดเจนจัดให้มีระบบการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินงาน

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่พบจากการศึกษาที่สำคัญ ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

จากผลการศึกษาพบว่า สภาพการณ์ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตามหลักโครงสร้างการบริหารจัดการป่าชุมชนนั้น ในแต่ละประเด็นตามแนวคิดและทฤษฎีต่อไปนี้ คือ

ประเด็นด้านทรัพยากรบุคคล มีจำนวนคณะกรรมการป่าชุมชน 11 คน ประธานอีก 1 คน รวมทั้งหมด 12 คน และเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่งแต่ละท่านจะมีหน้าที่รับผิดชอบคนละ 2 ตำแหน่งคือ หนึ่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน สองเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน การทำหน้าที่คณะกรรมการป่าชุมชนจะอยู่ในตำแหน่งวาระจนถึงผู้ใหญ่บ้านมีอายุครบ 60 ปี หรือมีการลาออกจากตำแหน่งโดยความสมัครใจของตนเอง ตำแหน่งที่ว่างลงต้องมีการคัดเลือกหรือแต่งตั้งจากผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น ส่วนเรื่องหน้าที่รับผิดชอบมีหน้าที่ประชุมร่วมกันและช่วยเสนอความคิดเห็นออกกฎระเบียบของป่าชุมชนและส่วนใหญ่ เป็นการช่วยเหลือดูแลความเรียบร้อย การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในด้านการบริการสาธารณะต่างๆ เช่น ดูแลน้ำใช้อุปโภคบริโภคภายในหมู่บ้าน หรือประสานประชาสัมพันธ์ข่าวสารจากส่วนราชการ ทุกคนที่เป็นสมาชิกป่าชุมชนในพื้นที่ให้ความร่วมมืออย่างดี จะมีบ้างบางคนที่ยังขาดจิตสำนึกด้านจิตอาสาในการพัฒนา เพราะบางครั้งในบางกิจกรรมไม่มีค่าตอบแทนมีข้อเสียในเรื่องตำแหน่งหน้าที่ซ้ำซ้อน คณะกรรมการแต่ละท่านทำงานสองตำแหน่ง ทำให้ผลการทำงานอาจมีประสิทธิภาพลดน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับอรดาวลัย ธนาวุฒิ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชนในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มเยาวชนมี

กิจกรรมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทุกกลุ่มจะให้ความสำคัญและสนใจกับทุกกิจกรรมเสมอ เช่น การทำพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ การทำพิธีบวชป่า การทำแนวกันไฟ การปลูกป่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดความรัก ความหวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ต้องการเห็นป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเยาวชนในรุ่นต่อไปในอนาคตซึ่งยังได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการป่าชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงและยั่งยืนจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ องค์กรประชาชน เพื่อดำเนินการจัดการป่าให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เข้มแข็งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของผู้นำองค์กร ที่จะดูแลป่าไม่ให้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในชุมชน หากมีสมาชิกป่าชุมชนบางคนยังขาดจิตสำนึกจะส่งผลเสียต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนโดยรวม

ประเด็นด้านเงินงบประมาณ ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชนตลอด ไม่มีรายได้หรืองบประมาณที่เกิดจากภายในชุมชนเอง โดยจะได้รับเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภออมก๋อย จำนวน 10,000 บาท และยังได้รับเงินจากจากสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียงจำนวน 20,000 บาท จากสำนักงานอำเภออมก๋อย จำนวน 2,000 บาท ได้วางแผนนำเงินที่ได้รับมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภออมก๋อย จำนวน 10,000 บาท นำไปสร้างฝายชะลอน้ำจำนวน 2 ฝาย ฝายละ 5,000 บาท เงินจากสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียง จำนวน 20,000 บาท จากสำนักงานอำเภออมก๋อย จำนวน 2,000 บาท นำเงินไปช่วยดูแลเรื่องน้ำอุปโภคและบริโภคตลอดทั้งปี งบประมาณที่ได้รับจากทั้ง 3 หน่วยงาน ไม่ต้องเขียนโครงการขอแต่อย่างใด และทั้ง 3 หน่วยงานส่งตัวแทนหรือเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบ ถ่ายภาพ จัดบันทึกเพื่อเป็นหลักฐานในทุกๆ กิจกรรม มีข้อดีของการที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางหน่วยงานภายนอกชุมชนแต่ควรจะทำให้เกิดรายได้จากภายในชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ชัชฎาภกร ละทะโล (2556) ได้ศึกษาถึงเรื่อง บทบาทเชิงบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาทะนุงในการส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาทะนุง อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน พบว่า ในการส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก โดยบทบาทเชิงบริหารจัดการในฐานะที่เป็นผู้ประสานเครือข่าย ทำให้เกิดเครือข่ายความรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัด โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญซึ่งยังได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการป่าชุมชนที่ชี้ให้เห็นถึงแนวของดัชนีชี้วัดความยั่งยืนของป่าชุมชนไว้ว่า ความหลากหลายของภูมิประเทศและวัฒนธรรมของป่าชุมชนแต่ละแห่งมีจุดร่วมที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จในการจัดการป่าและมีความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนสามารถมองได้ ชุมชนอนุรักษ์ป่ามักมีผลประโยชน์ร่วมกัน เพราะพื้นฐานการ

อนุรักษ์ป่าของชาวบ้านคือการได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดิน น้ำ ป่า เพื่อการเกษตรและการใช้ผลผลิตจากป่าในชีวิตประจำวัน การอนุรักษ์ป่าจึงเป็นการพิทักษ์ผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

ประเด็นด้านวัสดุอุปกรณ์ ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนในเรื่องระบบข่าวสารเพื่อการใช้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางราชการและรวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน ยังไม่มี สถานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชน ใช้ศาลาเอนกประสงค์ภายในหมู่บ้านเป็นสถานที่ดำเนินงาน หรือใช้บ้านของประธานป่าชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นครั้งคราว ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนไม่มีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยและเป็นสิ่งที่จำเป็นใช้เพียงพอรวมถึงโรงเรียนที่ใช้ในการประชุมหรือเก็บวัสดุอุปกรณ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้จะเป็นของส่วนตัวของสมาชิกเอง ส่วนสิ่งของวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนกลางนั้นยังไม่มีใช้ ผลเสียของการใช้วัสดุอุปกรณ์ส่วนตัวของประชาชนจะมีผลต่อความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการป่าชุมชน ประชาชนบางท่านอาจไม่มีวัสดุอุปกรณ์ส่วนตัวจะมีส่วนร่วมในด้านแรงงานมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ วุฒิชัย พิรุณสุนทร (2554) ได้ศึกษา ปัจจัยทางการบริหารที่มีผลต่อการจัดการป่าชุมชนของคณะกรรมการป่าชุมชนในพื้นที่สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น พบว่า ป่าชุมชนถือได้ว่าเป็นป่าเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ผลผลิตจากป่า เช่น ฟืน ถ่าน อาหารป่า ตลอดจนสมุนไพร ไม้พื้นบ้าน ฯลฯ สามารถอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการลดภาระค่าครองชีพของราษฎร รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินงานร่วมกันอยู่อย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานจัดการป่าชุมชนจึงได้รับการขานรับจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งยังได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการป่าชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงมิติทางด้านสังคมได้มองถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการป่าชุมชนเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนคือมีความเป็นชุมชนสูง สมาชิกของชุมชนยังรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมไว้ได้ เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มีความเป็นเพื่อนบ้านช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงานกัน ดังนั้นความเป็นชุมชนอาจสะท้อนออกมาในรูปแบบความเชื่อ อุดมการณ์ และพิธีกรรม ที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติร่วมกัน

ประเด็นด้านการจัดการ มีการวางแผนการดำเนินงานแบบไม่เฉพาะเจาะจงทุกปี ปีละ 2 ครั้ง เกณฑ์การเรียกประชุม ชี้แจงเรื่องกำหนดแผนการดำเนินงานแบบไม่ระบุเวลา เน้นออกคณะกรรมการป่าชุมชนและสมาชิกทุกคนร่วมกันประชุมและวางแผนการจัดกิจกรรมต่างๆ สมาชิกทุกคนทราบถึงกฎระเบียบของป่าชุมชนเป็นอย่างดี ไม่มีการประเมินผลการบริหารจัดการป่าชุมชน และขอบเขตพื้นที่ไม่ชัดเจนทับซ้อนกับหมู่บ้านข้างเคียง และข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐในพื้นที่กับชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อการยังชีพผลของการบริหาร

จัดการที่ไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติจะเกิดข้อเสียต่อทุกๆด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาย เชนันท์ (2551) ได้ศึกษา การทดแทนของพันธุ์ไม้ในป่าชุมชนภายใต้การจัดการของชุมชนบ้านหินเหล็กไฟ และบ้านห้วยมะนาว พบว่าข้อมูลทางนิเวศวิทยาของป่าอนุรักษ์ ป่าชุมชน ป่าใช้สอยดั้งเดิม และป่าใช้สอยฟื้นฟู ถึงพัฒนาการจัดการและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่มีกฎระเบียบของชุมชนเป็นตัวควบคุม และพบว่าบ้านห้วยมะนาวมีค่านิเวศป่าไม้ดีกว่าบ้านหินเหล็กไฟเนื่องจากผลของการใช้ประโยชน์และกระบวนการจัดการป่าไม้ของห้วยมะนาวดีกว่าบ้านหินเหล็กไฟ ซึ่งยังได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการป่าชุมชนที่ชี้ให้เห็นถึงระบบการบริหารจัดการป่าชุมชนถือเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน สมาชิกของชุมชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการใช้ประโยชน์จากป่า สมาชิกของชุมชนอื่นไม่มีสิทธิใช้ทรัพยากรในป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ถ้าได้รับอนุญาตจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขชุมชนเจ้าของป่า เช่น อนุญาตให้เก็บของป่าไปใช้หรือไปบริโภค แต่ห้ามนำไปขาย เพราะจะเกิกลำดับผลิตของชุมชนนั้น ซึ่งในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าเพื่อใช้ภายในชุมชน

โดยสรุป สภาพการณ์ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 การดำเนินการนั้นจะต้องสอดคล้องกับหลักแนวคิดทฤษฎีการบริหารทรัพยากรการจัดการประกอบแต่ละประเด็น ด้านทรัพยากรบุคคล โครงสร้างการบริหารใช้คณะกรรมการป่าชุมชนชุดเดียวกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ประเด็นด้านเงินงบประมาณขาดแหล่งรายได้หรืองบประมาณที่เกิดจากภายในชุมชนคณะกรรมการป่าชุมชนยังไม่ได้ดำเนินการด้านแผนการจัดการและแผนการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาป่าชุมชน ประเด็นด้านวัสดุอุปกรณ์ ยังมีเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนไม่เพียงพอและโรงเรือนที่ใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประเด็นด้านการจัดการ คณะกรรมการป่าชุมชนยังไม่ได้ดำเนินการด้านระบบการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินงานรวมทั้งแผนจัดฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ซึ่งได้สอดคล้องกับที่กรมป่าไม้ (2540: 17) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชน ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมนุษยชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม สรุปหลักการสำคัญของป่าชุมชนไว้ 4 ประการ คือ ประการแรก เป็นการจัดการเพื่อรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศวิทยาของชุมชนและของประเทศไทยโดยรวม ประการที่สอง เพื่อตอบสนองต่อเศรษฐกิจในการยังชีพของชุมชน ประการที่สาม เป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และประการสุดท้าย สิทธิในการดูแลรักษาจัดการและประโยชน์จากป่าชุมชนเป็นสิทธิร่วมของคนทั้งชุมชน

สรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาของป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ผลการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 35 คนและโดยการเสวนากลุ่ม พบว่า การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 สรุปการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นด้านทรัพยากรบุคคล ปรับปรุงพัฒนาระบบทรัพยากรบุคคลภายใน ภายใน ถ้าหากชาวชุมชนจะยกระดับการบริหารจัดการป่าชุมชนในโครงสร้างการบริหารจัดการที่สามารถใช้ทดแทนกันได้หรือออกแบบกำหนดโครงสร้างเป็นการเฉพาะ นำผู้ที่มีส่วนได้เสียและผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จริง มีศักยภาพการเป็นผู้นำ กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขึ้นมาเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน โดยการจัด โครงสร้างตำแหน่งและแผนอัตรากำลังคนใหม่ กระบวนการจัดสรร/โยกย้าย คณะกรรมการหมู่บ้านควรแยกออกจากชุดคณะกรรมการป่าชุมชน มอบหมายภารกิจหน้าที่ชัดเจน ทุกตำแหน่งควรจะมีการเพิ่มความรู้และทักษะการปฏิบัติหน้าที่ โดยเข้ารับการอบรมหรือศึกษาดูงานสม่ำเสมอทุกๆ ปี การพัฒนาต้องเน้นการปลูกจิตสำนึกด้านจิตสาธารณะหรือจิตอาสา โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้รับรู้ถึงความเป็นเจ้าของป่าชุมชนทุกคน สร้างโอกาสนำสมาชิกป่าชุมชนแบ่งบางส่วนไปศึกษาอบรมดูงานหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน หากการดำเนินการบริหารจัดการป่าชุมชนยังมีโครงสร้างที่ซ้ำซ้อนกับตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่เกิดผลดีกับการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างแน่นอน

ในกระบวนการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ วันทนา บัลลังก์ (2547) ได้ศึกษาถึง ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำชุมชนเพื่อการจัดการต้นน้ำแสนสุข ตำบลศรีคำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พบว่า ศักยภาพผู้นำทั้งทางด้านการประสานงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การริเริ่มกิจกรรมในการจัดการต้นน้ำในหมู่บ้าน การระดมทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเสริมสร้างความรู้และการสร้างหรือส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่เกิดจากตัวบุคคลและการทำกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีความร่วมมือเกิดขึ้น เริ่มตั้งแต่ภายในหมู่บ้าน ที่ต้องรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดผู้นำในหมู่บ้าน เพื่อเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านและผู้ประสานงานกับองค์กรภายนอกหมู่บ้าน เพื่อเข้ามาช่วยในสิ่งที่หมู่บ้านต้องการความช่วยเหลือ จึงก่อให้เกิดรูปแบบเครือข่ายขึ้น ซึ่งยังได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการป่าชุมชนที่ชี้ให้เห็นถึงแนวของดัชนีชี้วัดความยั่งยืนของป่าชุมชนไว้ว่า ความหลากหลายของภูมิประเทศและวัฒนธรรมของป่าชุมชนแต่ละแห่งมีจุดร่วมที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จในการจัดการป่าและมีความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนสามารถมองได้สองมิติ คือ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านนิเวศวิทยา ส่วนมิติทางด้านสังคมนั้นต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งและมีภูมิปัญญาสูง ทั้งผู้นำตามธรรมชาติและผู้นำที่เป็นทางการ นอกจากสามารถควบคุมและรักษากฎระเบียบต่างๆ ของชุมชนได้แล้ว ยังต้องสามารถปรับใช้ภูมิปัญญาและจารีตประเพณีท้องถิ่นให้เข้ากับสภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สำคัญที่สุดคือทำงานบนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นหลัก

ประเด็นด้านเงินงบประมาณ วางแผนจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการบริหาร ตั้ง
งบภารกิจเชิงรุก งบฉุกเฉิน แสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ส่วนราชการมีงบประมาณให้ทุกปี
นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและควรนำเอาทรัพยากรในป่าชุมชนที่มีอยู่มาจำหน่ายใน
รูปแบบที่ก่อเกิดรายได้และนำเข้าสู่ส่วนกลาง เพราะจะมีรายได้เพิ่ม ควรจัดหาแหล่งเงินทุนภายใน
เพื่อมาพัฒนาป่าชุมชนเพราะเงินเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนา อย่างเช่น จัดผ้าป่า จัดพิธีบวชป่า ผู้
มาร่วมพิธีร่วมบริจาคเงินเพื่อการพัฒนาป่าชุมชนได้ การวางแผนการใช้เงินงบประมาณที่มีอยู่เริ่ม
ด้วยการประชุมคณะกรรมการป่าชุมชน ระดมความคิดเห็น จัดลำดับความจำเป็นและความสำคัญที่
จะนำเงินงบประมาณไปใช้ในส่วนที่เกิดประโยชน์สูงสุดกับกลุ่มคนส่วนใหญ่ก่อนเสมอหากมีการ
ดำเนินการเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดจะมีผลดีต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนเพราะเกิด
กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ เผล็ง ขำเพ็ง (2543) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วม
ของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านทุ่งยาว ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง
จังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการอยู่รอดของป่าก็คือ ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของ
ชาวบ้านในพื้นที่นั่นเอง เพราะชาวบ้านจะได้รับประโยชน์จากการจัดการป่าไม้ในรูปแบบของป่า
ชุมชน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ได้อย่างยั่งยืนอีกทางหนึ่งด้วย
ซึ่งยังได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการป่าชุมชนที่ชี้ให้เห็นถึงเหตุที่มีการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติต้องการให้มีทรัพยากรธรรมชาติสำหรับมนุษย์ได้ใช้สอยและพึ่งพาในการ
ดำรงชีวิต ทั้งโดยปัจจัยพื้นฐาน คือ ปัจจัย 4 ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยของชีวิตการ
จัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้น มีความมุ่งหวังอย่างยิ่งที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์และสิ่งที
เกี่ยวข้องดีขึ้น คุณภาพชีวิตนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ปัจจัยทางการศึกษา เศรษฐกิจ สภาพสังคม เชื้อ
ชาติ สภาพทางภูมิศาสตร์ สถานภาพทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องที่ สุดท้ายคือ
ความพอใจในด้านเศรษฐกิจซึ่งสำคัญมากที่สุด ดังนั้น แนวทางดำเนินการจัดการเพื่อให้คุณภาพ
ชีวิตที่ดีนั้น จะต้องพิจารณาปัจจัยดังกล่าวข้างต้นนี้ด้วย

ประเด็นด้านวัสดุอุปกรณ์ ควรพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชน ปรับปรุงระบบ
ข่าวสารเพื่อการใช้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางราชการและรวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน
จัดทำแผนงบประมาณในส่วนของวัสดุอุปกรณ์ ของใช้ในสำนักงานที่ทันสมัย เช่น เครื่อง
คอมพิวเตอร์ เครื่องมือที่ช่วยในการกำหนดขอบเขตแผนที่ (GPS) ให้ชัดเจน ตัดงบประมาณส่วน
อื่นๆ ในบางรายการ ตั้งงบประมาณเพิ่มเพื่อนำมาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ส่วนกลางหากมีวัสดุอุปกรณ์
ส่วนกลางใช้จะเกิดผลดีมากกว่าเพราะ เป็นการร่วมมือของประชาชนด้านการใช้แรงงานมากกว่า
วัสดุอุปกรณ์ โดยไม่ต้องให้ประชาชนนำวัสดุอุปกรณ์ส่วนตัวมาใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชน
ซึ่งสอดคล้องกับ สุภชัย พันธุ์ทอง (2554) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของ

ประชาชน ตำบลเสริมซ้าย อำเภอสว่าง จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านการดำเนินการ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การได้รับการฝึกอบรม และการได้รับข้อมูลข่าวสาร (Sig < .05) ซึ่งยังได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการป่าชุมชนที่ชี้ให้เห็นถึงเหตุที่มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นต่อสิ่งใด ระบบใด หรือท้องที่ใด มีความต้องการ นอกจากจะเกี่ยวข้องกับการใช้วัสดุอุปกรณ์แล้วยังเกี่ยวข้องกับการเพิ่มศักยภาพในการมีส่วนร่วมและการปรับปรุงซ่อมแซม แล้วก็ยังต้องใช้ให้มีการจัดองค์ประกอบภายในระบบสิ่งแวดล้อมหรือให้มีชนิด ปริมาณของแต่ละชนิด และสัดส่วนของวัสดุอุปกรณ์ในระบบ ให้ได้มาตรฐาน ทำให้ระบบการบริหารจัดการ อยู่ในภาวะสมดุลตามธรรมชาติ

ประเด็นด้านการจัดการ ปรับปรุงระบบสนับสนุนการทำงานของป่าชุมชน กำหนดนโยบายและแผนงาน วางแผนการดำเนินงานแบบมีระบบให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม ผู้นำทางศาสนาควรมียุทธศาสตร์สำคัญและกลุ่มเยาวชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วม มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ ศึกษาดูงานแนวทางการพัฒนาการจัดการด้านรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ประธานและคณะกรรมการป่าชุมชนนำป่าชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรนำป่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และให้ทุกคนมีส่วนร่วมนำบ้านทุกหลังของสมาชิกป่าชุมชนเป็นโฮมสเตย์ เพราะเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและเป็นข้อดีในด้านเศรษฐกิจได้รับผลตอบแทนเป็นการเพิ่มรายได้ค่าครองชีพจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง ควรจัดทำแผนงบประมาณให้รอบคอบ รัดกุมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วิเชียร บุญระชัยสวรรค์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่ป่าในตำบลแม่กิ อำเภอบางบาล จังหวัดมณฑลยโสธร พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นเริ่มจาก ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงการศึกษาสาเหตุของปัญหาและการแก้ไขปัญหา และการอนุรักษ์ ขึ้นตอนต่อมาได้แก่ การร่วมหาวิธีการและการตัดสินใจแก้ไขปัญหา โดยจัดเวทีประชุมประชาคมหมู่บ้านหรือตำบล โดยมีผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านร่วมเป็นกรรมการกลางในการจัดการป่าของชุมชน และตั้งกฎระเบียบในการแก้ปัญหาแต่ละด้าน มีการร่วมวางแผน กำหนดกิจกรรมในการดำเนินงาน เช่น ร่วมประชุมวางแผน และกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การบวชป่า การปลูกป่า รวมทั้งประชุมคณะกรรมการชาวบ้าน เพื่อเพิ่มความเข้าใจในส่วนประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนโดยมีการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชน ได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนจากผู้เชี่ยวชาญในงานป่าไม้ และยังได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากสำนักงานป่าไม้ซึ่งยังได้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการป่าชุมชนที่สะท้อนให้เห็น

ถึงมิติทางด้านสังคมได้มองถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการป่าชุมชนเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนคือต้องมีจิตสำนึกในการรักษาป่าที่เข้มแข็งและลึกซึ้งกว่าการมีประโยชน์ร่วมกัน คือมีอุดมการณ์ มีความเชื่อ ที่จะพิทักษ์สิทธิของชุมชนและสิทธิธรรมชาติในทางเป็นมนุษย์มิให้ถูกก้าวล้ำจากบุคคลภายนอก ทั้งนี้จิตสำนึกอาจเกิดขึ้นได้จากหลายเหตุผล เช่น เกิดจากประเพณี ความเชื่อ เป็นอุดมการณ์ที่สืบทอดกันมา เกิดจากความจำเป็นในการป้องกันและรักษาคุณภาพของระบบนิเวศชุมชน รักษาป่าต้นน้ำ ป่าซับน้ำ เกิดจากการร่วมกันต่อต้านการรุกรานจากภายนอก

แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่พบปัจจุบัน ในเรื่องการกำหนดขอบเขตของป่าชุมชนที่ไม่ชัดเจน ทำให้มีกรณีพิพาทกับหมู่บ้านข้างเคียงเป็นประจำ ควรให้ผู้นำพบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชนหมู่บ้านข้างเคียง ทำความเข้าใจทุกฝ่าย เจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานในพื้นที่ต้องมีข้อตกลงร่วมกับประชาชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อจัดซื้อพิพาทต่างๆและการกำหนดขอบเขตพื้นที่ควรนำเครื่องมือที่ทันสมัย (GPS) นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดเขตพื้นที่ป่าชุมชน

โดยสรุป แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 การดำเนินการนั้นจะต้องสอดคล้องกับหลักแนวคิดทฤษฎีการบริหารทรัพยากรการจัดการประกอบแต่ละประเด็น ด้านทรัพยากรบุคคล ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารแยกออกจากคณะกรรมการหมู่บ้าน ประเด็นด้านเงินงบประมาณ กำหนดแผนและเป้าหมายงบประมาณประจำปี ประเด็นด้านวัสดุอุปกรณ์ จัดงบประมาณส่วนวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยและโรงเรือน เพื่อให้มีใช้ส่วนกลาง ประเด็นด้านการจัดการ กำหนดหน้าที่ให้ชัดเจนจัดให้มีระบบการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินงาน หากการดำเนินการเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้จะนำมาซึ่งการบริหารจัดการป่าชุมชนที่มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งได้สอดคล้องกับที่ อรดาวัลย์ ธนาวิวัฒน์ (2555: 19) การบริหารจัดการป่าชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงและยั่งยืนจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่า ประโยชน์ที่ต้องการจากป่า จะเป็นสิ่งกำหนดวัตถุประสงค์ในการรักษาป่านั้นไว้ เช่น ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร แหล่งต้นน้ำลำธารเพื่อเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน

2. การมีระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมกันเองระหว่างประชาชนในหมู่บ้าน การจัดการชุมชนจะมีระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่วางไว้ เป็นที่ยอมรับของทุกคนในหมู่บ้าน เมื่อมีการละเมิด จะมีการปรับไหมหรือการลงโทษตามกติกาที่ได้ตกลงกันไว้

3. องค์กรประชาชน เพื่อดำเนินการจัดการป่าให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ จะต้องมียกองค์กรประชาชนที่เข้มแข็งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของผู้นำองค์กร ที่จะดูแลป่าไม่ให้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในชุมชน

4. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การบริหารจัดการป่าชุมชนขององค์กรประชาชนในหมู่บ้าน จะต้องอาศัยการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น การสนับสนุนทางวิชาการ การสนับสนุนอุปกรณ์และวัสดุที่จำเป็น เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการป่าให้เกิดประโยชน์สนองความต้องการได้อย่างเพียงพอและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ต.ยางเปียง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่ ได้ค้นพบข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษา สภาพการณ์ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชน จึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรกำหนดแนวนโยบายของรัฐที่จำเป็นต้องสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านอัตราค่าจ้างคณะกรรมการป่าชุมชน
2. รัฐต้องกำหนดกฎหมายแนวนโยบายในด้านกฎหมายสนับสนุนของชุมชนให้เป็นปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมที่มีอยู่

ข้อเสนอแนะเชิงการบริหาร

1. ควรกำหนดแผนงบประมาณประจำปีที่เกิดจากรายได้ภายในชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. ควรกำหนดถึงเป้าหมายการบริหารจัดการป่าชุมชนที่มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลสูงสุดรวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานในรอบแต่ละปี

ข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงการบริหารจัดการในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ส่งผลกับสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน
2. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการเพิ่มศักยภาพคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยรวมที่มั่นคงและยั่งยืน (ดัชนีชี้วัดความสุข)

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. 2540. แผนการดำเนินงานในโครงการส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชนในพื้นที่แนวกันชน
ส่วนป่าชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้.
- _____. 2555. “นโยบายการป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
<http://pirun.ku.ac.th/~fforwpk/document/policy.html>. (31 สิงหาคม 2556).
- กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. 2551. ฐานข้อมูลพื้นที่ป่าไม้. กรุงเทพฯ: กรมอุทยาน
แห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543. การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป
การศึกษา. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. 2544. ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- โกลม แพรกทอง. 2537. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับป่าไม้ชุมชน. นนทบุรี: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณะกรรมการรางวัลลูกโลกสีเขียว. 2551. ป่าสร้างชุมชน ชุมชนสร้างป่าหนึ่งทศวรรษรางวัลลูก
โลกสีเขียว. กรุงเทพฯ: ทวีวัฒนาการพิมพ์.
- จักรพันธ์ ปิยะจะสุวรรณ. 2545. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.
- ชัชฎาภกร ละทะโล. 2556. บทบาทเชิงบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาทะนุงในการ
ส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาทะนุง อำเภอนาหมื่น จังหวัด
น่าน. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ. 2536. ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางการพัฒนา เล่ม 2
ป่า ชุมชนภาคเหนือศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน. กรุงเทพฯ:
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ศุลา มหาสุรฉัตร. 2545. หลักการจัดการ หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.
- นรชาติ วงศ์วันดี. 2554. ความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชน บ้านดงผาปูน ตำบลบ่อเกลือใต้
อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิรมล กิตติกุล. 2554. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 14. กาญจนบุรี: คณะวิทยาการจัดการ
สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.

- บุญเพ็ง วงศ์หน่อบุญธรรม. 2550. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา ประชาชนในเมืองไซทานี ในนครหลวงเวียงจันทน์. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. 2554. ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เผด็จ ขำเพ็ง. 2537. แนวคิดป่าชุมชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- _____. 2543. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านทุ่งยาว ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พัฒน์ บุญรัตน์พันธ์. 2517. การสร้างพลังชุมชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. 2550. **Organization and Management** คู่มือนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. 2545. ป่าชุมชนสาระสำคัญและประเด็น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2527. “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน”. น. 13-16. ใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สักดิโสภารการพิมพ์.
- รุ่งเสาวลักษณ์ ชันแก้ว. 2550. การจัดการป่าชุมชนของประชาชนบ้านศรีบัวบาน ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วันทนา บัลลังก์. 2547. ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำชุมชนเพื่อการจัดการต้นน้ำบ้านแสนสุข ตำบลศรีคำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยา สิริพิจน์. เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 7 สังกัดกลุ่มประสานงานโครงการพระราชดำริสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16. 2555. สัมภาษณ์. 15 ธันวาคม.
- วิเชียร บุญระชัยสุวรรณ. 2555. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่ป่าในตำบลแม็ก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิโรจน์ ก่อสกุล. 2554. ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- วุฒิชัย พิรุณสุนทร. 2554. ปัจจัยทางการบริหารที่มีผลต่อการจัดการป่าชุมชนของคณะกรรมการ
ป่าชุมชนในพื้นที่สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศักดิ์ชัย พรหมเสน. นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียง อำเภอมกนัง จังหวัด
เชียงใหม่. 2556. สัมภาษณ์. 20 ตุลาคม.
- สุภชัย พันธุ์ทอน. 2554. การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน ตำบลเสริมซ้าย
อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมชาย เชนันท์. 2551. การทดแทนของพันธุ์ไม้ในป่าชุมชนภายใต้การจัดการของชุมชนบ้านหิน
เหล็กไฟและบ้านห้วยมะนาว. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สันจิตา กาญจนพันธ์. 2534. ศักยภาพชุมชนในการอนุรักษ์ป่า: กรณีศึกษาภาคเหนือตอนบน.
การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การวางแผนพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรสิ่งแวดล้อมใน
ทศวรรษนี้ (2531-2540) ณ โรงแรมเวียงอินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 23-26
ตุลาคม 2534. กรุงเทพฯ: สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย ร่วมกับ วิทยาลัยครู
เชียงราย.
- _____. 2540. ความร่วมมือในการจัดการป่าระหว่างวัดกับรัฐ: กรณีป่าชุมชนวัดพระธาตุ
ดอยจอมแจ้ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. 2547. ป่าชุมชนของคนรากหญ้า. กรุงเทพฯ:
สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ.
- สำนักนโยบายและแผนพัฒนาคุณภาพและสิ่งแวดล้อม. 2549. แผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม
พ.ศ. 2550-2554. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนพัฒนาคุณภาพและสิ่งแวดล้อม.
- สุดารัตน์ พันธุ์ขาว. 2554. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหินแม่ช้าง ตำบล
โนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: สารนิพนธ์ปริญญาตรี,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2553. วิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรดาวลัย ธนาวุฒิ. 2555. บทบาทของผู้นำชุมชนในกระบวนการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชนบ้าน
หัวทุ่งอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- อมรรัตน์ รัตนาศัย. 2553. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่า บ้านป่าคาสุขใจ ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อำนวย คอวนิช. 2535. วนศาสตร์ชุมชน. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อำนาจ เจริญศิลป์. 2543. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อำพร ชำรงลักษณ์. 2551. องค์การ: ทฤษฎี โครงสร้าง และการออกแบบ. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทัย เลาหวิเชียร. 2544. หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

“การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 ตำบลยางเปียง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่”

โดย นางสาวเอื้องคำ สิริทัศน์

นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารองค์การภาครัฐและเอกชน

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้แบ่งข้อมูลทั้งหมดเป็น 3 ส่วน แต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบันของป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลและลักษณะทางเศรษฐกิจ

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. อายุปี

☐ ต่ำกว่า 20 ปี

☐ 21-30 ปี

☐ 31-40 ปี

☐ 41-50 ปี

☐ 51-60 ปี

☐ มากกว่า 60 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิทางการศึกษาขั้นสูงสุด

☐ ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 โปรดระบุ

☐ ประถมศึกษาปีที่ 4

☐ ประถมศึกษาปีที่ 6

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย

☐ สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย โปรดระบุ

4. อาชีพหลัก (อาชีพที่ใช้เวลาปฏิบัติงานมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นประจำ)

- ☐ เกษตรกรรม ☐ ค้าขาย ☐ รับจ้างทั่วไป
☐ รับราชการ ☐ อื่นๆ โปรดระบุ

5. อาชีพรอง (อาชีพที่ใช้เวลาปฏิบัติงานเป็นครั้งคราวหรือใช้เวลาปฏิบัติงานไม่ถึงครึ่งหนึ่งของเวลาปฏิบัติงานทั้งหมด)

- ☐ เกษตรกรรม ☐ ค้าขาย ☐ รับจ้างทั่วไป
☐ อื่นๆ โปรดระบุ

6. ท่านมีรายได้ที่เป็นเงินสดจากการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองในรอบปี พ.ศ. 2556 จำนวนเท่าไร

- ☐ ไม่เกิน 5,000 บาท ☐ 5,001-10,000 บาท
☐ 10,001-20,000 บาท ☐ มากกว่า 20,001 บาท ขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบันของป้าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

1. การบริหารจัดการป้าชุมชนมีจำนวนบุคลากรเท่าใด แต่ละตำแหน่งมีหน้าที่อะไร (ด้านทรัพยากรบุคคล)

.....

2. ได้เงินสนับสนุนในการบริหารจัดการป้าชุมชนจากไหน เท่าไหร่ (ด้านเงินงบประมาณ)

.....

3. เงินงบประมาณที่มีอยู่เพียงพอหรือไม่ อย่างไร (ด้านเงินงบประมาณ)

.....

4. มีการตรวจสอบงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการป้าชุมชนอย่างไร (ด้านเงินงบประมาณ)

.....

5. ในปัจจุบันมีสถานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชนหรือไม่อย่างไร (ด้านวัสดุอุปกรณ์)

.....

.....

6. ปัจจุบันป่าชุมชนมีวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้อะไรบ้างและที่มีอยู่เพียงพอหรือไม่อย่างไร (ด้านวัสดุอุปกรณ์)

.....

.....

7. มีการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชนปัจจุบันอย่างไร (ด้านการจัดการ)

.....

.....

8. มีกฎระเบียบของป่าชุมชนหรือไม่ อย่างไร (ด้านการจัดการ)

.....

.....

9. มีการประเมินผลการบริหารจัดการป่าชุมชนหรือไม่และผลเป็นอย่างไร (ด้านการจัดการ)

.....

.....

10. ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนหรือไม่ อย่างไร พร้อมยกตัวอย่าง (ด้านการจัดการ)

.....

.....

11. ปัจจุบันการบริหารจัดการป่าชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคอะไร (ด้านการจัดการ)

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

1. ตำแหน่งคณะกรรมการป่าชุมชนจะพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร (ด้านทรัพยากรบุคคล)

.....

.....

2. การจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อมาพัฒนาป่าชุมชนจำเป็นหรือไม่ อย่างไร (ด้านเงินงบประมาณ)

.....

.....

3. มีการพัฒนาวางแผนการใช้เงินงบประมาณที่มีอยู่อย่างไร (ด้านเงินงบประมาณ)

.....

.....

4. แนวทางในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์มาใช้เพิ่ม เพื่อให้เพียงพอได้อย่างไร (ด้านวัสดุอุปกรณ์)

.....

.....

5. พัฒนาการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างไร (ด้านการจัดการ)

.....

.....

6. ปรับปรุงกฎระเบียบที่มีอยู่ของป่าชุมชนหรือไม่ อย่างไร (ด้านการจัดการ)

.....

.....

7. รูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนจะพัฒนาหรือไม่ อย่างไร พร้อมยกตัวอย่าง (ด้านการจัดการ)

.....

.....

8. แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ท่านพบเห็นในการบริหารจัดการป่าชุมชน (ด้านการจัดการ)

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ภาคผนวก ข

รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 รวม 20 คน

ประธานคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

นายฤทธิ จุ่มภา

คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 จำนวน 11 คน

นางพินดา กาวีละ

นายแก้วลูน แก้วจันทร์มั่ง

นายสมยง จันพา

นายต๋น จุ่มภา

นายมิตร ทองชัย

นางศรีออน ศรีวิชัย

นายโสภา พยาเรือน

นาย อินก้วน ศรีวิชัย

นายสุคำ คำต่อ

นายปิ่น อุทเวียง

นางสาววลัยลักษณ์ อินตะเรือน

เจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันรักษาป่า

นายสมหมาย สิทธิคุ่น

เจ้าหน้าที่หน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

นายธีรยุทธ แสนสามกอง

ประธานกลุ่ม อสม.

นายจี ปัญญาแก้ว

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลยางเปียง

นายวิทยา สารอาท

ผู้ทรงคุณวุฒิ

นายสำราญ พยาเรือน

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยางเปียง จำนวน 3 คน

นายฉัตรชัย พรหมแสน

นางประทุมพร วุฒิลักษณ์

นางอรุณี ผืนเมฆา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวแทนประชาชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 รวม 10 คน

นายณพพร วุฒิลักษณ์

นายจรูญ มาโน

นายแถว สิริทัศน์

นางบุญชม อ่อนสะอาด

นางอภิญญา ก้ายอด

นางจันทร์สม ปันวาสี

นายบุญชื่น ปันสี

นายบุญสี สุขะ

นายสุพรรณ วิยะนา

นายสุพรรณ ชะกัน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 3 กลุ่มนักวิชาการภายนอกชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2 รวม 5 คน

นายนิรันดร์ ต๊ะซู้

ตัวแทน นักวิชาการ อบต.ยางเปียง ฝ่ายแผนงาน

นายศักดิ์ชัย พรหมแสน

ตัวแทน นักวิชาการ อบต.ยางเปียง ฝ่ายบริหาร

นางสาวสร้อยทอง สิริทัศน์

ตัวแทน นักวิชาการ อบต.ยางเปียง ฝ่ายการศึกษา

นางสาวสุชาดา แสนใจอิ

ตัวแทน นักวิชาการศึกษา สพป.ชม. เขต 5

นางสาวนันทมาศ วงศ์สม

ตัวแทน นักวิชาการศึกษา สพม. 34

จำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสามกลุ่มรวมทั้งหมด 35 คน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลการคัดเลือกตัวแทนคณะกรรมการป่าชุมชน 2 คนตัวแทน

กลุ่มผู้นำ 4 คน ตัวแทนชุมชน 3 คน ตัวแทนนักวิชาการ 3 คน

นายแก้วลูน แก้วจันทร์มัง

ตัวแทนคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

นางศรีออน ศรีวิชัย

ตัวแทนคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

นายสมหมาย สิริทัศน์

ตัวแทนเจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันรักษาป่า

นายวิทยา สาธาอาท

ตัวแทนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลยางเปียง

นางประทุมพร วุฒิลักษณ์

ตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลยางเปียง

นางอรุณี ฝั้นเมา

ตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลยางเปียง

นางบุญชม อ่อนสะอาด

ตัวแทนชุมชนบ้านยางเปียงหมู่ที่ 2

นางอภิญา ก้ายอด	ตัวแทนชุมชนบ้านยางเปียงหมู่ที่ 2
นายสุพรรณ ยะกัน	ตัวแทนชุมชนบ้านยางเปียงหมู่ที่ 2
นางสาวสร้อยทอง สิทธิสุน	ตัวแทน นักวิชาการ อบต.ยางเปียง ฝ่ายการศึกษา
นางสาวสุชาดา แสนใจอิ	ตัวแทน นักวิชาการศึกษา สพป.ชม. เขต 5
นางสาวนันทมาศ วงศ์สม	ตัวแทน นักวิชาการศึกษา สพม. 34

จำนวนกลุ่มการสนทนากลุ่ม (Focus Group) รวมทั้งหมด 12 คน

ภาคผนวก ค

จดหมายเรียนเชิญร่วมสนทนากลุ่มย่อย

ที่ ศธ ๐๕๒๓.๑๔.๕/๒๕๖

วิทยาลัยบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๕๐

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเรียนเชิญเข้าร่วมการเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group) เรื่อง “การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้าน
ยางเปียง หมู่ที่ ๒ ต.ยางเปียง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่”

เรียน บอ. โรงเรียนบ้านยางเปียง หมู่ ๒. (นายสตี ใสสวาม)

ด้วย นางสาวเอื้องคำ สิทธิสุน รหัสน ๕๕๐๕๔๐๓๐๒๖ นักศึกษาระดับปริญญาโท
สาขาวิชาการบริหารองค์การภาครัฐและเอกชน วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จะได้จัด
การเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group) เรื่อง “การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ ๒ ต.ยางเปียง
อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่” ในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. ณ โรงเรียน
บ้านยางเปียง หมู่ที่ ๒ บ้านยางเปียง ต.ยางเปียง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่ นั้น

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขอเรียนเชิญท่าน
เข้าร่วมการเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group) เรื่อง “การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ ๒
ต.ยางเปียง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่” ตาม วัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านยางเปียง

ขอแสดงความนับถือ

✓ เห็นชอบ

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

งานบริการการศึกษาและกิจการนักศึกษา

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๔๗/ ๕๔๐๔

โทรสาร ๐ ๕๓๔๗/ ๕๔๐๐

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านยางเปียง

นายสตี ใสสวาม

๒๗ พค ๕๗

ภาพผนวก 1 จดหมายเชิญผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านยางเปียง หมู่ 2 เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย

ภาคผนวก ง

ภาพการสนทนากลุ่มย่อย

ภาพผนวก 2 โรงเรียนบ้านยางเปียง

ภาพผนวก 3 ท่านผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

ภาพผนวก 4 การประชุมสนทนากลุ่ม

ภาพผนวก 5 การประชุม

ภาพผนวก 6 การชี้แจงความคิดเห็น

ภาพผนวก 7 การสนทนา

ภาพผนวก 8 การออกความคิดเห็น

ภาพผนวก 9 การระดมความคิด

ภาพผนวก 10 การประชุม

ภาพผนวก 11 การระดมความคิดเห็น

ภาคผนวก จ

ภาพกิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนบ้านยางเปียง หมู่ที่ 2

ภาพผนวก 12 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันทำแนวกันไฟ

ภาพผนวก 13 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันกำจัดวัชพืช

ภาพผนวก 14 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันปลูกต้นไม้เสริมในป่าชุมชน

ภาพผนวก 15 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันขุดลอกลำคลอง

ภาพผนวก 16 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันทำฝายชะลอน้ำ

ภาพผนวก 17 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันทำฝายชะลอน้ำอีกแบบหนึ่ง

ภาพผนวก 18 สมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันทำฝายชะลอน้ำแบบเทซีเมนต์

ภาพผนวก 19 คณะกรรมการป่าชุมชนและประธานฯ ร่วมประชุมปรึกษาหารือในเรื่องต่างๆ

ภาพผนวก 20 แผนที่ตำบลยางเปียง หมู่ที่ 2 ในส่วนของ อบต.ยางเปียง

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวเอื้องคำ สิริรัตน์	
เกิดเมื่อ	1 มกราคม พ.ศ. 2517	
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2531	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม
	พ.ศ. 2537	มัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2544	ประกาศนียบัตรผู้ช่วยพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	พ.ศ. 2552	ปริญญาตรีศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์การปกครอง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
	พ.ศ. 2554	ปริญญาตรี วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2538-พ.ศ. 2542	พนักงานช่วยการพยาบาล โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่
	พ.ศ. 2544-พ.ศ. 2554	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานพยาบาลวิสัญญีวิทยา (ดมยาสลบ) โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่
	พ.ศ. 2554-พ.ศ. 2556	ครู โรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม
	พ.ศ. 2556-พ.ศ. 2557	ครู โรงเรียนสารสาสน์วิเทศเชียงใหม่
	พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน	ประกอบอาชีพอิสระ